

Analyse van mogelijke eorzaken:

het gebruik van de
checklist en inzet
van externe
deskundigen

*Een onderzoek naar
casuïstiek uit 2006
Deelrapport 2*

Analyse van mogelijke eorzaken:

het gebruik van de
checklist en inzet
van externe
deskundigen

*Een onderzoek naar
casuïstiek uit 2006
Deelrapport 2*

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1 Onderzoeksopzet	6
1.1 Onderzoeksplan	7
1.2 Bevindingen uit het eerste deelrapport	9
1.3 Onderzoeksvragen in dit deelrapport	12
1.4 Gebruikte bronnen	14
1.5 Verdere opbouw van dit rapport	16
2 De checklist	18
2.1 Doel van de checklist	19
2.2 De checklist in de praktijk	20
3 Inzet van deskundigen	24
3.1 De rol van deskundigen in het strafproces	25
3.2 Deskundigen in de praktijk	33
3.3 Risico's en voorwaarden	36
4 Het ideale dossier	50
4.1 Enkele uitgangspunten	51
4.2 Bouwstenen van een dossier	54
4.3 Gegevensuitwisseling en beschikbaarstelling van een analyse	56
5 Het LEC EGG en de regiokorpsen	60
5.1 Relatie tussen het LEC EGG en de regiokorpsen	61
5.2 Voorstel voor een registratie	69
6 Conclusies en aanbevelingen	80
6.1 Samenvatting en conclusies	81
6.2 Aanbevelingen	84
7 Nabeschouwing: 2006-2009	88
8 Korte vooruitblik op het derde deelrapport	92
Literatuur	96
Bijlage. De checklist eer gerelateerd geweld	104

Inleiding

In opdracht van het interdepartementale Programmabureau Eergerelateerd Geweld voert het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) een onderzoek uit naar casuïstiek, die in 2006 bij de Haaglandse Unit MEP is binnengekomen.¹ In 2006 fungeerde de Unit MEP als landelijke vraagbaak voor verschillende politiekorpsen. Nadat de in 2004 gestarte pilot 'Eer gerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid' in 2006 afliep, werd bij politie Haaglanden vanuit de Unit MEP het LEC EGG ingericht. Het LEC EGG houdt zich onder meer bezig met ondersteuning van politiekorpsen bij complexe zaken en het coördineren en verrichten van wetenschappelijk onderzoek. De Unit MEP bestaat nog steeds, maar heeft de landelijke taak met betrekking tot eergerelateerd geweld afgelegd en behandelt zaken op het brede terrein van de multi-etnische samenleving in de regio Haaglanden.

In het eerste deelrapport is verslag uitgebracht over de manier waarop in 2006 zaken onder de aandacht van de Unit MEP zijn gekomen en waarom er rekening werd gehouden met een geschonden eergevoel als verklarende factor voor het handelen van betrokkenen. Voor U ligt nu de tweede rapportage, waarin het verdere analyseproces van deze mogelijke eorzaken centraal staat. Hierbij wordt vooral aandacht besteed aan het gebruik van de checklist om relevante informatie te verzamelen en de inzet van deskundigen van buiten de politieorganisatie. In de derde en laatste rapportage zal dieper worden ingegaan op de achtergronden van de behandelde zaken. Ook nu richt ik weer een woord van dank aan allen, die mij met kritisch en opbouwend commentaar terzijde hebben gestaan. Ik wil in het bijzonder noemen: mr. A. Clijnk, programmamanager eergerelateerd geweld, mr. A. Teerds, projectleider strafrechtelijke aanpak eergerelateerd geweld, CvP W. Timmer, hoofd van het LEC EGG en CvP D. Driessen, die als verbindende schakel tussen het Programmabureau en de politie fungeert. Verder bedank ik mevr. drs. L. Knoet-Vreken, bureauchef van Bureau DOEN en Ruth Sanberg, junioronderzoeker bij het LEC EGG en de materiedeskundigen van het LEC EGG voor hun opmerkingen.

Janine Janssen, april 2009, Den Haag.

---

¹ In stukken van het Programmabureau wordt meestal over 'eergerelateerd geweld' gesproken, terwijl in teksten van de politie veelvuldig 'eer gerelateerd geweld' als schrijfwijze wordt gebruikt. Dit onderscheid komt ook terug in de naamgeving van het bureau en het centrum.

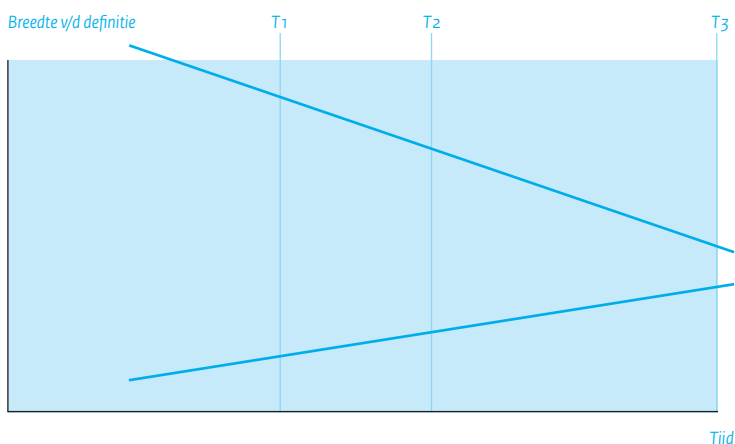
1

Onderzoeks- opzet

In dit hoofdstuk wordt eerst stilgestaan bij het volledige onderzoeksplan. Vervolgens komen in de tweede paragraaf de bevindingen uit de eerste deelrapportage aan bod en in de derde de vragen, die centraal staan in dit tweede deelrapport. De vierde paragraaf is gewijd aan de gebruikte bronnen in dit onderzoek en tot slot wordt de verdere opbouw van dit rapport beschreven.

1.1 Onderzoeksplan

In de eerste deelrapportage is uitgelegd, dat op het moment dat zaken bij de politie binnenkomen niet altijd in een oogopslag duidelijk is dat het om eer gerelateerd geweld gaat. Om die reden wordt bij binnenkomst van zaken dan ook altijd het adjectief ‘mogelijk’ aan een eerzaak toegekend. Naarmate het politieonderzoek en de daarbij behorende analyse vordert, worden strengere eisen gesteld aan het toekennen van het etiket ‘eer’. In het onderstaande schema is dat op een eenvoudige wijze weergegeven.

Schema 1.1 | Veranderende breedte van de definitie van eer gerelateerd geweld

T1. Moment waarop zaken bij de politie binnenkomen ('rode vlaggen')

T2. Moment na eerste analytische beschouwing (eventueel met checklist)

T3. Moment van toekenning van het etiket 'eer' (checklist en eventueel advies van een externe deskundige)

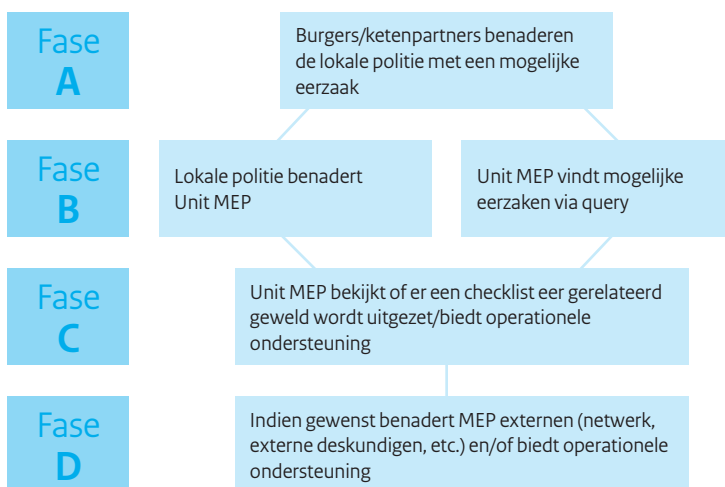
In schema 1.1 is in feite een soort trechter beschreven. Op tijdstip T1 gaat de politie op basis van 'rode vlaggen' en met behulp van de 'query'² in de

² Zie deelrapport 1 voor een uitgebreide beschrijving van de 'rode vlaggen' en de 'query' of de samenvatting van dit rapport, die verderop in dit hoofdstuk is opgenomen.

politiële informatiesystemen na of recent zaken onder de aandacht zijn gekomen, waarbij een geschonden eergevoel een motief zou kunnen zijn voor gewelddadige vormen van eigenrichting. Op moment T2 wordt verder informatie vergaard met behulp van een vragenlijst, de ‘checklist’. Bij punt T3 kan pas een uitspraak worden gedaan of in een bepaalde zaak eergevoelens daadwerkelijk een rol spelen. Doel van dit onderzoek is om te beschrijven hoe dit proces – van T1 naar T3 – in 2006 is verlopen. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat in dat jaar het Landelijke Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) nog niet bestond.³ De Haaglandse Unit MEP behandelde toen zaken uit het hele land. De routing van mogelijke eerzaken zag er in 2006 uit als in het onderstaande schema.

Schema 1.2 | Routing van informatie in 2006

In de eerste deelrapportage is ingegaan op fase A en fase B, dat wil zeggen de vraag hoe mogelijke eerzaken in 2006 bij de politie in het algemeen en bij de Unit MEP in het bijzonder terecht kwamen. De tweede deelrapportage, die nu voor u ligt, staat in het teken van de verdere behandeling van mogelijke eerzaken. Vooral het proces van het vergaren van relevante informatie en het toekennen van het etiket ‘eer gerelateerd geweld’ komt aan de orde, dat wil zeggen fase C en D. In de derde nog te verschijnen deelrapportage zal verder worden ingegaan op de achtergronden van in 2006 bij de Unit MEP bekend geworden casuïstiek.

³ Zie hoofdstuk 5 voor meer informatie over de actuele routing van informatie en de positie van het LEC EGG in relatie tot de regiokorpsen.

1.2 Bevindingen uit het eerste deelrapport

In deze paragraaf wordt kort stilgestaan bij de onderzoeksvragen en de bevindingen uit het eerste deelrapport.

Onderzoeksvragen

In de eerste deelrapportage is aangegeven waarom het moeilijk is om eer gerelateerd geweld te kwantificeren. De praktijk leert dat het lastig is om motieven voor (dreigen met) gewelddadig handelen aan te tonen. Het gaat in feite altijd om een reconstructie achteraf. Om die reden is een pleidooi gehouden om niet direct bij binnenkomst van zaken een etiket als ‘eer gerelateerd geweld’ te plakken, maar dat moment van labeling te verplaatsen in de tijd, tot het tijdstip waarop meer relevante informatie aanwezig is. Dan kan ook pas geteld worden hoeveel erekwesties in beeld zijn gekomen. Dat neemt niet weg dat behoefte bestaat aan kwantitatief en kwalitatief inzicht in de wijze waarop mogelijke eorzaken bij de politie en de Unit MEP binnenkomen (fase A en fase B in schema 1.1). In de eerste rapportage hebben de volgende vragen centraal gestaan: hoe dienen mogelijke eorzaken zich in eerste aanleg bij de politie aan (fase A) en hoeveel zaken zijn in 2006 bij de Unit MEP gekomen door verwijzing en door gebruikmaking van de query (fase B).

Instream van mogelijke eorzaken

Er is stilgestaan bij de vraag hoe zaken zich in eerste aanleg bij de politie aandienen. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen zaken, die door de politie zelf worden ontdekt en kwesties, waarop burgers de politie attent maken (‘haal- en brengwerk’). Dit onderscheid werd relevant gevonden omdat het belangrijk is enig inzicht te hebben in de vraag of burgers, die om wat voor reden dan ook beducht zijn voor (dreiging met) geweld, de weg naar de politie weten te vinden. Inzicht in de manier waarop de politie op de hoogte raakt van mogelijke eorzaken, biedt informatie over de mate, waarin deze vormen van geweld herkend kunnen worden. Met betrekking tot ‘halen’ is aan de hand van voorbeelden duidelijk gemaakt hoe de politie tijdens surveillances, uitvoering van controles en van andere politiewerkzaamheden kan stuiten op mogelijke eorzaken. Bij ‘brengwerk’ laat de casuïstiek zien, dat burgers die zich bedreigd voelen, of zich zorgen maken over iemand uit hun omgeving, voor hulp bij de politie aankloppen. Bezorgde betrokkenen komen niet altijd uit familiekring. Het kunnen vrienden zijn of professionals, die vanuit hun werk met betrokkene te maken hebben. Verder is aandacht besteed aan interne zaken, dat wil zeggen mogelijke erekwesties, waarbij (politie)ambtenaren betrokken zijn. Die betrokkenheid kan losstaan van de professionele inzet en voortvloeien uit situaties in het privéleven. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat een

interne zaak samenhangt met politieoptreden, waarbij burgers zich in hun eer aangetast voelen. Zowel autochtone als allochtone politieambtenaren kwamen bij de interne zaken in beeld.

In 2006 zijn bij de Unit MEP 422 mogelijke eezaken binnengekomen. Zeventig procent kwam uit de politieregio Haaglanden en bijna een vijfde van andere korpsen. Verder brachten vooral instellingen voor vrouwenopvang en jeugdzorg en de IND zaken en vragen met betrekking tot risico's en gevaarstelling onder de aandacht van de Unit MEP. De samenwerking met deze instellingen kende een meer structureel karakter. Dat gold in 2006 niet voor instituties uit de wereld van het onderwijs. Uit de casuïstiek is wel gebleken dat individuele medewerkers uit het onderwijs zich in geval van zorg zelf rechtstreeks tot de politie hebben gewend. Wederom zijn kanttekeningen geplaatst bij de interpretatie van cijfers, zoals het getal 422. Er kan niet met zekerheid gesteld worden, dat het hier daadwerkelijk allemaal erekwesties betreft. Bovendien zijn dubbeltellingen mogelijk. Uiteraard is het mogelijk dat er sprake is van recidive, waardoor (groepen) personen vaker in de politieke registratie voorkomen. Maar door groot tijdsverloop kunnen twee incidenten, die weliswaar onderling verband houden, als los van elkaar staande zaken begrepen worden. Aangezien de politieadministratie uitgaat van juridische en strafrechtelijke noties, waarbij wordt uitgegaan van individueel gedrag en niet van groepsgedrag, kan het vóórkomen dat verwickelingen van betrokkenen uit één enkele casus, als aparte zaken staan genoteerd. In 2006 werd de query in het korps Haaglanden en in Zuid-Holland-Zuid gebruikt. Uitgebreid is stilgestaan bij de query in Haaglanden. De query selecteert daar informatie uit Genesys. Dit is een 'levend systeem', dat wil zeggen dat de informatie aan veranderingen onderhevig is. Die wijzigingen hebben invloed op het selectieproces van de query en spelen een rol bij de beperkte mogelijkheden om achteraf een reconstructie te maken van een eerdere toepassing van de query. Om die reden waren de vragen over de functie van de query in 2006 niet eenvoudig te beantwoorden.

Rode vlaggen als waarschuwingssignaal

Ook is aandacht besteed aan het werken met 'rode vlaggen', dat wil zeggen waarschuwingssignalen, die kunnen duiden op de aanwezigheid van een als mogelijk motief voor geweld. Allereerst is opnieuw stilgestaan bij het belang van een genuanceerde benadering van vroegherkenning en labeling van mogelijke erekwesties. Het blijft immers een momentopname, waarbij niet altijd duidelijk is hoe mogelijk eer gerelateerd geweld zich verhoudt tot andere fenomenen, zoals huiselijk geweld. Bovendien kunnen in zaken, die zich voor (lijken te) doen als erekwesties, andere factoren een rol spelen en bijdragen aan het ontstaan van geweld. In dit verband kan onder meer gedacht worden aan verklaringen uit de hoek van psychologie en psychiatrie.

Circa zestig procent van de zaken, die zich in 2006 bij de Unit MEP aandienen, kwam in beeld als een vorm van bedreiging. Daarnaast leek het bij ongeveer een vijfde om mishandeling te gaan. Omstreeks veertig procent van de casuïstiek speelde zich af onder betrokkenen van Turkse afkomst. Bijna een kwart had betrekking op zaken in de Marokkaanse context. Het bleek lastig in te schatten van welke etnische achtergrond er sprake was bij zaken bij binnenkomst bij de Unit MEP. Het probleem is dat doorgaans niet voldoende informatie beschikbaar is om de exacte etnische achtergrond – ging het daadwerkelijk om Turken of om Koerden? Wordt met Surinamers Hindoestanen of Creolen bedoeld? – aan te kunnen geven. Ten gevolge hiervan ligt waarschijnlijk het aantal interetnische zaken hoger dan nu gezien is. Afgaande op de gegevens uit de administratie leek het volgens grove schatting bij ongeveer een vijfde van de casuïstiek te gaan om zaken met betrokkenen van verschillende etnische achtergronden. Daaronder bevonden zich ook zaken, waarbij autochtonen betrokken waren.

Wat betreft de systematiek van de ‘rode vlaggen’ is opgemerkt, dat deze is ontwikkeld op het moment dat nog geen werkdefinitie beschikbaar was. Binnen de politie is het eerbegrip vervolgens ruimer genomen dan in de later ontstane werkdefinitie, wat overigens niet wil zeggen dat inmiddels in de praktijk geen rekening zou worden gehouden met aandachtspunten uit die definitie. Er zijn in principe drie velden onderscheiden, waarop zich ‘rode vlaggen’ bevinden: er zijn vlaggen, die kunnen duiden op aanleidingen tot eerschending; daarnaast zijn er vlaggen, die mogelijk een indicatie zijn voor vormen van eerherstel en tot slot is er een veld met vlaggen, dat verwijst naar kenmerken van eercodes en achtergronden van betrokkenen. In de praktijk lijken de vlaggen op de eerste twee velden het makkelijkst in het gebruik. Dat komt omdat in de query veel incidenten geselecteerd worden, die verwijzen naar vormen van geweld. Lastiger te hanteren zijn de vlaggen op het laatste veld. Dat heeft te maken met problemen rond toepassing van culturele kennis. In feite wordt op basis van politie-informatie een cultureel motief ‘ingelesen’. Dat is moeilijk, omdat de informatie bij binnenkomst vaak vrij gering is en bovendien de behandelende politieambtenaar enige kennis van zaken moet hebben. Om deze reden is voorgesteld om niet zozeer alert te zijn op directe verwijzingen naar eer, maar meer te letten op de ruimte die individuen hebben om hun eigen leven gestalte te geven, zonder dat zij door hun sociale omgeving daarin worden belemmerd.

Tot slot is nagegaan in hoeverre de maatklassen, die in 2006 door de query werden geselecteerd goed overeenkomen met de notie van ‘rode vlaggen’. Er zijn suggesties gedaan voor wijzigingen: het is verstandig om bepaalde maatklassen toe te voegen aan het selectieproces, terwijl andere verwijderd kunnen worden. In de toekomst zal de Nederlandse politie één bedrijfsprocessensysteem in gebruik gaan nemen. Dat betekent dat het

Haaglandse systeem Genesys geen lang leven meer beschoren zal zijn. Dat betekent echter niet dat de uitvoerige aandacht, die in het eerste deelrapport aan de query in Genesys is besteed, vergeefse moeite is geweest. Ook in nieuw te introduceren systemen wordt immers met maatklassen en vergelijkbare coderingen gewerkt. De belangrijke les is, dat, al is de query niet meer dan een grofmazig net, het essentieel is dat op consciëntieuze manier aan een vertaling van een abstracte herkenningmethodiek in een concrete werkwijze wordt gewerkt.

1.3 Onderzoeksvragen in dit deelrapport

Zoals hiervoor al werd aangegeven, staan in de tweede deelrapportage de volgende vragen centraal (tussen vierkante haken is aangegeven in welke hoofdstukken specifiek op deze vragen wordt teruggekomen):

Fase C

In welke zaken zet de Unit MEP een checklist uit?

- Hiervoor is uitgelegd dat een 'rode vlag' niet meer is dan een aansporing om verder onderzoek te verrichten. Het is in theorie denkbaar dat er zaken zijn, die na binnenkomst bij de Unit MEP als niet zijnde eerzaken terzijde worden gelegd. De vraag is hoe vaak dit is voorgekomen in 2006. [Hoofdstuk 2 en 4]
- Er zijn in 2006 op basis van 'rode vlaggen' via ketenpartners, de politie zelf of de query zaken bij de Unit MEP binnengekomen, waarvan besloten is dat er een checklist zou worden uitgezet. Om hoeveel en wat voor zaken ging het? Is een aantal van die zaken alsnog ter zijde geschoven als niet behorende tot het takenpakket van de Unit MEP op basis van informatie uit de checklist? [Hoofdstuk 2 en 4]
- Welke vormen van operationele ondersteuning werden door de Unit MEP in deze fase verleend? [Hoofdstuk 2 en 4]

Fase D

In welke situaties maakt de Unit MEP gebruik van externe deskundigen?⁴

- Welk deel en wat voor zaken van de in 2006 binnengekomen casuïstiek is eveneens voorgelegd aan een externe deskundige? [Hoofdstuk 3]
- Zijn na beoordeling door een externe deskundige nog zaken als niet zijnde erekwesties ter zijde geschoven? [Hoofdstuk 3]

Voor alle duidelijkheid wordt hier met betrekking tot de vragen rond de inzet van deskundigen opgemerkt, dat deze zich niet richten op de kennis en de aanwending daarvan door de externe deskundige. Het gaat hier met name om de wijze waarop de externe deskundige is ingezet. Dat betekent met andere woorden dat in dit rapport niet de kennis van deze deskundigen wordt getoetst, maar dat procedurele aspecten rond de inschakeling van deskundigen onderwerp van onderzoek is.

Uit de hiervoor gestelde vragen met betrekking tot fase C en fase D volgt de volgende vraag:

Inmiddels is het LEC EGG in het leven geroepen en daarnaast worden in de verschillende regiokorpsen lokale Units MEP (al dan niet onder een andere naam) ingericht. Welke gegevens kunnen deze lokale units leveren, op basis waarvan door het LEC EGG een landelijk overzicht kan worden gemaakt inzake de stand van zaken met betrekking tot eer gerelateerd geweld?

- Welke gegevens mag het LEC EGG van een lokale unit verwachten? (bijvoorbeeld het aantal zaken dat via de query in beeld is gekomen? Het aantal aanvragen van ketenpartners? Het aantal uitgezette checklisten?) [Hoofdstuk 4 en 5]
- Wanneer (dat wil zeggen in welke fase van het behandelingstraject van een casus) en door wie wordt op een casus het etiket 'eer' geplakt? Gebeurt dit door lokale units of door het LEC EGG? [Hoofdstuk 4 en 5]
- Hoe zou een format voor het aanleveren van data door de lokale units aan het LEC EGG uit kunnen zien? [Hoofdstuk 4 en 5]
- Welke cijfers zal het LEC EGG op basis van de binnengekomen data

---

⁴ In dit rapport wordt op meerdere plekken gesproken over 'deskundigen'. Daarmee worden hier overall experts bedoeld, die niet bij de politie werkzaam zijn, maar als onafhankelijke adviseurs op tijdelijke basis worden ingehuurd om adviezen te verstrekken. In eerdere publicaties van de Unit MEP en het LEC EGG werd ook wel gesproken over getuige-deskundigen. Die term wordt eveneens gebezigd binnen de politie, maar aangezien dit begrip vooral associaties oproept met de rol van deskundigen in de rechtszaal en in mindere mate met die van deskundige externe adviseurs in het opsporingsproces, is er hier voor gekozen om alleen de term 'deskundige' of 'externe deskundige' te gebruiken. Voor alle duidelijkheid wordt hier nog eens opgemerkt dat politieambtenaren, die ook als deskundige optreden – denk bijvoorbeeld aan onderzoeker-gedragskundigen, die de Leergang Inleiding Gedragskundige Analyse (LIGA) hebben voltooid – in dit rapport dus ook buiten beschouwing blijven.

kunnen genereren? (bijvoorbeeld het aantal binnengekomen zaken, het aantal door externe deskundigen verrichte analyses of het aantal keren dat het etiket 'eer' is geplakt.) [Hoofdstuk 4 en 5]

1.4 Gebruikte bronnen⁵

Ten behoeve van dit onderzoek is gebruik gemaakt van dossiers, die in 2006 bij de Unit MEP met betrekking tot mogelijke gewelddadige erekwesties zijn aangelegd. De opbouw en inhoud van de dossiers uit 2006 waren divers van aard. Dit heeft zowel met inhoudelijke als met organisatorische redenen te maken.

Allereerst de inhoud: de aard van de zaken die bij de politie bekend worden, is zeer divers. Sommige kwesties (b)lijken zonneklaar en krijgen weinig aandacht. Van complexe en/of ernstige zaken is echter meer neerslag van politieke activiteiten in de dossiers te verwachten. Omgekeerd geldt deze redenering echter niet: de dikte van het dossier is géén indicator voor de ernst van de casus. Het is immers goed mogelijk dat bij binnenkomst van een casus bijvoorbeeld door beperkte en onvolledige gegevens of (bewust) onjuist verstrekte of verzamelde informatie tijdens een verhoor, door tijdsdruk of verkeerd begrijpen een inschattingsfout wordt gemaakt, die leidt tot onder- of overschatting van de ernst van de kwestie. Als bij onderzoek voldoende rekening wordt gehouden met deze beperking, dan biedt dit materiaal wel degelijk kansen om op basis van de opbouw en inhoud van deze dossiers niet alleen inzicht te krijgen in achtergronden van de behandelde casuïstiek, maar ook een en ander te leren over denkwijzen en de 'schrijfcultuur' binnen de politie.⁶

Wat de organisatie betreft speelt de beëindiging van de pilot 'Eer gerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid' medio 2006 een belangrijke rol. In de pilotperiode is door middel van actieonderzoek aan een kwalitatieve methodiek voor vroegherkenning en aanpak van gewelddadige erekwesties gewerkt, die na de pilot niet alleen landelijk geïmplementeerd diende te worden, maar ook structureel gestalte moest krijgen in de Haaglandse Unit MEP. In 2006 bevond de Unit MEP zich als het ware in een opbouwfase. De personele bezetting is na de afloop van de pilot in 2006 enorm gegroeid, waardoor veel tijd besteed werd aan werving, aanname en opleiding van medewerkers.

Zoals hiervoor al werd aangegeven, zijn sommige dossiers uitgebreider dan andere. Het gaat hier lang niet alleen om zorgvuldigheid bij het samenstellen van een dossier en bij het aanleveren van gevraagde informa-

⁵ Deze paragraaf is (bijna) integraal overgenomen uit de eerste deelrapportage.

⁶ Zie in dit verband ook hoofdstuk drie van de tweede tussenrapportage (Janssen et al., 2005).

tie. Er wordt bijvoorbeeld niet in elke zaak een telefoon afgeluisterd. Tapgegevens van telefoonverkeer zijn geen standaardonderdeel van een dossier. Schema 1.3 laat onderdelen van dossiers zien.

Schema 1.3 | Onderdelen van dossiers

	Politiële informatie	Externe informatie
Dagrapporten/mutaties uit Genesys	X	
Informatie uit andere politieke systemen*	X	
Onderzoeksjournaals**	X	
Verslag van verhoren	X	
Verslag van telefoontaps***	X	
E-mailverkeer tussen betrokken politieambtenaren en eventueel andere (externe) partners	X	X
Checklist	X	X
Instrument voor risicotaxatie van de vrouwenopvang		X
Gegevens van externe instanties****		X
Verslag van een externe deskundige	X	X

* Bijvoorbeeld HKS (antecedenten) en Blue View (systeem om alle regionale bedrijfsproces-systemen van de politie te bevragen)

** Soort logboek in vaak grotere recherchezaken

*** Tapgegevens kunnen in actuele dossiers worden aangetroffen. Bij historisch onderzoek zouden deze echter niet meer terug mogen worden gevonden. De wet schrijft immers een bewaartermijn van twee maanden voor. Daarna dienen die gegevens vernietigd te worden (artikel 126 cc Sv). Hoewel er uitzonderingen zijn (artikel 126 dd Sv, art. 10 Wet politiegegevens) is het niet ondenkbaar dat in de praktijk de dossiers niet tijdig geschoond worden.

**** Bijvoorbeeld de Gemeentelijke BasisAdministratie (GBA), Immigratie- en Naturalisatie Dienst (IND), het kadaster of de Kamer van Koophandel

Daarnaast wordt in het bovenstaande schema aangegeven of informatie afkomstig is uit het politieke circuit en/of uit externe bronnen. Dit onderscheid is enigszins gekunsteld, aangezien veel informatie in databestanden van de politie vaak afkomstig is van burgers of andere (keten)partners.⁷ Dit speelt vooral een rol bij het invullen van de checklist. Politieambtenaren doen dit lang niet altijd in hun eentje, maar het komt voor dat dit in samenspraak met een betrokken burger en/of een andere externe partner gebeurt. In het schema is daarnaast aangegeven dat ook bij het e-mailverkeer tussen betrokken politieambtenaren en eventuele externe partners

⁷ Met ketenpartners worden onder andere partners van de politie in de justitie keten bedoeld. Buiten die keten werkt de politie samen met andere partners bij de behandeling van veiligheidsvraagstukken. In dit verband kan onder meer gedacht worden aan instellingen voor vrouwenopvang en jeugdzorg.

sprake is van zowel politieke als externe informatie. Bij dit e-mailverkeer gaat het vooral om de wijze waarop zaken uiteindelijk bij de politie in het algemeen en de Unit MEP in het bijzonder binnen zijn gekomen. In dergelijke mailcontacten gaat het dus niet zozeer om inhoudelijke aspecten van casuïstiek als wel om de routing van informatie. Met andere woorden: hoe worden vragen met betrekking tot mogelijke eekwesties richting de Unit MEP geleid? Verder is bij de verslagen van externe deskundigen aangegeven, dat deze zich zowel bedienen van politiegegevens als van bronnen daarbuiten. Een externe deskundige wordt gevraagd om zich uit te spreken over de eventuele aanwezigheid van het motief eer in een bepaalde zaak. Daarbij wordt aan deze externe deskundige het volledige dossier ter beschikking gesteld, waarin zich zowel politiegegevens als andere data kunnen bevinden. Bovendien maakt de externe deskundige eveneens gebruik van 'eigen' kennis (bijvoorbeeld eerdere ervaring opgedaan met wetenschappelijk onderzoek).

1.5 Verdere opbouw van dit rapport

In dit eerste hoofdstuk zijn in grote lijnen de contouren van het totale onderzoek geschetst, waarbij uitgebreid is stilgestaan bij de inzichten uit het eerste deelrapport en de vragen, die in dit rapport centraal staan. In hoofdstuk 2 wordt beschreven hoe in 2006 met de checklist is gewerkt en in hoofdstuk 3 gaat het over de inzet van deskundigen in dat jaar. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 nagedacht over de vraag welke ingrediënten in het ideale dossier van een (mogelijke) eerzaak verwerkt dienen te worden. In 2006 konden regiokorpsen met vragen te rade gaan bij de Unit MEP. Inmiddels is die landelijke functie door het LEC EGG overgenomen. Het LEC EGG richt zich niet uitsluitend op ondersteuning van regiokorpsen, maar bouwt daarnaast aan een wetenschappelijk programma rondom de taak van de politie met betrekking tot eer gerelateerd geweld. Om zich zowel goed te kunnen kwijten van die ondersteunende taak als van haar wetenschappelijke opdracht, heeft het LEC EGG voortdurend behoefte aan informatie uit regiokorpsen. Om die reden wordt in hoofdstuk 5 dieper ingegaan op behoeften en verwachtingen van het LEC EGG ten aanzien van regiokorpsen en vice versa. In hoofdstuk 6 wordt een samenvatting gegeven en worden enkele conclusies en aanbevelingen geformuleerd. Hoofdstuk 7 is gewijd aan de vraag in hoeverre de in dit rapport op basis van casuïstiek uit 2006 aangestipte verbeterpunten in 2009 al zijn geïmplementeerd. In het achtste hoofdstuk is een korte vooruitblik op de derde rapportage opgenomen.

2

De checklist

Het woord ‘checklist’ doet wellicht vermoeden dat het hier om een eenvoudig instrument gaat, met behulp waarvan op simpele wijze kan worden vast gesteld of in een bepaalde casus een geschonden eergevoel als motief voor (dreigend) geweld aanwezig is. Niets is echter minder waar. Onder andere in het vorige deelrapport is aangegeven dat het alles behalve eenvoudig is om te bepalen of gekrenkte eergevoelens daadwerkelijk het handelen van betrokkenen bij een zaak motiveren. Om enig inzicht te krijgen in de drijfveren van verdachten en anderen is gedegen informatie van essentieel belang. De checklist speelt daarbij een belangrijke rol.

In dit hoofdstuk komt het gebruik van de checklist in 2006 aan bod. Voordat in de tweede paragraaf een beschrijving wordt gegeven van ervaringen met dit instrument in de praktijk, wordt in de eerste paragraaf kort stilgestaan bij de inhoud en het doel van de checklist.

2.1 Doel van de checklist

De checklist is een onderdeel uit de inmiddels landelijk door de politie gehanteerde methode voor herkenning en aanpak van eerzaken. Bij zaken, waarin ‘rode vlaggen’ alert maken op de mogelijke aanwezigheid van geschonden eergevoelens als motief voor (dreigend) geweld, wordt met behulp van de checklist verdere informatie verzameld. In deze paragraaf wordt uitgelegd wat de inhoud en achterliggende gedachte bij de inzet van de checklist zijn.

Inhoud

De checklist is opgebouwd uit een aantal blokken met vragen en tips met betrekking tot:⁸

- de melding;
- de aard van het probleem;
- relevante vragen met betrekking tot personalia;
- relevante vragen met betrekking tot sociale en economische achtergronden;
- relevante vragen met betrekking tot ervaringen met geweld;
- het maken van een plan van aanpak;
- het horen van betrokkenen en het gebruik van tolken;
- het vastleggen en doorgeven van informatie;
- de inzet van deskundigen;
- bemiddeling door de politie.

---

⁸ Zie voor een compleet overzicht van alle vragen en tips uit deze checklist bijlage 1 van dit rapport en Janssen, 2008 B.

De in deze lijst opgenomen vragen zijn gericht op het verzamelen van (achtergrond)informatie. De tips hebben met name betrekking op de uitvoering van het politiewerk.

Doel

In het boek *Je eer of je leven* worden de resultaten van de pilot ‘Eer gerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid’ weergegeven naast een beschrijving van de in dit onderzoek nader bekeken methodiek. In het boek wordt het doel van het gebruik van de checklist, waaraan overigens al jaren voordat de pilot van start ging in de politiepraktijk is gewerkt, als volgt omschreven: ‘De checklist is een lijst met vragen en tips die helpen bij het in kaart brengen van verschillende verhaallijnen in één casus. De met behulp van deze lijst verzamelde informatie is in feite het fundament onder de analyse en daarmee onder de aanpak. Als de hulp van een extern deskundige wordt ingeroepen, bijvoorbeeld een psychiater of een antropoloog, dan kunnen op basis van de via de checklist verkregen gegevens achtergronden worden geschetst die voor dergelijke deskundigen belangrijk zijn om zich een beeld van een bepaalde situatie te kunnen vormen. Maar de checklist is beslist geen blauwdruk of standaardrecept voor de aanpak van eerdere zaken’ (Janssen, 2008 B: 83). Deze visie is tot op heden niet veranderd. Het doel van de checklist bestaat eruit om op basis van goede informatie het inzicht in een zaak te verbeteren, waardoor de kwaliteit van de aanpak in gunstige zin wordt beïnvloed.⁹ Informatie is ook noodzakelijk om tot uitspraken te kunnen komen over het al dan niet aanwezig zijn van een eermotief.

2.2 De checklist in de praktijk

Zowel bij door politie Haaglanden aan de Unit MEP aangereikte casuïstiek als bij zaken die door andere korpsen in het peiljaar bij de Unit onder de aandacht werden gebracht, valt op dat in de stukken nauwelijks compleet

⁹ Een voorbeeld: in het eerste deelrapport is aangegeven dat de etnische achtergrond van betrokkenen niet altijd duidelijk is als een zaak bij de politie binnenkomt. Juist als rekening wordt gehouden met de invloed van een culturele verklaring op het gebeure, is het essentieel dat er goed inzicht is in die achtergrond. De checklist besteedt om die reden aandacht aan het in kaart brengen van (sociale) achtergronden, waardoor de etnische achtergrond meer helder wordt. Op basis van een goed ingevulde checklist kon in 2006 bij de Unit MEP en tegenwoordig bij het LEC EGG dan relevante aanvullende informatie worden verstrekt. In sommige landen worden bijvoorbeeld door overheden activiteiten ontplooid, waardoor bepaalde etnische groepen wat betreft het gebruik van (achter)namen en toekennen van nationaliteit niet meer zodanig als specifieke etnische groep te herkennen zijn. Voor de inreis naar Nederland is die informatie wellicht op voorhand niet relevant, maar bij de analyse van een mogelijke eerzaak wel.

ingevulde checklisten werden aangetroffen. Incidenteel werden gedeeltelijk of door de gebruiker op eigen initiatief aangepaste versies van de checklist in de dossiers teruggevonden. Overigens is in de dossiers niet standaard aangetekend of een checklist al dan niet is uitgezet. Theoretisch is het mogelijk dat géén checklist wordt uitgezet, omdat het aangeleverde dossier zeer volledig is en alle relevante informatie biedt. Een andere optie is, dat een casus vraagt om onmiddellijk optreden van de politie en geen tijd is voor verder verzamelen van informatie met de checklist als leidraad (wat overigens wel nog in een later stadium zou kunnen gebeuren). Om die reden kan uitsluitend op basis van de dossiers uit 2006 niet exact worden aangegeven hoeveel checklisten zijn uitgezet en hoeveel zijn geretourneerd. Een analyse van de ‘non-respons’ is dus niet mogelijk. In 2006 werden in principe alle zaken die binnenkwamen bij de Unit MEP als mogelijke eierzaken behandeld. Aangezien niet helder is hoe vaak een checklist is uitgezet – dat is immers de bedoeling als vermoed wordt dat een eermotief speelt – kunnen ook geen uitspraken worden gedaan over het aantal zaken, dat bij binnenkomst werd beschouwd als niet behorende tot het takenpakket van de Unit MEP, maar bestemd voor een ander politieonderdeel. Het is met andere woorden niet duidelijk hoeveel zaken ‘afvielen’ omdat ervan uitgegaan werd dat eer als motief geen rol speelde.

In sommige dossiers werd overigens wel (delen van) het risicotaxatie-instrument gevonden, dat door het Verwey-Jonker Instituut ten behoeve van de vrouwenopvang werd ontwikkeld. Dit instrument dient echter een ander doel dan de checklist, die in dit hoofdstuk centraal staat. Het instrument voor de vrouwenopvang heeft tot doel om bij de intake van vrouwen in beeld te krijgen of er risico’s zijn. Risico’s hebben in dit verband niet alleen betrekking op eer gerelateerd geweld, maar bijvoorbeeld ook op de problematiek van huiselijk geweld. Dit betekent dat dit taxatie-instrument niet in plaats van de checklist kan worden gebruikt. Uiteraard zullen medewerkers van de politie het verwelkomen wanneer zij via dit taxatie-instrument belangrijke (achtergrond)informatie verkrijgen. Maar dat neemt niet weg, dat wanneer een geschonden eergevoel als motief voor (dreigend) geweld wordt vermoed, de daartoe bestemde checklist moet worden gebruikt.¹⁰

Politiemensen zijn niet bevraagd over het gebruik van de checklist. Het is niet mogelijk om hier harde uitspraken te doen over de beleving van eventuele problemen rondom het gebruik van dit instrument. Uitgaande

---

¹⁰ Tegenwoordig wordt de checklist ook wel – indien relevant – door de politie met medewerkers van de vrouwenopvang ingevuld. In de praktijk blijkt het echter nogal eens lastig te worden gevonden dat politie en vrouwenopvang andere taken en verantwoordelijkheden hebben, die de perceptie van een casus en dus de wijze waarop de checklist wordt ingevuld, beïnvloeden. Zie in dit verband ook: Janssen, 2008 C.

van waarnemingen van de onderzoeker¹¹ zouden de volgende mogelijke oorzaken voor het geringe gebruik van de checklist in 2006 kunnen worden geïdentificeerd:

- *Eenzijdige focus op de query als 'de' methode*
Het heeft er alle schijn van dat door de medewerkers van de politie vaak niet goed begrepen wordt dat de inmiddels landelijk gebruikte methodiek uit drie stappen bestaan: namelijk het herkennen van rode vlaggen (query), het invullen van de checklist en eventueel de inzet van een deskundige. De indruk bestaat dat dikwijls gedacht wordt dat de methodiek met name bestaat uit het toepassen van de elektronische zoekslag in de politieke informatiesystemen: de query.¹²
- *Het gebruik van de checklist als tijdrovende investering*
Vaak zijn klachten van medewerkers van de politie vernomen over het feit dat het invullen van de checklist (te) veel tijd zou kosten (Janssen, 2008 B). De lijst wordt weliswaar grondig gevonden, maar vanwege de gevraagde tijdsinvestering niet praktisch. Gebruikers¹³ dienen zich echter te realiseren dat wanneer de aanpak van een zaak gedegen wordt voorbereid op basis van goede informatie, de kans verkleind wordt dat tijdens de verdere behandeling van een zaak zich onaangename verrassingen voordoen, die uiteindelijk een grotere tijdsinvestering van de politie vragen. Op langere termijn kan de kosten-batenanalyse wat betreft de tijdsinvestering in een zaak door goed gebruik van de checklist juist positief worden beïnvloed. Op basis van deze gedachten is het gebruik

---

¹¹ Die zijn onder andere gebaseerd op waarnemingen opgedaan tijdens (voorbereidingen van) het landelijke politieonderwijs met betrekking tot eengerelateerd geweld, bij het verstrekken van (beleids)adviezen aan medewerkers van het interdepartementale programma 'Eengerelateerd geweld' en tijdens gesprekken met politieambtenaren uit verschillende regiokorpsen tijdens het onderwijs, op congressen, symposia of andere gelegenheden.

¹² In het vorige deelrapport werd ook al gewezen op de gevaren van de overwaarding van de query: 'Inmiddels is wel gebleken dat het van groot belang is om bij voorlichting... goed toe te lichten wat de functie van de query is. De query is beslist géén meetinstrument ... De 'oogst' van de query zegt in principe niets over aard en omvang van de problematiek van eengerelateerd geweld. Deze zoekslag is niet meer dan een grofmazig schepnet, met behulp waarvan een aantal gebeurtenissen wordt geselecteerd, die verdere analyse behoeven' (Janssen, 2008 A: 44). Deze nuancering van het belang van de query is ook nog eens toegevoegd aan de herdruk van *Je eer of je leven?*, het lesboek uit 2006 dat onder andere ten behoeve van de Nederlandse politie is geschreven (Janssen, 2008 B).

¹³ Het is de bedoeling dat de checklist wordt ingevuld door diegene die de zaak operationeel behandelt, eventueel met hulp of in het bijzijn van betrokkenen. Nu elk regiokorps geacht wordt volgens deze methodiek te werk te gaan, ontstaat wel eens het misverstand dat diegene die een coördinerende rol bij de aanpak van eengerelateerd geweld in een politieregio heeft, het idee heeft dat hij of zij ook zelf de lijst moet invullen. De coördinator zet de checklist echter uit. Zie ook hoofdstuk 5.

van de checklist als deel van de methodiek voor de politie landelijk onder de aandacht gebracht.

Uiteraard is het wenselijk dat aandacht wordt besteed aan aspecten zoals vormgeving, die een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de gebruikersvriendelijkheid van dit instrument.¹⁴ Essentieel is echter dat er sprake blijft van een landelijke uniformiteit in de gebruikte methode en dat het karakter van de checklist behouden blijft. Dat wil zeggen dat de checklist uit blijft gaan van het probleem dat aangepakt moet worden. Daarom kent de checklist een grotendeels kwalitatief karakter. Wijzigingen in de checklist mogen niet tot gevolg hebben dat de perceptie van te behandelen problemen zodanig wordt aangepast, dat zij beter aansluit bij de bij politie frequent gebruikte gestandaardiseerde informatie- en analyseproducten. Daarmee dreigt de analyse van een mogelijke eerzaak namelijk te verworden tot een administratieve handeling. Het behoeft geen verdere uitleg dat dit niet ten goede komt aan de serieuze aanpak van eer gerelateerd geweld.

Hoewel in deze rapportage het peiljaar 2006 centraal staat, is toch navraag gedaan bij de medewerkers van het LEC EGG over het actuele gebruik van de checklist. Tegenwoordig wordt bij hulpverzoeken aangegeven, dat deze niet in behandeling kunnen worden genomen, indien niet met behulp van de checklist informatie is verzameld, op grond waarvan tot een gedegen analyse kan worden gekomen. Als regiokorpsen een beroep doen op het LEC EGG wordt verder frequent het advies meegegeven om gebruik te maken van de gegevens uit de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA). Volgens de materiedeskundigen van het LEC EGG is het GBA een zeer belangrijke bron om inzicht te krijgen in familiestructuren. Opvallend is dat naar zeggen van de materiedeskundigen dergelijke informatie dikwijls ontbreekt in de toegezonden dossiers. De materiedeskundigen van het LEC EGG benadrukken dat in de regiokorpsen niet alleen aandacht dient te worden besteed aan het insturen van volledig ingevulde checklisten naar het LEC EGG, maar tevens aan het meezenden van alle relevante onderliggende stukken. Dit betreft bijvoorbeeld verhoren, tapverslagen, processen-verbaal van bevindingen en – dat staat letterlijk in de checklist – kopieën van (niet alleen het Nederlandse, maar ook andere!) paspoorten, ID-kaarten en andere persoonlijke documenten zoals trouwakten, die een licht kunnen werpen op de betrekkingen tussen betrokkenen in een casus.

---

¹⁴ Na 2006 is aan dit aspect gewerkt (zie bijlage I). Zie ook hoofdstuk 7.

3

Inzet van deskundigen

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de inzet van externe deskundigen bij de behandeling van zaken, waarbij eer als motief wordt vermoed. Bij de uitwerking van de onderzoeksvragen in hoofdstuk 1 is met klem aangegeven dat het hier niet gaat om een toetsing van de inhoudelijke kennis van deze deskundigen. Centraal staat hier de vraag hoe in 2006 deskundigen werden ingezet. In de tweede paragraaf wordt daar concreet op ingegaan. Allereerst wordt in de eerste paragraaf stilgestaan bij enkele noties over de rol van deskundigen in het strafproces en de verschillende soorten deskundigheid zoals de culturele, waarop een beroep kan worden gedaan. In de laatste paragraaf wordt een overzicht gegeven van een aantal risico's, kansen en voorwaarden gerelateerd aan de inzet van deskundigen.

3.1 De rol van deskundigen in het strafproces

In het strafproces kunnen externe deskundigen¹⁵ op twee momenten in beeld komen: tijdens de fase van de opsporing en in de rechtszaal. Aan beide wordt hier aandacht besteed. Eerst wordt kort aangegeven wat hier met 'het strafproces' wordt bedoeld. Aan het slot wordt ingegaan op verschillende soorten deskundigheid.

Het strafproces

Het strafproces is hier opgevat als de fase van opsporingsonderzoek en de fase, waarin het tot een rechtszaak komt. Aan beide fasen ligt een strafrechtelijke basis ten grondslag. In het strafrecht draait het om waarheidsvinding, dat wil zeggen dat relevante feiten en omstandigheden bewezen moeten worden. In de wetenschap neemt waarheidsvinding eveneens een centrale rol in (Broeders, 2008). Bij waarheidsvinding in het kader van strafrecht, niet alleen tijdens de opsporingsfase maar ook later ter terechtzitting, kan een beroep worden gedaan op deskundigen uit de wetenschap.¹⁶ Tussen beide fasen bevindt zich echter een aantal belangrijke verschillen. Dat thema komt verderop in deze paragraaf aan bod.

Op het terrein van de inzet van deskundigen in het strafproces, hebben zich de laatste jaren belangrijke ontwikkelingen voorgedaan. In het nu volgende worden enkele ontwikkelingen beschreven, die weliswaar in het peiljaar 2006 actueel waren, maar die geleid hebben tot maatregelen die in 2006 of later (nog) niet waren geïmplementeerd. Er is echter voor gekozen om in dit rapport toch kort aandacht aan deze ontwikkelingen te besteden,

¹⁵ Zie ook voetnoot 4 voor de wijze waarop het begrip 'externe deskundige' in dit rapport is afgebakend.

¹⁶ In deze paragraaf wordt met betrekking tot deskundigheid in de rechtszaal kort stilgestaan bij de rol van de rechter. Zie voor meer informatie over de inzet van deskundigen door de verdediging in strafzaken bijvoorbeeld: Knoops, 2008 of Siesling en ten Voorde, 2009.

zodat aanbevelingen gebaseerd op de bevindingen ten aanzien van de casuïstiek uit 2006 in een actuele context kunnen worden geplaatst.

Ontwikkelingen rond de opsporing

Naar aanleiding van de Schiedammer parkmoord in 2000 werd de commissie Posthumus in het leven geroepen, die een kritisch rapport uitbracht met aanbevelingen ten aanzien van opsporing en vervolging (Commissie Posthumus, 2005).¹⁷ Vervolgens is in opdracht van de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken het 'Programma Versterking Opsporing en Vervolging' (PVOV) ingesteld (Openbaar Ministerie, Politie, NFI, 2005, 2006). PVOV is opgebouwd uit deelprogramma's voor politie, justitie en het Nederlands Forensisch Instituut. Het 'Programma Versterking Opsporing' (PVO) is het deelprogramma dat betrekking heeft op de politie. PVO is erop gericht het vertrouwen in de politie op het gebied van complexe opsporingsonderzoeken te vergroten, onder meer door de professionaliteit te vergroten. Er zijn in dit verband verschillende thema's benoemd, die aandacht verdienen: algemene kwaliteitseisen aan de opsporing (kwaliteitseisen aan processen, mensen, kritische producten en het organiseren van validatie); tegenspraak en review (tegenspraak moet worden gestructureerd en verankerd in de organisaties en in bijzondere gevallen kan review als instrument worden ingezet);¹⁸ Team Grootschalige Opsporing (TGO) (TGO is

¹⁷ Door de Minister van Justitie zijn de aanbevelingen van de Commissie Posthumus overgenomen. Bij de Tweede Kamer bleef echter de vraag leven of er naast de Schiedammer parkmoord ook andere reeds afgesloten zaken zouden zijn, waarin zich op vergelijkbare wijze problemen hadden voorgedaan. Als uitkomst van het kamerdebat werd de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken (CEAS) in het leven geroepen, ook wel 'Posthumus II' genoemd (De Ridder et al., 2008).

¹⁸ 'Tegenspraak is het intern georganiseerd doorlopend toetsen van beslissingen op een gestructureerde wijze door niet bij het onderzoek betrokken medewerkers... Een review is een diepgaande systematische herbeoordeling van alle onderzoeksinformatie en daarop genomen beslissingen in zowel opsporing- en vervolgingsfase door van buiten het korps en het parket komende deskundigen van politie en OM, indien nodig aangevuld met externe deskundigen' (Openbaar Ministerie, Politie, NFI, 2005: 18). Verder wordt gesteld dat tegenspraak verplicht is bij: 'voltooid opzettelijke levensdelicten en zeer ernstige zedendelicten die (geldt voor beide) veel maatschappelijke beroering wekken en die een groot afbreukrisico kennen. Tegenspraak vindt niet plaats indien ondubbelzinnig daderschap kan worden vastgesteld, waarbij kritisch moet worden omgegaan met het fenomeen bekentenis. Tegenspraak is facultatief bij overige zaken met zo een moeilijkheidsgraad of maatschappelijke commotie en/of politiek of juridisch afbreukrisico dat uitzonderlijke inzet en aandacht noodzakelijk worden geacht. De reden hiervoor kan gelegen zijn in de persoon van de verdachte (bijv. bij zwakbegaafde of psychisch gestoorde verdachten), de persoon van het slachtoffer of de aard van de zaak (seriematige geweldsdelicten, terreur, ontvoeringen, gijzelingen, rampen, culpoze delicten met ernstige gevolgen (zoals brandstichting), gevoelige fraudezaken en gevoelige rijksrecherchezaken) (Openbaar Ministerie, Politie, NFI, 2005: 19-20). Voor reviewzaken gelden in principe dezelfde criteria. Een aanvullend criterium is echter 'dat review is aangewezen in de uitzonderlijke gevallen dat het onderzoek vastloopt of

een raamwerk, waarin aandacht voor kwaliteitseisen aan mensen en processen als verhoor, tegenspraak, journalisering en processturing, informatiesystemen en evaluatie centraal staat); forensische opsporing (FO) (verbetering van vakinhoud, organisatie en informatiehuishouding met betrekking tot FO); audiovisuele en auditieve registratie van verhoren (AVR) (er is vastgesteld wanneer en hoe deze hulpmiddelen worden ingezet); competenties, opleidingen en certificering (beschrijving van een systeem van opleidings- en certificeringseisen aan verschillende betrokkenen); instelling van een deskundigenpool, dat wil zeggen een voorziening voor politiekorpsen, die een deskundige bij rechercheonderzoek in willen zetten; Informatie en Communicatie Technologie (ICT) (aandacht voor ICT is belangrijk om alle verbeteringen, dat wil zeggen producten en protocollen van PVO, te kunnen implementeren). Het is de bedoeling dat met behulp van circa 200 nieuwe of vernieuwde producten en protocollen voor 1 januari 2010 in alle 25 regiokorpsen en het KLPD de opsporings- en vervolgingsprocessen worden versterkt.¹⁹

Bijzondere aandacht verdient de ‘deskundigenpool’, waarop politiekorpsen een beroep kunnen doen ten behoeve van rechercheonderzoeken (Openbaar Ministerie, Politie, NFI, 2005, 2006). In 2005 is de ‘Landelijke Deskundigheidsmakelaar’ (LDM) als een project opgestart. Inmiddels is de LDM de status van project ontstegen en een vaste dienst binnen de Politieacademie geworden. LDM heeft een landelijke loketfunctie voor de politie. Deze dienst is 7 x 24 uur bereikbaar en biedt haar diensten gratis aan. Er wordt onder andere samengewerkt met de Dienst Nationale Recherche Informatie, het Nederlands Forensisch Instituut, wetenschapsmakelaars in verschillende korpsen en Europol. De dienst ziet haar taak als volgt: ‘een bijdrage leveren aan het oplossen van ernstige misdrijven door te adviseren en te bemiddelen ten aanzien van (inter)nationale deskundigen

---

dreigt vast te lopen, dan wel de bewijspositie in hoge mate problematisch is (bijvoorbeeld bij een ingetrokken bekentenis in combinatie met mager technisch bewijs). Doel van een review in niet-opgeloste zaken is het vinden van nieuwe aanknopingspunten voor nader technisch en/of tactisch onderzoek. In zaken waar een duidelijke verdachte voorhanden is, is het doel een grondige beoordeling of er voldoende bewijs aanwezig is. Bij twijfel wordt nagegaan of in voldoende mate andere onderzoeksrichtingen kunnen worden uitgesloten’ (Openbaar Ministerie, Politie, NFI, 2005: 21-22). Zowel bij tegenspraak als bij review wordt gebruik gemaakt van gecertificeerde medewerkers van OM en politie. Bij review kunnen ook wetenschappers als extern referent worden betrokken. Daarvoor wordt aansluiting gezocht bij de deskundigenpool (Openbaar Ministerie, Politie, NFI, 2005: 22). Er gaan overigens stemmen op om tegenspraak en review standaard in de opsporing en in het strafproces op te nemen: ‘Idealerweise ist elk opsporingsonderzoek en strafproces zodanig ingericht dat tegenspraak en review mogelijk en aanwezig zijn. Voor de effectiviteit, efficiency en rechtsstatelijkheid van de opsporing en rechtspraak is dat noodzakelijk’ (Muller, 2008: 739).

¹⁹ Zie voor meer informatie over PVO de intranetsite van de Politieacademie (die overigens alleen toegankelijk is voor medewerkers van de politie).

en/of het regisseren en organiseren van expertmeetings door ervaren rechercheurs.²⁰ LDM adviseert dus de politie over inzet van deskundigen in het opsporingsproces. Er is een landelijk assessment panel ingesteld dat deskundigen toetst wat betreft kwaliteitseisen op het gebied van betrouwbaarheid (door middel van onderzoek in politieregisters en justitiële documentatie) en deskundigheid. Dit panel bestaat uit vertegenwoordigers van de Rechterlijke Macht, het Openbaar Ministerie, de gedragswetenschappen, de forensisch-technische wetenschappen en de politie. De deskundigen die deze toets doorstaan, worden in een landelijke door het LDM beheerde databank opgenomen. Op het moment dat dit rapport voltooid werd, was nog niet duidelijk hoe deze databank zich verhoudt tot het Nederlands Register Gerechtelijke Deskundigen (NRGD), dat een belangrijk onderdeel is van de Wet deskundige in strafzaken (zie onder andere TK 2006-2007, 31 116, nr. 3), die op 1 juli 2009 in werking treedt.²¹

²⁰ Dit citaat en andere informatie over LDM is afkomstig van de intranetsite van de Politieacademie over LDM. Zie ook de vorige voetnoot. Nogmaals: in dit rapport blijven rechercheurs en andere politieambtenaren, die als deskundige optreden, verder buiten beschouwing.

²¹ Op dit moment wordt onder andere gediscussieerd over de mogelijkheden van een splitsing. Dat zou betekenen dat aan de LDM verbonden deskundigen de politie in de periode van het strafrechtelijk onderzoek kunnen adviseren. Zodra een zaak dient bij de rechtbank zouden echter enkel deskundigen uit het andere deskundigenregister mogen adviseren. Het is echter de vraag of dit onderscheid in de praktijk te handhaven is. Een dergelijk onderscheid impliceert namelijk dat er verschillende eisen aan deskundigheid worden gesteld, terwijl die toch gedurende het gehele verloop van het strafproces – dat wil zeggen vanaf het moment dat de politie een onderzoek instelt tot aan de rechtszitting – gelijkvormig zouden moeten zijn. De Minister van Justitie heeft zich overigens in dit verband als volgt uitgelaten: 'ijk acht... naast NRGD ook in de toekomst een belangrijke aanvullende rol weggelegd voor de LDM om vooral ten behoeve van de politie diensten te verrichten in het kader van het opsporingsonderzoek. De diensten van het LDM ten behoeve van de politie hebben onder meer betrekking op de verwijzing naar specialisten en deskundigen die worden ingezet bij het verwerven en beoordelen van sturingsinformatie (bijvoorbeeld gedragsdeskundigen die in een vroeg stadium iets zeggen over de betrouwbaarheid van een getuige of een verklaring van de verdachte). Omdat het LDM zich nadrukkelijk richt op de opsporing acht ik het niet wenselijk om LDM ook opdrachten van de verdediging te laten aanvaarden. Wel kan zij de rechter-commissaris die overweegt om een verzoek van de verdediging tot nader onderzoek in te willigen of af te wijzen, adviseren over de beschikbaarheid van zeer zeldzame specialismen en van specialismen waarvoor (nog) geen algemeen gedeelde waarden of normen gelden' (TK 2007-2008, 31 116, nr. 10: 10; EK 2007-2008, 31 116, C: 3-4). Bij het verschijnen van dit rapport was overigens ook nog niet helemaal duidelijk wanneer en hoe deskundigen op cultureel gebied in de NRGD zullen worden opgenomen. Wel is bekend dat er sprake zal zijn van een 'groeimodel', dat wil zeggen dat het aantal deskundigheidsgebieden, waarvoor toetsing en registratie openstaat, geleidelijk zal worden uitgebreid. Er wordt een begin gemaakt met opname van deskundigen op het terrein van gedrag en DNA (TK 2007-2008, 31 116, nr. 10: 8; EK, 2007-2008, 31 116, C: 6). Zie ook voetnoot 38. De aandacht voor eisen aan deskundigheid doet zich ook op aangrenzende terreinen voor, bijvoorbeeld dat van de tolken en vertalers. Bij het Ministerie van Justitie is een kwaliteitsregister (KTV) onderge-

Als een externe onderzoeker tijdens de opsporing wordt ingeschakeld, dan adviseert hij of zij op basis van het dossier dat dan wordt aangelegd. Externe deskundigen kunnen in deze fase een belangrijke rol spelen bij het identificeren van zoekrichtingen en strategieën voor het maken van een plan van aanpak.

In de rechtszaal: beoordeling door een rechter

Om voor een rechter op overtuigende wijze het bewijs te leveren dat een verdachte met opzet een bepaald delict gepleegd heeft, is doorgaans kennis nodig van achtergronden van de verdachte en de omstandigheden waaronder hij of zij het delict heeft gepleegd. Hetzelfde geldt, indien een beroep wordt gedaan op rechtvaardigingsgronden (bijvoorbeeld bij overmacht in de zin van een noodtoestand of noodweer(exces)), schulditsluitingsgronden (zoals ontoerekenbaarheid, psychische overmacht of afwezigheid van alle schuld) en bij de straftoemeting. Bij het opleggen van een straf heeft een rechter immers de vrijheid om rekening te houden met de situatie, waarin de verdachte verkeert. Een rechter kan een beroep doen op een deskundige om relevante achtergronden en omstandigheden nader toe te lichten op basis van het volledige dossier. Aangezien in dit rapport de vraag centraal staat hoe door de politie in 2006 met betrekking tot eer gerelateerd geweld gebruik is gemaakt van deskundigen, wordt hier niet verder ingegaan op de rol en positie van deskundigen in de rechtszaal.²²

Er is nog een ander punt dat in dit rapport buiten beschouwing is gebleven en dat verband houdt met de volgende opmerking van de Commissie Posthumus: 'Betrek bij onderzoeken in ernstige zaken waarbij de schuldvraag niet ondubbelzinnig duidelijk is, van buiten komende referenten. Onder referenten versta ik niet bij het onderzoek betrokken (recherche)deskundigen, die de beschikbare informatie krijgen, tegen het licht houden en op grond van hun ervaring en deskundigheid vragen kunnen stellen c.q. nog niet in het onderzoek aangevoerde argumenten te berde kunnen brengen. Als (in beginsel) onafhankelijke deskundigen als referent zijn ingeschakeld, kunnen zij echter niet meer worden gepresenteerd als onafhankelijke deskundige ter terechtzitting' (Commissie Posthumus, 2005: 172). In dit tweede deelrapport is niet de vraag betrokken of deskundigen die ingezet zijn tijdens de onderzoeksfase van een zaak, ook later ter terechtzitting een rol in de betreffende casus hebben gespeeld.

---

bracht. Zie onder andere: Besluit van 11 december 2008, houdende regels inzake de kwaliteit en integriteit van beëdigde tolken en vertalers (Besluit beëdigde tolken en vertalers), in: Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 555, 2008. Zie ook: Ten Voorde, 2008 en Siesling en Ten Voorde, 2009. Zie over in de politiepraktijk waargenomen en (soms) vermeende of niet goed onderbouwde risico's en complicaties bij de inzet van allochtone medewerkers als tolk onder meer: Çankaya, 2008 en Janssen, 2008 B.

²² Zie voor meer algemene informatie over de rol van deskundigen in het strafproces onder andere: Hielkema, 1996, Nijboer, 1997 en Kwakman, 2001.

Soorten deskundigen in het algemeen en culturele in het bijzonder

Deskundigen worden in tal van beroepsgroepen gezocht en aangetroffen. Populaire beeldvorming – mede bepaald door tv-series zoals CSI (Broeders, 2008) – gaat dikwijls uit van ‘exacte wetenschap’ in de rol van deskundigheid. In de praktijk komen ook andere deskundigen in beeld, bijvoorbeeld uit de hoek van de psychologie, de psychiatrie²³ of de culturele antropologie, waarop dikwijls een beroep wordt gedaan bij eerzaken. Hoe een deskundige zijn of haar uitspraken onderbouwt is uiteraard van essentieel belang. Op basis daarvan bakent bijvoorbeeld Broeders het begrip ‘forensische wetenschap’ af: ‘Een van de meest geslaagde definities van de forensische wetenschap is die van de Amerikaan George Sensabaugh...: “Forensic science is a systematic endeavor to describe how events of legal concern have happened based on observation, hypothesis formation, and experiment” ... Centraal daarbij staat de toepassing van de wetenschappelijke methode, hier samengevat in de trits, waarneming, hypothesevorming en experiment, of toetsing van de hypothese. Forensisch deskundigen die desgevraagd bereid zijn te verklaren over zaken die zij zelf noch andere wetenschappers hebben onderzocht, wat in de praktijk van de rechtspleging bij het verschijnen van de deskundige ter zitting nogal eens voorkomt, kunnen in die gevallen dus niet als forensische wetenschappers worden beschouwd en maken zich in deze visie dus schuldig aan speculatie. Hun uitspraken missen de wetenschappelijke onderbouwing die de definitie veronderstelt’ (Broeders, 2008: 19). Broeders ziet de rechtspsychologie en forensische accountancy overigens wel als forensische wetenschappen. Siesling wijst daarnaast andere factoren aan, die maken dat een verschil wordt gevoeld in de waardering van verschillende soorten wetenschappelijke expertise: ‘Antropologen hebben als getuige-deskundigen tamelijk recent hun intrede gedaan in de Nederlandse strafrechtspleging... Het valt te verwachten dat de rechter een getuige die deskundig is op het gebied van de culturele antropologie wellicht met meer argwaan tegemoet treedt. Deze achterdocht kan... liggen in het gegeven dat de antropologie als forensische wetenschap bij de rechter minder bekend is en een minder ‘harde’ associatie bij hem oproept dan de andere, meer vertrouwde forensische wetenschappen... Het kan zijn dat de aard van het strafproces niet goed aansluit bij de expertise en de manier van werken van de cultuurdeskundige en er om die reden minder vaak een cultuurdeskundige geraadpleegd wordt dan wel dat diens onderzoeksresultaten in het strafproces gebruikt worden’ (Siesling, 2006: 67-68).²⁴

²³ In Nederland is met betrekking tot straftoemeting en de tenuitvoerlegging van vonnissen in penitentiaire inrichtingen en instellingen voor T.B.S. ruime ervaring opgedaan met expertise uit de psychiatrie. Zie in deze bijvoorbeeld over problemen met betrekking tot samenwerking in de reguliere en de forensische psychiatrie: De Lange, Resnick en Raes, 2005.

²⁴ Zie verder over het inbrengen van culturele verklaringen door deskundigen in het

Wat voor soort deskundige in het strafproces ook wordt ingezet, het uiteindelijke doel is waarheidsvinding. Bij waarheidsvinding gaat het niet alleen om de ultieme vraag of een verdachte daadwerkelijk schuldig kan worden bevonden aan het hem of haar ten laste gelegde. Voordat het zover is, dienen eerst in de onderzoeksfase relevante vragen en zoekrichtingen te worden opgeworpen. Een wetenschap als de culturele antropologie kan nooit aan bewijsvorming bijdragen, zoals de medische wetenschap dat kan door middel van DNA- en ander sporenonderzoek. Een cultureel antropoloog kan echter wel op basis van de feiten inzicht bieden in mogelijke achtergronden en motieven en daarmee een belangrijke impuls geven aan het opsporingsonderzoek en de onderbouwing van de straftoemeting.²⁵

In schema 3.1 worden de mogelijkheden voor inzet van deskundigen in het strafproces samengevat. Uiteraard wordt tijdens het strafproces niet altijd gebruik gemaakt van een externe deskundige, maar daarmee is in dit schema verder geen rekening gehouden.

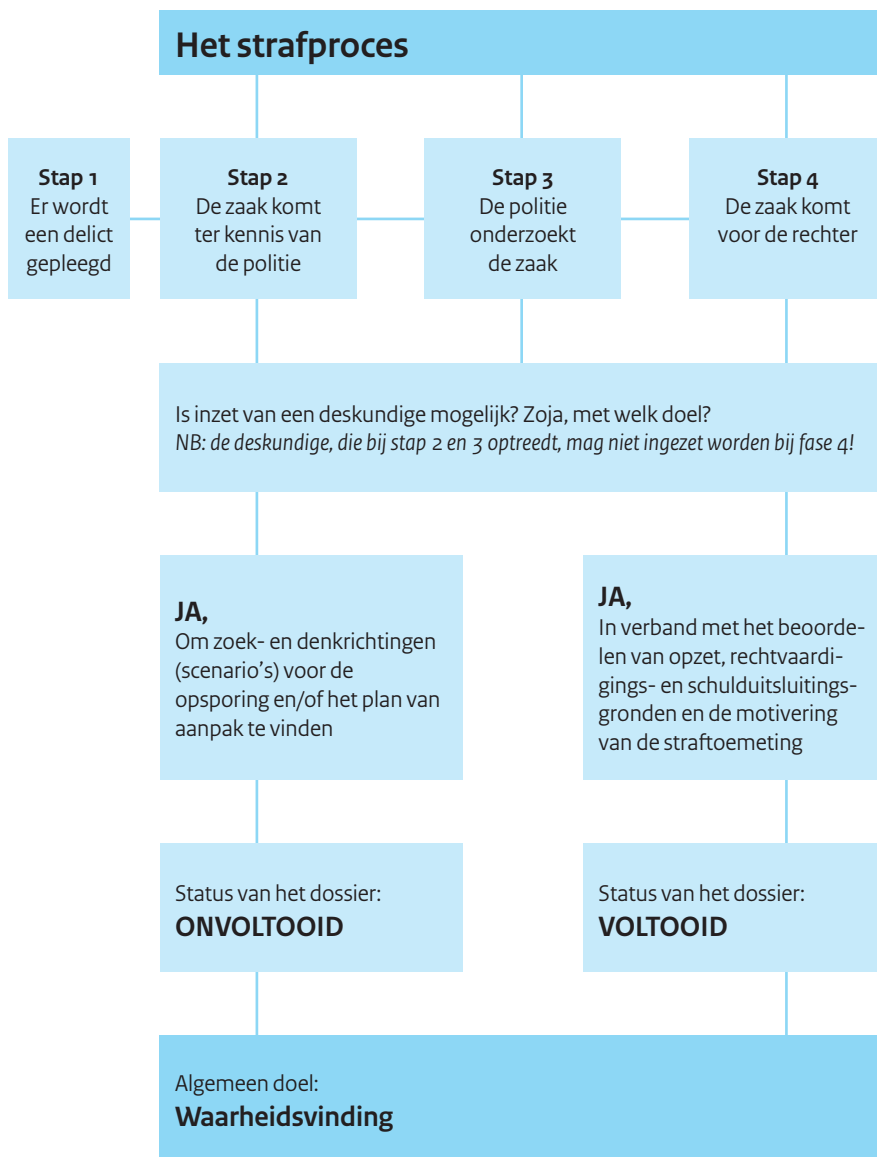
---

strafproces: Wiersinga, 2002, Bovens, 2003 en Ten Voorde, 2007.

²⁵ Vergelijk: 'Het forensisch-psychiatrisch discours is... gericht op een reconstructie van de psychische gesteldheid van een dader in samenhang met het ten laste gelegde gebeuren. Aldus ligt de veronderstelling voor de hand dat de jurist zich bezig houdt met de reconstructie van de feiten, de psychiater, evenals de psycholoog, met een reconstructie van de psyche... Niets is echter minder waar... De stelling die ik... wil voorleggen, is dat de adviezen waartoe een forensisch psychiatrisch onderzoek moet leiden niet tot stand kunnen komen los van de feitelijke toedracht van hetgeen ten laste wordt gelegd... dat wil zeggen [dat], beschreven zal moeten worden de interactie tussen de persoon, de toenmalige omstandigheden en het handelen zoals dit ten laste wordt gelegd' (Van Leeuwen, 1991: 95-98).

Schema 3.1 | Mogelijke rollen van deskundigen in het strafproces

3.2 Deskundigen in de praktijk

In deze paragraaf wordt ingegaan op het aantal deskundigen en hun achtergronden, de frequentie en de aard van de inzet en de daarbij horende procedure.

Aantal en achtergrond van deskundigen

In 2006 werd door de Unit MEP gebruik gemaakt van twee externe deskundigen. Beide deskundigen zijn gepromoveerd en beschikken over een ruime ervaring wat betreft het optreden in rechtbanken. De expertise van beide deskundigen beslaat het terrein van taal en cultuur, met name gericht op Turkije en het Midden-Oosten. In 2006 werd bij de behandeling van mogelijke eorzaken geen gebruik gemaakt van andersoortige expertise, bijvoorbeeld op het terrein van psychiatrie.

Al in de pilotperiode was het de leiding van de Unit MEP duidelijk, dat het belangrijk is om de beschikking te hebben over een gevarieerde deskundigenpool. Malsch verwoordt het risico van een kleine pool als volgt: 'Als er in een bepaald gebied te weinig deskundigen beschikbaar zijn, kan er een te grote afhankelijkheid van deze deskundigen ontstaan, simpelweg omdat zij steeds opnieuw (moeten) worden ingeschakeld' (Malsch, 2008: 660). Er zijn in de loop der tijd verschillende pogingen ondernomen om die pool te vergroten, maar tot op heden is het buitengewoon moeilijk gebleken om daarin te slagen. Toen de pilot in 2003 van start ging waren niet of nauwelijks formele richtlijnen te vinden, op grond waarvan de inzet van externe deskundigen bij het politiewerk verankerd kon worden. De deskundigen waarmee in het peiljaar werd gewerkt, zijn aangezocht omdat zij aantoonbaar (opleiding, promotie) kennis van taal en cultuur hadden en niet onbekend waren met optreden in de rechtbank. Dat laatste werd gezien als een indicator voor ervaring.²⁶ Hoewel andere interessante kandidaten in beeld kwamen met een vergelijkbare achtergrond, kwam samenwerking dan niet van de grond omdat bijvoorbeeld de betrokken deskundige in de loop van het politieonderzoek niet goed te bereiken was.

Frequentie en aard van de inzet

In 2006 is in circa dertig procent (N= 123) van de 422 zaken gebruik gemaakt van een externe deskundige. Dikwijls leidde consultering tot een schriftelijk verslag. Het kwam ook voor dat sprake was van een 'telefonisch consult' of e-mailverkeer. Beide deskundigen werden overigens niet even vaak ingezet.

²⁶ Hiervoor is aangegeven dat de Commissie Posthumus zich uitsprekt tegen de inzet van onafhankelijke externe deskundigen in de rechtszaal, die ook in de fase van het politieonderzoek bij een zaak betrokken zijn geweest. In dit onderzoek is verder niet gekeken of de externe deskundigen, die bij zaken uit het peiljaar 2006 betrokken zijn geweest, zich over deze specifieke zaken ook in de rechtszaal hebben uitgesproken.

Eén deskundige kwam maar liefst 118 keer aan bod en de tweede slechts zes keer. In één zeer complexe zaak hebben beiden een advies uitgebracht. Dit verschil in mate van inzet van de twee deskundigen is gelegen in het feit, dat de tweede deskundige pas laat in het peiljaar 2006 in beeld kwam bij de Unit MEP als extern deskundige. De lage mate van inzet wordt dus geheel verklaard doordat de samenwerking tussen de Unit MEP en deze specifieke deskundige pas tegen het einde van het peiljaar gestalte kreeg.

In het eerste deelrapport is aangegeven dat circa zestig procent (N=256) van de in 2006 binnengekomen zaken in eerste aanleg als bedreiging zijn geclassificeerd. Ongeveer twintig procent (N=82) van de binnengekomen zaken kreeg in eerste instantie het etiket mishandeling opgeplakt. Wat betreft frequentie is dit de bulk van de zaken uit het peiljaar 2006. Zowel bij bedreigingen als bij mishandelingen is gebruik gemaakt van externe deskundigen. In 2006 heeft de Unit MEP zich gebogen over acht gevallen met dodelijke afloop het betrof hier zes moorden of doodslagen en twee zelfdodingen. Gezien de ernst lijkt het op het eerste gezicht opvallend dat niet in al deze zaken een externe deskundige is betrokken. Reden hiervoor was onder meer dat al snel vermoed werd dat een geschonden eergevoel geen rol zou hebben gespeeld bij de fatale afloop.²⁷ Het kwam ook voor dat een zaak speelde in een Chinese context. Op dat moment kon de Unit MEP binnen het eigen netwerk geen beroep doen op een externe deskundige, die zich op dit terrein zou kunnen uitspreken.

Dat laatste neemt overigens niet weg dat in 2006 toch voorbeelden zijn te vinden, waarin een deskundige met een specifieke ervaring en inzicht gericht op Turkije, gevraagd is te adviseren in casuïstiek met betrekking tot onder andere zaken met een Ethiopische, Joegoslavische of Marokkaanse achtergrond. Het is de vraag of dit wenselijk is. Culturele kennis van één specifiek gebied of groep kan immers niet zomaar op andere gemeenschappen worden toegepast. Daarbij speelt een rol dat bij culturele deskundigheid kennis van taal essentieel is. Taal is immers het medium of het vehikel waarmee bepaalde codes tot uitdrukking komen. Om daadwerkelijk iets te kunnen begrijpen van bijvoorbeeld eer of schaamte is kennis van taal onontbeerlijk. Het ligt niet voor de hand om een arabist of turkoloog in te schakelen bij de behandeling van bijvoorbeeld een Hindoestaanse zaak. Waarom is dit dan toch gebeurd? Een verklaring hiervoor kan gezocht worden in de hiervoor al beschreven schaarste wat betreft mogelijk in te schakelen deskundigen. Daar komt bij dat in de pilotperiode externe deskundigen niet altijd als een vraagbaak op hun specifieke gebied werden benaderd, maar ook als docenten om tijdens de opbouw van de Unit MEP personeelsleden in brede zin 'bij te scholen' op het terrein van eercodes en

---

²⁷ In het derde deelrapport zal verder op de achtergronden van deze zaken met dodelijke afloop worden ingegaan.

als 'kritische meedenker' in lastige zaken. Kenmerkend van een pilotproject is dat tijdens uitvoering in de praktijk ruimte bestaat voor bij wijze van spreken experimenten, spontane invallen en ad-hoc-oplossingen. Inmiddels is de behandeling van mogelijke eorzaken met de inrichting van het LEC EGG echter geformaliseerd. Dat betekent dat het van groot belang is dat de aanpak van die zaken aansluiting zoekt en vindt bij reguliere werkwijzen in de politiepraktijk. De inzet van externe deskundigen door de politie bij mogelijke eorzaken vormt daarop geen uitzondering: die moet op dezelfde leest geschoeid worden als elders in de politieorganisatie.

De procedure

Het laatste punt brengt ons bij de procedure rondom de inschakeling van een externe deskundige. In de dossiers uit 2006 is dit echter niet systematisch vastgelegd. Hier worden vier punten genoemd, waarover in een aantal zaken wel informatie is terug te vinden, maar niet standaard bij elke casus waarbij een externe deskundige een rol heeft gespeeld:

- *Waarom is een casus aan een externe deskundige voorgelegd?*
In het peiljaar werd om verschillende redenen een beroep gedaan op externe deskundigen. Zij werden onder andere in het kader van opleiding en bijscholing van medewerkers van de Unit MEP gevraagd zich uit te spreken over hun specifieke visie op actuele casuïstiek ('action learning') en als 'kritisch meedenker'. Uiteraard werden externe deskundige met name gevraagd vanwege hun specialistische kennis. Dit laatste punt roept de volgende vraag op: wanneer is een zaak zo moeilijk dat er een externe specialist bij moet worden gehaald?²⁸ Dit lijkt een simpele vraag, maar die is buitengewoon moeilijk te beantwoorden, in die zin dat niet op voorhand simpele en harde criteria voor de inzet van externe deskundigen bij bepaalde casuïstiek kunnen worden gegeven. Dat lukt pas als tijdig is nagedacht over zoekrichtingen.
- *Welke vragen zijn aan de externe deskundige gesteld?*
Door een externe deskundige een afgebakende vraag te geven, wordt de verklaring van de deskundige meer gefocust op de casus. Als geen afbakening plaatsvindt, is in theorie de kans aanwezig dat de externe deskundige 'zoekende' raakt en vervolgens een breed exposé geeft over zijn of haar ervaringen op het terrein van de eigen deskundigheid. Wie het dossier leest, kan dan na een eerste oppervlakkige beschouwing het gevoel krijgen dat datgene wat door de deskundige verteld is, ook relevant is voor de casus. Alleen al fysieke opname van de verklaring van de deskundige in het dossier verleent die verklaring immers een zweem

²⁸ Zie in dit verband ook paragraaf 5.1 in dit rapport.

van relevantie: 'het zit toch in de map?!'. Als een concrete vraag wordt gesteld, wordt het voor een externe deskundige bovendien makkelijker om te ontkennen dat een bepaalde verklaring voor een motief ontbreekt. De neiging tot confirmatie – daar wordt in de volgende paragraaf verder op ingegaan – wordt daarmee verkleind.

- *Over welke bronnen heeft de externe deskundige de beschikking gehad?*
Het moet glashelder zijn op basis van welke stukken of andere informatiebronnen een externe deskundige tot zijn of haar visie komt. Zowel de politie als de deskundige zelf dient goed in het oog te houden, welke informatie zij ter beschikking stelt en/of ontvangt.
- *Is de externe deskundige aanwezig of betrokken geweest bij of tijdens de uitvoering van het politieonderzoek?*
Uit de stukken moet verder duidelijk zijn of een externe deskundige zich uitsluitend baseert op schriftelijke bronnen of dat hij of zij bijvoorbeeld de plaats delict heeft bezocht of bij een verhoor aanwezig is geweest.

Het verdient aanbeveling om deze punten wel systematisch in de verslaglegging in dossiers op te nemen.²⁹

3.3 Risico's en voorwaarden

Het staat buiten kijf dat de inzet van een externe deskundige bij het politiewerk van groot belang kan zijn bij het identificeren van zoekrichtingen en het maken van een plan van aanpak. Er zijn echter ook risico's aan verbonden. Deze worden hier besproken. Aan het einde van deze paragraaf wordt een aantal voorwaarden voor de inzet van externe deskundigen geformuleerd.

---

²⁹ Vergelijk dit met de eisen, die in PVOV aan een standaardverhoorplan worden gesteld: 'Elk verhoor wordt voorbereid aan de hand van een standaardverhoorplan... In dit verhoorplan staat minimaal verwoord: het doel van het verhoor; de tactiek van het verhoor; de benodigde informatie die voor verhoor wordt verkregen door consultatie van de informatierechercheur (die het totaal overzicht aan relevante informatie geordend kan aanleveren); de onderbouwing voor de keuze van de verhoorder(s) (matching op competenties tussen verhoorder en verhoorde), al dan niet de consultatie van een externe deskundige; de wijze van vastlegging van het verhoor in proces-verbaal vorm; de eventueel auditieve of audio-visuele registratie...; de wijze van coaching door de tactisch coördinator, de analist, c.q. informatie-rechercheur en eventueel een gedragsdeskundige; de wijze van debriefen van de verhoorders' (Openbaar Ministerie, Politie, NFI, 2005: 24). In 2009 zien de dossiers er wat betreft de inzet van de externe deskundige anders uit. Daarop wordt teruggekomen in hoofdstuk 7.

Risico's: confirmatiebias en tunnelvisie

Confirmatie is het proces van het zoeken van bevestiging van een hypothese. Daar is in principe niets mis mee. Het wordt riskant zodra sprake is van een 'bias'. De rechtspsycholoog Rassin verwoordt dat als volgt: 'Het te pas en vooral te onpas gelijk proberen te krijgen is dus een goede alledaagse definitie van confirmatiebias. Bij een gedreven zoektocht naar het eigen gelijk is vanzelfsprekend weinig ruimte voor de inclusie van informatie die in strijd is met dat gelijk. Omdat dergelijke niet-passende informatie wordt genegeerd of weggeredeneerd, leidt confirmatiebias per definitie tot een zekere tunnelvisie' (Rassin, 2007: 12). Rassin wijst onder meer op aspecten als selectief zoeken, de neiging van mensen om hypothesebevestigende informatie te zoeken, het zwaarder wegen van bevestigende dan ontkrachtende informatie, het kneden van ambigue informatie, de neiging om ideeën sneller te accepteren dan te verwerpen en de neiging om eerder binnengekomen informatie zwaarder te wegen dan in een later stadium ontvangen gegevens.³⁰

Mede door de voortdurende roep in met name politiek en media om cijfers ontstaat (ook binnen de politie) de indruk dat behoefte bestaat aan het snel en makkelijk kunnen plakken van het etiket 'eer' op binnengekomen casuïstiek. Het benoemen van een geschonden eergevoel als motief voor (dreigende) vormen van eigenrichting is vooral relevant voor het ontwikkelen van zoekdoelen en strategieën voor het maken van een plan van aanpak. Ook al is het 'geen eer' dan blijft een bedreiging of een moord toch politiewerk. Zo geredeneerd wordt het minder belangrijk om binnengekomen zaken per se onder de noemer 'eer' te willen brengen.³¹

---

³⁰ Helemaal tegenaan van de confirmatiebias acht Rassin echter utopisch: 'Wie denkt gevrijwaard te zijn van de confirmatiebias, impliceert daarmee een aantal opmerkelijke eigenschappen te bezitten, te weten: het vermogen om alle relevante informatie waar te nemen, het vermogen om de omgeving waar te nemen zonder gebruik te maken van eerder opgedane kennis, volledige demotivatie en desinteresse bij elke te nemen beslissing, het vermogen om bij het nemen van een beslissing informatie te betrekken die ogenschijnlijk irrelevant is, de neiging om meer waarde te hechten aan de mening van anderen dan aan de eigen mening, de mogelijkheid om alle relevante informatie gelijktijdig te verwerken en een aan wispelturigheid grenzende neiging om beslissingen terug te draaien op het moment dat er aanvullende informatie beschikbaar komt' (Rassin, 2007: 34-35).

³¹ Zie ook het Scenario Analyse Model (SAM), dat door Nierop en Van Den Eshof (2008) is ontwikkeld. Met behulp van dit kritische model wordt getracht inzicht te krijgen in onjuiste beschuldigingen en aangiften van seksueel geweld. In feite is dit ook een voorbeeld van verkeerde labeling van een gebeurtenis. In dit model wordt onder andere rekening gehouden met confirmation bias bijvoorbeeld door 'shopgedrag' bij hulpverleners en artsen. Vervolgens wordt door de hulpvrager de deskundige uitgezocht, die een verhaal heeft dat de eigen opvatting bevestigt. Verder wordt het suggestief en frequent doorvragen genoemd door bijvoorbeeld ouders of familieleden (voorafgaand aan of tijdens het onderzoek). Zie ter vergelijking ook Bovenkerk, 2009. De auteur plaatst naast ethische en juridische ook methodologische vraagtekens bij 'ethnic profiling' op het terrein van radicalisering. Hij staat

Doordat op basis van de dossiers uit het peiljaar 2006 de indruk ontstaat dat externe deskundigen niet consequent een afgebakende vraag werd voorgelegd, zijn in dat jaar niet of nauwelijks zaken te vinden, waarin externe deskundigen aangeven dat een bepaalde culturele toelichting niet relevant is. Uiteraard mag hier niet worden uitgesloten dat sprake is van een bepaalde selectie – circa tweederde van de binnengekomen casuïstiek is immers niet aan externe deskundigen voorgelegd – maar zijn andere verklaringen voor (dreiging met) geweld geheel ondenkbaar, bijvoorbeeld uit de hoek van de psychologie of psychiatrie (Janssen, 2007, 2008 D)? Overigens in de verklaringen van externe deskundigen wordt wel eens aangegeven dat het wellicht verstandig is om ook een ander soort deskundige te raadplegen, zoals een psycholoog of een psychiater.³²

Het gevaar van confirmatie en tunnelvisie kan tegengegaan worden door voortdurend kritisch na te denken over richtingen voor onderzoek,³³ op basis daarvan goede vragen uit te werken – zoals in de vorige paragraaf al werd aangegeven – en dit alles systematisch te rapporteren in dossiers. Op die manier wordt de (culturele) verklaring van de externe deskundige pas echt recht gedaan. Het gaat hier immers niet om feiten, maar om een toelichting op een mogelijk motief, of in politietermen: een mogelijk scenario.³⁴

---

met andere woorden stil bij het gebruik van het etiket 'terrorist'.

³² Andersom wordt ook in de (psychiatrische) gezondheidszorg veelvuldig nagedacht over de invloed van cultuur op bepaalde ziektebeelden. Zie bijvoorbeeld: Kleber, 2002, Kortmann, 2002 en Mechelen, 2002. Vergelijk verder: 'Niet kan worden ontkennd dat het gevaar bestaat dat te veel nadruk wordt gelegd op de culturele achtergrond van de justitiabele, terwijl hij ook "gewoon" psychisch gestoord kan zijn' (Siesling en Ten Voorde, 2009: 65). Dit punt wordt ook aangehaald in Janssen, 2007.

³³ Vergelijk: 'Benoem de onderzoeksrichtingen die niet worden uitgerechercheerd en administreer en archiveer die op een manier dat er later op kan worden teruggegrepen' (Commissie Posthumus, 2005: 172).

³⁴ Zie over scenario's onder andere: Crombag en Wagenaar, 2000 en Bollen, 2006. Zie ter vergelijking ook het onderzoek van Liem en Koenraadt (2008). Zij hebben in een onderzoek naar meervoudige doding in het gezin gebruik gemaakt van een verklaringsmodel afkomstig uit medisch onderzoek, dat onderscheid maakt tussen 'onderliggende factoren', 'modulerende factoren' en een 'trigger'. 'Onderliggende factoren' hebben te maken met onveranderlijke aspecten. Bijvoorbeeld het geslacht of de etnische achtergrond van betrokkenen. Aantrekkelijk van dit schema is, dat er aandacht wordt besteed aan factoren, die onderhevig zijn aan veranderingen. Dit is het geval bij de 'modulerende factoren'. Een modulerende factor kan een lichamelijke of psychische ziekte zijn. De 'trigger' is tot slot de aanleiding tot het gebeurd. Het kan gaan om een ruzie met een partner, een dreiging met scheiding of het verliezen van een baan. Het is een interessante vraag om verder te onderzoeken in hoeverre aandacht in dit model voor veranderende factoren gebruikt zou kunnen worden om dynamische beelden van cultuur te integreren. Dikwijls zijn de culturele modellen, die – impliciet of expliciet – opgang doen in de (publieke) discussie over eer gerelateerd geweld, nogal statisch van aard. Zie ook: Janssen, 2007, 2008 D.

Risico's: verschil van mening tussen externe deskundigen

Wanneer verschillende externe deskundigen op een bepaald terrein actief zijn, dan is het theoretisch niet ondenkbaar dat verschil van inzicht tussen deze externen bestaat. Dat verschil kan blijken als verschillende deskundigen gevraagd wordt in één casus verslag uit te brengen. Daarnaast kan verschil van inzicht uit wetenschappelijke publicaties van de betreffende deskundigen blijken.

Bij verschil van inzicht tussen deskundigen is het belangrijk om onderscheid te maken tussen twee situaties. Deskundigen werken op verschillende 'meetniveau's'. Hier volgen enkele voorbeelden ter verduidelijking: een psychiater, die uitspraken doet over de psychische staat van één individu, werkt op microniveau. Een psycholoog, die gevraagd wordt groepsdynamiek in een jeugdgroep toe te lichten, werkt op mesoniveau. Een historicus die gevraagd wordt een schets te geven van de politieke ontwikkeling in een bepaald land in een specifiek tijdvak, werkt op macroniveau. Stel dat in een bepaalde casus met twee antropologen of twee andere deskundigen met een vergelijkbare achtergrond wordt gewerkt, dan is het mogelijk dat in één en dezelfde casus op hetzelfde meetniveau verschil van inzicht ontstaat. Dit is weergegeven in schema 3.2.

Schema 3.2 | Verschil van inzicht tussen deskundigen op hetzelfde meetniveau

Al eerder is aangegeven dat om enig inzicht te krijgen in de motieven, die ten grondslag liggen aan de casuïstiek uit 2006, niet uitsluitend oog moet zijn voor culturele verklaring modellen. Als motief voor (dreigend) (eergerelateerd) geweld, kan bijvoorbeeld eveneens naar verklaringen op het

emotionele vlak worden gekeken (Janssen, 2007, 2008 A en 2008 D). Dit lijkt een pleidooi voor de integratie van verschillende verklaringsmodellen.³⁵ ‘Het is echter de vraag of en hoe op elegante en verstandige wijze verschillende benaderingen in elkaar kunnen worden geschoven. Beschouwingen over de betekenis van eercodes in een samenleving richten zich dikwijls op uitspraken over culturen op macroniveau. Het gaat dan bijvoorbeeld over eer onder Turken of mensen uit het Midden-Oosten of het leven in patriarchale familieverbanden. Net als bij veel macrotheorieën uit de criminologie het geval is, worden in deze culturele verklaringen impliciet ook uitspraken gedaan over het gedrag van individuele mensen (Baerveldt, 1998). Zo zijn er bijvoorbeeld theoretische benaderingen waarin een verband wordt vermoed tussen het proces van staatsvorming – het macroniveau – en de drang van burgers om eigen rechter te spelen – het microniveau. Naarmate een staat er beter in slaagt om burgers bescherming te bieden, zou die behoefte afnemen. Het blijft echter moeilijk om te ontrafelen hoe datgene wat op macroniveau gebeurt exact doorwerkt op microniveau. En omgekeerd blijft het een puzzel hoe gedragingen van individuen of kleinere groepsverbanden hun uitwerking hebben op het grotere geheel’ (Janssen, 2008 D: 231). Anders gezegd: ‘De antropoloog Geertz formuleert een buitengewoon compact antwoord op de vraag naar mogelijkheden van theoretische en disciplinaire integratie: ‘When they are coupled, the difficulties do not merely add, they explode’ (Geertz, 2000: 203). Verschillende meetniveaus, methoden en technieken, wetenschappelijk vocabulaire en cultuur laten zich nu eenmaal niet zomaar in elkaar schuiven. Geertz vervolgt zijn betoog door te stellen dat de gedachte dat de geest en het gevoelsleven in het hoofd zetelen en dat de cultuur buiten het lichaam begint, niet houdbaar is. De voortschrijdende inzichten uit de biologie, psychologie en cultuurstudies kunnen niet worden geïntegreerd in een hiërarchische huishouding. Met het oog op de toekomst acht hij het niet realistisch te veronderstellen dat er uiteindelijk een soort metatheorie ontstaat, waarin al die verschillende disciplines hun vaste stek hebben gevonden’ (Janssen, 2008 D: 232).³⁶

³⁵ Met integratie van verklaringsmodellen wordt hier vooral bedoeld de integratie van culturele modellen met andere mogelijke verklaringen, die een licht kunnen werpen op een motief. Uiteraard heeft de politie in de praktijk met veel andersoortige expertise te maken. Zo kan in eerzaken, waarbij het gebruik van de mobiele telefoon en internet een rol speelt, een beroep worden gedaan op deskundigen op het terrein van ICT. Ook deze verklaringen moeten in het totale dossier geïntegreerd worden, maar dat is – voor alle duidelijkheid – niet wat hier met integratie van verklaringsmodellen wordt bedoeld.

³⁶ In de literatuur zijn meer voorbeelden te vinden, waarbij overigens niet van problematische integratie van meetniveaus wordt gesproken maar over verschil van inzicht op verschillende vakgebieden. Zo noemt Nijboer onder andere de standaardbenadering van het recht in de economie, ‘namelijk dat de stand van het recht als een *ceteris paribus* (constante, onveranderbare) factor wordt beschouwd, waar het voor de jurist evident is dat het recht van

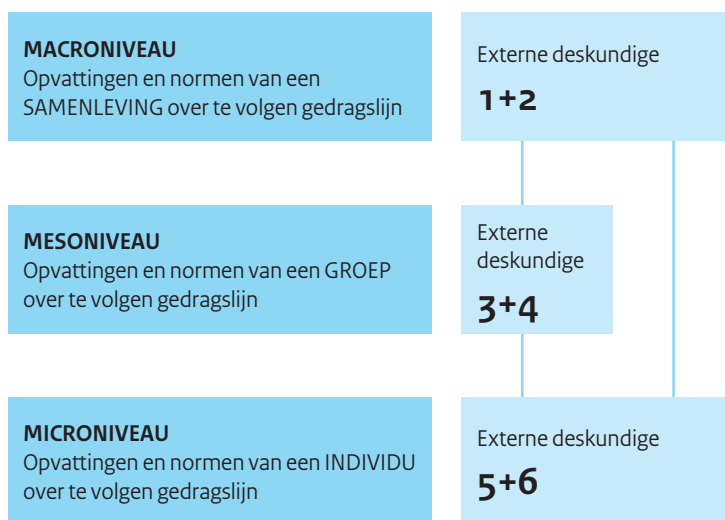
Dit betekent concreet dat: 'Als de politie een arabist of een antropoloog als getuige-deskundige benadert om zijn licht over een complexe casus te laten schijnen, dan wordt in principe van deze specialisten verwacht dat zij alleen uitspraken kunnen doen over de aan- of afwezigheid van bepaalde culturele patronen. Vertaald naar eer gerelateerd geweld betekent dit, dat dit type deskundige uitsluitend gevraagd kan worden of een geschonden eergevoel een motief zou kunnen zijn voor het al dan niet ontstaan van geweld. Een inschatting van de emotionele staat van betrokken individuen valt buiten hun competentie. Als een moeilijke zaak wordt voorgelegd aan psychologen of psychiaters in de rol van getuige-deskundigen, kan de politie andere vragen stellen: hoe ziet de emotionele huishouding van betrokken individuen eruit? Wat gist er in een groep? De psychologie en de psychiatrie hebben immers een ander bereik... Aan de ene kant is het goed dat er naast grotere culturele patronen ook aandacht is voor andere factoren, zoals de psychische of psychiatrische staat in het algemeen en emoties in het bijzonder, maar aan de andere kant is daarmee geen antwoord gegeven op de vraag hoe cultuur en emoties concreet op elkaar inwerken. Voor mij als onderzoeker blijft dat onbevredigend. Mijn executieve collega's kunnen die lastige vraag ook niet helemaal ontwijken als zij bij hun opsporingswerkzaamheden geconfronteerd worden met verklaringen van deskundigen uit verschillende disciplines. Complexe zaken herleiden tot de beantwoording van de eendimensionale vraag whodunnit volstaat dan niet meer. Er zijn geen *quick fixes* om dergelijke problemen rond eventuele integratie van verklaringsmodellen in theorie en praktijk het hoofd te bieden. Het is wel zaak dat politiemensen en wetenschappers zich rekenschap geven van elkaars verschillende taken, doelen, vooraannames en methoden en technieken. Pittige discussies over de invloed van dominante opvattingen en emoties binnen verschillende beroepsgroepen op het interpretatieproces horen daar onvermijdelijk bij. Pas als die kritische houding, wederzijdse interesse en respect in de samenwerking is verankerd, kan in de praktijk van politie en wetenschap een begin worden gemaakt met het nadenken over de (on)mogelijkheden van theoretische integratie' (Janssen, 2008 D: 232-233).

---

vandaag anders is dan dat van gisteren en hij in de zekerheid verkeert dat het morgen weer anders zal zijn' (Nijboer, 2008: 643-644). Nog een voorbeeld: in een publicatie over 'culture-bound syndromes' in de psychiatrie spreekt één van de auteurs over ziektebeelden in de 'twilight zone': 'The puzzlement about the syndromes has its source in the bizarre characteristics of the behaviour displayed. If (as is usually the case) the frame of comparison is the Western derived system of psychiatric diagnostic categories, these syndromes are, at least phenomenologically, unfamiliar ways of being "crazy". From that point of view, they are instances of deviant deviance! The controversy exists over whether such episodes or patterns of behaviour are simply culturally-based and different, yet "normal", ways of acting, or examples of "authentic" disease and disorder' (Hughes, 1985: 3).

Samenvattend komt het er op neer dat externe deskundigen een mogelijk motief aandragen. De politie tracht dit scenario met feiten te onderbouwen of als stelling te verwerpen. Het probleem rond integratie van verklaringsmodellen op verschillende meet-niveaus is weergegeven in schema 3.3.

Schema 3.3 | Verschil van inzicht tussen deskundigen op verschillende meetniveau's

Niet alleen bij het selecteren van een deskundige tijdens het verloop van een onderzoek, maar ook in de rechtszaal kan verschil van inzicht tussen deskundigen verwarrend zijn voor andere (professionele) betrokkenen. Als van een externe deskundige ‘alleen maar’ een (culturele) toelichting op de aanwezigheid van een bepaald motief wordt verwacht, dan hoeven verschillende opvattingen van deskundigen voor de politie tijdens het onderzoek en bij het maken van een plan van aanpak, niet tot onoverkomelijke problemen te leiden: het gaat immers om zoekrichtingen en mogelijke scenario's, die in principe allemaal doordacht of doorlopen kunnen worden. Lastiger wordt het als van een externe deskundige inzicht verwacht wordt in de feitelijke toedracht van een bepaalde gebeurtenis, bijvoorbeeld op basis van sporenonderzoek. Bij de inzet van externe deskundigen in 2006 was dit echter niet het geval.

In de wereld van deskundigen met een wetenschappelijke achtergrond bestaat nu eenmaal geen algehele consensus, want daar neemt het debat een belangrijke plaats in.³⁷ Wat dat betreft is er geen sprake van een risico om op elkaar tegensprekende deskundigen te stuiten, dat is bij wijze van

³⁷ Zie bijvoorbeeld: Van Eck, 2001, 2003, Nauta en Werdmölder, 2002 en Ermers, 2007.

spreken eerder een feit. Wat wel risicovol is als de politie of een andere partij in het strafproces zich actief gaat mengen in het debat tussen wetenschappelijke opposenten. De kans is dan namelijk groot dat in de strijd om wetenschappelijk gelijk en reputatie de waarheidsvinding in de te behandelen casuïstiek naar de achtergrond verdwijnt. Dat kan nooit het doel van politieoptreden zijn.

Voorwaarden

De hier gepresenteerde voorwaarden zijn overigens niet alleen een uitvloeisel van dit onderzoek. In literatuur over de inzet van de deskundigen worden vergelijkbare opmerkingen gemaakt.³⁸

Een goede deskundige is/heeft:³⁹

- *Van onbesproken gedrag en geen vermenging van belangen*
Een deskundige dient van onbesproken gedrag te zijn, aangezien hem of haar vertrouwelijk politie-informatie ter hand wordt gesteld. Er dient een geheimhoudingsverklaring te worden ondertekend, waarin ook nog eens wordt aangegeven dat de feiten waarvan de externe deskundige door zijn of haar werk op de hoogte komt, niet gebruikt kunnen worden in (wetenschappelijke) publicaties. Met dat doel is de casuïstiek immers niet ter beschikking gesteld. Daarnaast is het zaak dat een deskundige op onafhankelijke wijze tot antwoorden kan komen op de vragen, die de politie aan hem of haar voorlegt. Die onafhankelijkheid komt in het geding, zodra de deskundige op wat voor wijze dan ook andere belangen

---

³⁸ Zie de voetnoten in het nu volgende. Verder is een aantal hier gepresenteerde aanbevelingen inmiddels al in de praktijk gebracht. Zie daarom ook hoofdstuk 7.

³⁹ Vergelijk ook de in het begin van het jaar in het politievakblad Blauw gepubliceerde samenvatting van de eisen aan de deskundige uit het concept Algemene Maatregel van Bestuur, die de wetgever aan de deskundige in strafzaken wil stellen: 'De deskundige: beschikt over voldoende kennis van en ervaring binnen het deskundigheidsgebied waarop de aanvraag betrekking heeft; beschikt over voldoende kennis van en ervaring in het betreffende rechtsgebied en is voldoende bekend met de positie en de rol van de deskundige daarin; biedt de opdrachtgever voldoende inzicht in de vraag of en zo ja in hoeverre de vraagstelling van de opdrachtgever voldoende helder en onderzoekbaar is om deze vanuit zijn specifieke deskundigheid te kunnen beantwoorden; is in staat op basis van de vraagstelling volgens de daarvoor geldende maatstaven een onderzoeksplan op te stellen en uit te voeren; is in staat onderzoeksmaterialen en -gegevens in een forensische context volgens de daarvoor geldende maatstaven te verzamelen, vast te leggen, te interpreteren en te beoordelen; past de geldende onderzoeksmethoden in een forensische context volgens de daar geldende maatstaven toe; rapporteert zowel schriftelijk als mondeling over de opdracht en elk ander relevant aspect van zijn deskundigheid gemotiveerd, controleerbaar en in voor de opdrachtgever begrijpelijke bewoordingen; voltooit een opdracht binnen de daarvoor gestelde of afgesproken termijn; verricht de werkzaamheden als deskundige onafhankelijk, zorgvuldig, vakbekwaam en integer' (Vogelsang, 2009: 11).

heeft. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan politieke, familiale of zakelijke belangen.

- *Aantoonbare kennis van het veld van expertise*
Een deskundige moet kunnen onderbouwen waar hij of zij kennis vandaan heeft (bijvoorbeeld opleiding en/of werkervaring). In het geval het gaat om culturele en taalkennis is het beschikken over een specifieke etnische of culturele achtergrond onvoldoende om als deskundige te worden aangemerkt. Het gaat in deze immers niet alleen om feitelijke kennis en wetenswaardigheden, maar ook om een abstract analyseniveau. Gezien de hier gegeven beschrijving van inhoudelijke eisen op het terrein van expertise, dient een ‘ervaringsdeskundige’, dat wil zeggen een persoon die op de een of ander manier in het privé-leven betrokken is geweest bij een eenzaak, dan ook niet als een deskundige in juridische zin te worden aangemerkt.⁴⁰
- *Aantoonbare inzet wat betreft het actueel houden van eigen kennis*
Het hebben van kennis en inzicht in een bepaalde materie vergt onderhoud. Zowel het onderwerp van onderzoek (bijvoorbeeld een bepaalde cultuur of samenleving) als de opvattingen (zoals theorieën) en methoden in de discipline van de deskundige is aan veranderingen onderhevig. Die inzet zou bijvoorbeeld kunnen blijken uit deelname aan discussies binnen de eigen discipline (zoals in vakbladen of op congressen) of het volgen van relevante cursussen teneinde hiaten in de eigen kennis te ondervangen.⁴¹
- *Goed inzicht in beperkingen van het eigen kunnen*
Het is belangrijk dat een deskundige bij het doen van uitspraken zich beperkt tot uitlatingen over het eigen veld van expertise. Zo is het bijvoorbeeld niet wenselijk dat een antropoloog zich uitspreekt over de psychische gesteldheid van betrokkenen bij een bepaalde zaak. Hij of zij kan uitsluitend adviseren om alsnog te rade gaan bij een deskundige op dit specifieke vlak.
- *Goed inzicht in het takenpakket van de politie en dat van de deskundige*

---

⁴⁰ Siesling en Ten Voorde geven in dit verband de volgende tips aan advocaten: ‘Vraag de deskundige wat zijn dagelijkse werkzaamheden zijn: houdt hij zich regelmatig bezig met het onderwerp waarover hij zegt deskundig te zijn, hoe houdt hij de stand van zijn wetenschap bij, waarbij het niet alleen gaat om de wetenschap over het culturele delict, maar ook over cultuur in het algemeen. Vraag hem bijvoorbeeld een overzicht van recent gelezen vakliteratuur. Raadpleeg internet voor een mogelijk curriculum ... [en] Vraag de deskundige naar zijn trackrecord: hoe vaak is hij al als deskundige ingeschakeld en door wie?’ (2009: 115).

⁴¹ Zie de vorige noot.

Als een deskundige gevraagd wordt een advies aan de politie te verstrekken, dan spreekt het vanzelf, dat de deskundige in alle vrijheid en op onafhankelijke wijze tot een beeld van de te behandelen kwestie komt. Hij of zij is immers géén onderdeel van de politieorganisatie, maar een onafhankelijke derde. Enige kennis van en inzicht in de wijze waarop de politie werkt, is echter wel wenselijk. In dit verband kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de factor tijdsdruk. Bij de uitvoering van haar taken is de politie gehouden aan in de wet bepaalde termijnen: zo kan in een rechtsstaat als de Nederlandse een verdachte niet tot in lengte van dagen in voorarrest worden gehouden. Om tot een consequente aanpak van zaken te komen heeft de politie vaak snel informatie of raad van goed bereikbare deskundigen nodig. De praktijk leert echter dat de tijdshorizon van politieambtenaren anders is dan die van op de wetenschap gerichte deskundigen. Ook komt het voor dat deskundigen onder het begrip 'bereikbaarheid' vooral de werkdagen en de reguliere kantoor tijden verstaan, terwijl de politie behoefte heeft om indien nodig in de weekenden en in de avonduren een deskundige te kunnen consulteren.⁴²

- *In staat tot formuleren en schrijven van heldere adviezen*⁴³
Een deskundige wordt om raad gevraagd omdat hij of zij een andere disciplinaire achtergrond heeft dan een politieambtenaar. Er wordt met andere woorden een beroep gedaan op kennis, die in feite niet binnen de politieorganisatie aanwezig is. Een door een externe deskundige gegeven advies is echter van generlei waarde als het op voor politieambtenaren ontoegankelijke wijze wordt geformuleerd. Het is van groot belang dat een deskundige in staat is om zo te rapporten dat enerzijds recht wordt gedaan aan de eisen van de eigen discipline en anderzijds aanbevelingen door politieambtenaren kunnen worden opgevolgd zonder dat het risico bestaat dat verstrekte adviezen niet begrepen of verkeerd geïnterpreteerd worden.⁴⁴

---

⁴² Nijboer spreekt in dit verband ook wel van een 'paradox van expertise': 'Binnen de politiek-juridische sfeer zien we ons geconfronteerd met allerhande problematiek die van meet af aan specialisme vereist. Het is irrationeel complexe zaken van economische, ethische, informatietechnische en medische aard te reguleren en te sanctioneren. En dat roept een paradoxaal verschijnsel op: de niet-gespecialiseerde (jurist)-deelnemers aan de procedure hebben de anderszins geschoolde experts nodig om de zaken te doorzien op een niveau dat toereikend is voor een verantwoorde beslissing. Tegelijkertijd roept die noodzakelijke betrokkenheid van die experts weer problemen op van communicatie en interpretatie. Daardoor ontstaat een vrijwel vicieuze cirkel van juridische onderlinge betrokkenheid, die – in beginsel – slechts is op te lossen door maximale betrokkenheid op en inzicht in elkaars werk en verantwoordelijkheden' (Nijboer, 2004: 14-15).

⁴³ Zie ook hoofdstuk 4, waarin wordt stilgestaan bij het ideale dossier.

⁴⁴ Vergelijk: 'De wijze van rapporteren van het NFI [Nederlands Forensisch Instituut] sluit vaak niet aan bij het kennisniveau van politie, OM, rechter en verdediging. Het is wenselijk dat de

Hiervóór zijn enkele eisen geformuleerd, waarop gelet zou moeten worden bij het aangaan van samenwerking met externe deskundigen. Of op een goede wijze door de politie gebruik kan worden gemaakt van de kennis van een externe deskundige, hangt echter niet alleen van de betrokken deskundige af. De politie heeft zelf ook een belangrijke rol en verantwoordelijkheid in het tot stand brengen van een vruchtbare samenwerking met deskundigen van buiten de politieorganisatie. Dit zijn punten, die de politie in overweging zou moeten nemen met betrekking tot de inzet van en omgang met een externe deskundige:

- *Benadruk het vertrouwelijke karakter van informatie*

De informatie waarover de politie beschikt, kent een vertrouwelijk karakter. Hoewel het buiten de politie bekend worden van gegevens altijd riskant is, zijn de risico's bij mogelijke eezaken nog vele malen groter. Bij deze kwesties speelt geheimhouding namelijk dikwijls een grote rol. Het terecht komen van bepaalde gegevens bij de 'verkeerde mensen' kan de kans op gewelddadige escalatie van een conflict aanzienlijk vergroten. Maak om die reden vanaf het begin van de samenwerking met een externe deskundige goed duidelijk (door het laten tekenen van een geheimhoudingsverklaring) dat álle informatie die een deskundige tijdens de uitvoering van werkzaamheden voor de politie direct of indirect bereikt, zowel tijdens als na afloop van de samenwerking als vertrouwelijk moet worden beschouwd. Dit betekent onder andere dat een deskundige over het werk dat hij of zij voor de politie verricht en alles wat hem of haar daarbij ter kennis komt, géén uitspraken kan doen in de media. Hoewel het te prijzen is als een deskundige door eigen publicaties in de vakliteratuur deelneemt aan het wetenschappelijke discours binnen de eigen discipline, is het niet toegestaan dat daartoe informatie wordt gebruikt, die tijdens de samenwerking met de politie onder de aandacht van de deskundige is gekomen. Dergelijke informatie is immers niet verzameld met het doel om wetenschappelijk onderzoek te verrichten of anderszins te publiceren.

- *Zorg voor goed inzicht in het takenpakket van de deskundige en in dat van de politie*

Bij de eisen aan de deskundige is dit punt al naar voren gekomen. Het is belangrijk dat er een goed beeld is van de verwachtingen over en weer,

---

wereld van de forensische deskundigen en de wereld van de juristen naar elkaar toe groeien. Het NFI moet uitgebreider en duidelijker rapporteren. Politie en juristen moeten moeite doen zich te verdiepen in het forensisch-technische werk' (Commissie Posthumus, 2005: 173). Bedenk echter wel het volgende: 'Het is echter niet uitgesloten dat deskundigen die uitsluitend in opdracht van 'het [strafrechtelijk] systeem' rapporteren, te veel de taal van dat systeem gaan spreken en een soort automatisme in hun rapportages gaan vertonen' (Malsch, 2008: 660).

zodat politie en deskundigen niet op elkaars stoel gaan zitten. Hiervóór is aangegeven dat het wenselijk is dat externe deskundigen enig zicht hebben op de grenzen die het recht aan de mogelijkheden van de politie stelt. Het is natuurlijk niet zo belangrijk dat de politie een reëel beeld heeft van wat van een deskundige verwacht mag én kan worden: op welk veld ligt bijvoorbeeld de competentie van de deskundige?

- *Stel de deskundige een concrete en goed afgebakende vraag*⁴⁵

Als rekening wordt gehouden met het vorige punt, dan betekent dat, dat voordat de politie de hulp inroept van een externe deskundige, zij zich eerst terdege afvraagt met welk doel een deskundige dient te worden ingeschakeld. Met andere woorden, op welk stukje van de op te lossen puzzel moet de deskundige zijn of haar licht laten schijnen? De te stellen vraag moet dus afgebakend worden. Het moet in ieder geval om een aspect van de zaak gaan, dat iets te maken heeft met het veld van expertise van de deskundige. Bovendien moet de deskundige niet gevraagd worden om een bepaalde beslissing te nemen, bijvoorbeeld met betrekking tot de wijze van uitvoering van een opsporingsonderzoek. De deskundige kan alleen gevraagd worden bepaalde relevante achtergronden meer algemeen te beschrijven of om specifieke aspecten nader uit te werken.

---

⁴⁵ Nijboer verwoordt dat als volgt: 'ik [heb] geen algemene aanbeveling over de bemoeienis van de expert met de vraagstelling dan wel van de opdrachtgever bij de uitvoering van de opdracht. Veel zal afhangen van de situatie. Het belangrijkste is wellicht transparantie met betrekking tot contacten. Zo zou uit een deskundigenrapport moeten blijken in welke mate overleg over de vraagstelling heeft plaats gehad en ook welke kennis over de rechtszaak in kwestie aan de deskundige is meegegeven. Wanneer de onafhankelijkheid – naar bevind van zaken dat vergt – kan meebrengen dat een vraagstelling voor de expert binnen zijn vakgebied niet is te hanteren zonder dat bijstelling mogelijk is, dan moet de deskundige dat maar gewoon rapporteren... (Nijboer, 2008: 647-648). Wiersinga ziet risico's ten aanzien van het formuleren van een opdracht en het geven van ruimte aan een deskundige om dit zelf in te vullen, maar: 'Men kan dit overigens heel positief formuleren: de deskundige heeft hiermee de vrijheid vanuit zijn expertise de juiste onderzoeksweg in te slaan' (Wiersinga, 2005: 274). Zie ook hoofdstuk 4, waarin het ideale dossier wordt beschreven.

- *Leg in het dossier vast waarom en hoe de deskundige is ingezet*⁴⁶
Doorgaans wordt aan een externe deskundige schriftelijke informatie ter beschikking gesteld, bijvoorbeeld het verslag van een verhoor of een door een politieambtenaar opgemaakt proces-verbaal. Het komt echter ook voor dat een deskundige aanwezig is bij een verhoor. In een dossier van een te behandelen zaak dient te worden vastgelegd op basis van welke informatie de deskundige tot zijn of haar uitspraken komt. Dat betekent uiteraard dat de deskundige in het eigen verslag bronnen op moet nemen, maar de politie dient eveneens aan te geven waarom en bij welke handelingen of op welke locaties de deskundige aanwezig is geweest (bijvoorbeeld bij een verhoor of bij een reconstructie op een plaats delict). Een deskundige kan maar op één manier worden ingezet en dat is als deskundige. Het is niet de bedoeling dat een deskundige daarnaast bijvoorbeeld als tolk wordt ingezet, ook al is hij of zij een beëdigde tolk. Het feit dat van een deskundige onafhankelijkheid wordt geëist, maakt het onmogelijk om daarnaast andere rollen te vervullen bij de behandeling door de politie van een specifieke zaak.

---

⁴⁶ Zie ook hoofdstuk 4, waarin wordt stilgestaan bij het ideale dossier en hoofdstuk 7, waarin wijzigingen op dit terrein in 2009 worden besproken. Vergelijk ook: 'In stukken die naar rechter en verdediging gaan, moet melding worden gemaakt van en zonedig verantwoording worden afgelegd over inhoudelijke contacten tussen politie/justitie en deskundige, voor zover die contacten het karakter van incidentele adviesinwinning op ondergeschikte punten te boven gaat' (Commissie Posthumus, 2005: 174). Siesling en Ten Voorde geven de volgende tip aan advocaten: 'Vraag de deskundige of en hoe vaak hij met zijn cliënt heeft gesproken, hoe lang die gesprekken duurden, hoe de communicatie verliep (bijvoorbeeld met of zonder tolk)' (2009: 115).

4

Het ideale
dossier

Hiervóór is stilgestaan bij het gebruik van de checklist en de inzet van externe deskundigen. Daarbij is aangegeven dat bij het behandelen van mogelijke eorzaken een goede informatiehuishouding essentieel is. De vraag is echter: hoe ziet een goed dossier eruit? In dit hoofdstuk wordt allereerst een aantal ingrediënten – of beter gezegd – premissen uitgewerkt, die de basis vormen voor een gedegen dossier. Vervolgens komen enkele bouwstenen aan bod. Tot slot wordt in deze paragraaf stilgestaan bij de mogelijkheden voor het uitwisselen van informatie uit dossiers.

4.1 Enkele uitgangspunten

In deze paragraaf wordt ingegaan op enkele noties, die een belangrijke basis vormen voor de vorming van een goed dossier. In de eerste plaats wordt stilgestaan bij het verplaatsen van het adjectief ‘cultureel’ van het delict naar de strafzaak en het opsporingsproces. In de tweede plaats komt hier de visie op een door de politie te behandelen casus als een verhaal aan bod.

Van cultureel delict naar culturele strafzaak

In haar proefschrift over multiculturaliteit en verdediging in strafzaken beveelt Siesling (2006) aan de term ‘cultureel delict’ los te laten en deze te vervangen door ‘culturele strafzaak’. Onder een cultureel delict verstaat zij ‘een handeling van een lid van een minderheidscultuur, welke handeling volgens het rechtssysteem van de dominante cultuur een strafbaar feit vormt. Dezelfde handeling wordt echter in de ogen van de groep van waaruit de verdachte afkomstig is, gedoogd, geaccepteerd als normaal gedrag of zelfs aanbevolen onder bepaalde omstandigheden’ (2006: 17). Een culturele strafzaak is ‘een strafzaak waarin op enig moment in de procedure door een van de betrokken actoren een beroep wordt gedaan op de invloed van de culturele achtergrond van de verdachte van het strafbare feit, waarbij die culturele achtergrond ook in de berechting van de gedraging een rol zou kunnen worden toegedicht’ (2006: 48).

De door Siesling voorgestane benadering is niet alleen goed toepasbaar op strafzaken, maar ook op het politiewerk. In een groot onderzoek naar het verloop van het rechercheproces in verschillende Nederlandse politieregio’s zijn door De Poot et al. (2004) verschillende soorten onderzoekshandelingen waargenomen. In schema 4.1 staat een overzicht. Die onderzoeksmethoden, die door De Poot et al. (2004) zijn aangetroffen, spelen eveneens een rol bij het onderzoek in zaken, waarin eer mogelijkterwijs een motief is voor het handelen van betrokkenen. In principe kunnen alle denkbare opsporingsmethoden bij eorzaken worden ingezet. Er is in dit deelrapport niet exact in kaart gebracht welke operationele activiteiten door de Unit MEP in 2006 zijn ontplooid. In het derde deelrapport wordt daar bij de

beschrijving van de casuïstiek verder op terug gekomen. Aandacht voor operationele ondersteuning is daar meer op zijn plaats, omdat in dat deelrapport aandacht besteed zal worden aan tijdlijnen in casuïstiek. Die context is belangrijk omdat het nemen van operationele beslissingen niet los kan worden gezien van het tijdsverloop, maar dit terzijde. Door alle aandacht voor culturele factoren, zou een buitenstaander wellicht geneigd zijn te denken dat het oplossen van zaken met (mogelijk) een eermotief vooral afhangt van het toepassen van culturele kennis. Dat is echter een verkeerde voorstelling van zaken. Het oplossen van een zaak staat of valt met het toepassen van adequate opsporingsmethoden.

Het rekening houden met culturele achtergronden is echter wel van invloed op de manier waarop een keuze voor bepaalde opsporingstechnieken wordt gemaakt en het uitwerken van mogelijke scenario's, die zich zouden hebben kunnen afgespeeld. Stel dat rekening gehouden wordt met een erekwestie als motief voor reeds gepleegd geweld, waarbij groepsdruk wellicht een belangrijke factor van invloed is. Tijdens het onderzoek kan de politie dan rekening houden met de mogelijkheid dat er naast een materiële dader nog andere betrokkenen zijn, die in strafrechtelijke zin aandacht verdienen: daders volgens art. 47 WvSr (plegers, doen plegers, medeplegers of uitlokkers) of medeplichtigen volgens art. 48 WvSr (bij of tot het plegen). De ervaring leert dat in eezaken wel eens 'dubbele bodems' zitten. Dat wil zeggen, dat de vraag wie schuld heeft aan een eerschending wel eens verdoezeld wordt. Dat betekent, dat het niet altijd makkelijk is om in een casus snel te bepalen wie 'dader' en wie 'slachtoffer' is. Met deze nuance in het achterhoofd, kan tijdens het onderzoek voorkómen worden dat betrokkenen te snel dergelijke etiketten krijgen opgeplakt. Door rekening te houden met een eermotief in een opsporingsonderzoek kan wellicht worden aangetoond dat bepaalde voorbereidingen zijn getroffen. Het geweld is, met andere woorden, niet het gevolg van een min of meer spontaan ontstane ruzie, maar er was sprake van opzet: een en ander blijkt uitvoerig te zijn besproken tijdens een familieberaad en een wapen was speciaal eerder aangeschaft. Rekening houden met culturele motieven opent de deelnemers aan het onderzoek dan de ogen voor scenario's, waarvan de strafrechtelijke basis verschuift van het leerstuk van schuld (culpa) naar opzet (dolus).

Schema 4.1 | Soorten opsporingsmethoden

Getuigenonderzoek	Buurtonderzoek Passantenonderzoek Horen van (oog)getuigen Signalement van de dader gegeven door getuigen Overige informatie met een opsporingsindicatie (kenteken, woon-werklocatie) gegeven door getuigen Naam verdachte gegeven door getuigen Zoeken naar getuigen via publicatie of opsporingsbericht
Technisch onderzoek	Vingerafdrukken, handschoensporen Veiligstellen sporen, goederen, inbeslagname goederen Foto's van plaats delict, wapens, verwondingen, overig bewijsmateriaal Huiszoeking
Politiekennis (gericht zoeken naar politiekennis en informatie in bestanden)	Lokale politiekennis; verdachte herkend door de politie Informatie afkomstig van de Criminele Inlichtingeneenheid (CIE) Koppeling van delicten via ondervraging van verdachte Identificeren van de verdachte via de modus operandi Koppeling van de zaak aan andere delicten (via signalement, modus operandi, enzovoort) Verdachte opgespoord met ondervraging andere verdachte in andere zaak Raadplegen (politie)bestanden Verspreiden telexbericht (SIS: signalering van voertuigen, paspoorten enzovoort) Interne aandachtsvraging
Acties politie (eigen waarnemingen en technische acties die worden uitgevoerd door de politie)	Heterdaad Zoeken in de omgeving van de plaats delict; aanhouding tijdens de vlucht; speurhond Observatie; posten Opvragen historische gegevens van telefoon- en faxverkeer Aftappen van telefoon, mobilfoon, portofoon enzovoort Videobanden opvragen van bewakings- en surveillancecamera's (bijvoorbeeld bij benzine- of treinstations) Reconstructie van het delict
Herkenningsmethoden	Foto-, spiegel- of Oslo-confrontatie; heterdaadherkenning Geursorteerproef Herkenning van stem, handschrift, wapens, goederen
Informatie afkomstig van het slachtoffer	Verkrijgen van het signalement via het slachtoffer Verkrijgen van overige informatie met opsporingsindicatie via het slachtoffer Verkrijgen van de naam van de verdachte via het slachtoffer
Horen verdachte	Verdachte wordt aangehouden Verdachte wordt verhoord

Bron: De Poot, et al., 2004: 68-69.

Een casus als verhaal

In het eerste deelrapport is aangegeven dat '[b]ij veel zaken, waarvan de politie kennis neemt... de medewerkers niet van begin tot einde betrokken [zijn]. Het oplossen van een zaak kan begrepen worden als het reconstrue-

ren van een verhaal: ‘Vanuit de waargenomen gevolgen van een gebeurtenis kunnen meestal verschillende verhaalelementen worden ingevuld. Soms komen deze elementen direct ter kennis van de politie. In andere gevallen moeten ze met onderzoek worden achterhaald’ (De Poot et al., 2004: 61). Zoals hiervoor al werd aangegeven, dienen zaken zich niet “panklaar” aan. Burgers of instanties, die de politie benaderen, vertellen lang niet altijd in chronologische volgorde en op coherente wijze over het ontstaan van een conflict en daarop volgende handelingen. Ook als de politie zelf een mogelijke eerzaak op het spoor komt, is niet direct duidelijk wat de aanleiding tot de waargenomen gebeurtenis is en welk conflict of onenigheid hier daadwerkelijk aan ten grondslag ligt. Een binnenkomende casus kan nog het beste worden opgevat als een ui, die systematisch moet worden afgepeld. In het ene geval gaat het om meer lagen dan in het andere’ (Janssen, 2008 A: 49). Deze notie, dat wil zeggen het oog hebben voor verhaallijnen in een dossier, komt terug in de volgende paragraaf, waarin aandacht wordt besteed aan bouwstenen voor een dossier.

4.2 Bouwstenen van een dossier

In het volgende hoofdstuk wordt een vijf-stappen-model beschreven, dat in feite een voorbeeld is van een goed dossier. In deze paragraaf wordt niet verder ingegaan op dit model, maar komt een ander aspect aan bod: het maken van tijdlijnen.

Belangrijke lijnen in een dossier

Hiervoor is al aangegeven dat in een dossier dat bij de politie wordt aangelegd met betrekking tot een mogelijke eerzaak, verschillende soorten informatie te vinden zijn. Op basis van verschillende gegevens en databronnen biedt een goed dossier inzicht in twee belangrijke lijnen: de ‘verhaallijn’ en de lijn in reacties en optreden van de politie en betrokken ketenpartners. In het onderstaande schema is op sterk vereenvoudigde wijze het mogelijke verloop van een casus geschetst. Aan de hand van dit voorbeeld wordt verder ingegaan op de uitwerking van deze twee lijnen.

Schema 4.2 | Mogelijk verloop van een casus

Tijdstip 1 Burgers handelen	Tijdstip 2 Burgers handelen	Tijdstip 3 Politie en/of ketenpartner handelt	Tijdstip 4 Burgers handelen	Tijdstip 5 Politie en/of ketenpartner handelt
-----------------------------------	-----------------------------------	--	-----------------------------------	--

De ‘verhaallijn’

In de eerste plaats moet in een dossier een overzicht worden gegeven van de voorgeschiedenis en verdere ontwikkelingen in de casus. Waar het om gaat is dat de ‘verhaallijn’ duidelijk wordt. Het gaat daarbij onder andere om de volgende vragen: wat is er gebeurd? Wanneer, waarom en tussen wie is een conflict ontstaan? Hoe reageren betrokkenen daarop? In het onderstaande schema is een mogelijk voorbeeld weergegeven van een verhaallijn, gebaseerd op het verloop in het bovenstaande schema.

Schema 4.3 | Mogelijke verhaallijn

Tijdstip 1	Tijdstip 2	Tijdstip 3	Tijdstip 4	Tijdstip 5
Er ontstaat op een feest een ruzie tussen twee familieleden n.a.v. een erfenis	Poging tot bemiddeling door andere familieleden mislukt. Er worden dreigementen uitgesproken		Er ontstaat een vechtpartij, waarbij zwaar gewonden vallen. Eén van de gewonden overlijdt	

Lijn in het handelen van politie, partners en andere professionals

Een goed dossier biedt niet alleen inzicht in de ontwikkeling van een verhaallijn. In de tweede plaats, maar overigens net zo belangrijk, is het schetsen van een lijn die systematisch het handelen van politie en ketenpartners in beeld brengt. Zodra een casus immers onder de aandacht van de politie en haar partners in de veiligheidszorg komt, worden deze ook actoren in de zaak. Het schema biedt een overzicht.

Schema 4.4 | Mogelijk overzicht optreden van politie en ketenpartners

Tijdstip 1	Tijdstip 2	Tijdstip 3	Tijdstip 4	Tijdstip 5
		Buren bellen politie n.a.v. geluidsoverlast. De politie stuurt een surveillanceauto		Zodra de politie op locatie is, blijkt er een vechtpartij met gewonden aan de gang te zijn. De politie roept versterking in en een ambulance

Er kan in feite nooit een reëel beeld van een zaak worden geschetst, waarbij de politie of een andere instelling betrokken is geweest, zonder dat dat aandeel van die organisatie in de behandeling van de zaak beschreven wordt. Het optreden van de politie of ketenpartners is immers van invloed op de verdere ontwikkeling van de verhaallijn. Stel dat de politie in het hier

gepresenteerde voorbeeld niet gereageerd zou hebben op de waarschuwingssignalen van de burens: dan was naar alle waarschijnlijkheid de vechtpartij nog langer doorgaan met wellicht nog meer dodelijke slachtoffers. De hier beschreven lijnen leveren niet alleen een belangrijke bijdrage aan het verkrijgen van inzicht in de aard en dynamiek van zaken, maar gunnen daarnaast een kijkje in de ratio achter het handelen van politie en partners in de veiligheidszorg.

Zoals gezegd dient de politie niet alleen verslag te leggen van eigen optreden en betrokkenheid, maar ook, voor zover bekend, van die van ketenpartners. In bepaalde zaken kan het vóórkomen dat door de politie een beroep wordt gedaan op de inzet van een tolk of een deskundige, die verzocht wordt bepaalde achtergronden toe te lichten. Tolken en deskundigen zijn geen politieambtenaren en ook geen ketenpartners. Toch dient in dossiers duidelijk te worden gemaakt op welke momenten en waarom deze professionals zijn ingezet.

Omwille van het begrip is in het hier uitgewerkte voorbeeld gebruik gemaakt van twee aparte tijdlijnen. Het is uiteraard mogelijk om in een dossier één algeheel overzicht te bieden, waarin aan de hand van het tijdsverloop het handelen van burgers, politie en ketenpartners systematisch wordt beschreven. Het doel van deze uiteenzetting is om vooral te benadrukken dat beide lijnen essentieel zijn voor de opbouw van een gedegen dossier. Alleen op basis van een goed dossier kunnen op weldoordachte wijze zoekrichtingen, mogelijke scenario's en een plan van aanpak worden uitgewerkt.

4.3 Gegevensuitwisseling en beschikbaarstelling van een analyse

Vanaf de start van de pilot 'Eer gerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid', in het peiljaar 2006 en tot op heden hebben in de politiepraktijk voortdurend vragen geleefd omtrent het gebruik van dossiers in het kader van de uitwisseling van gegevens. Kenmerkend van eerkwesties is dat vertrouwelijkheid een immense rol speelt. Betrokkenen vrezen dikwijls dat gegevens in verkeerde handen terecht kunnen komen, waardoor (verdere) escalatie van een conflict niet ondenkbaar is. Om die reden zijn bijvoorbeeld in de checklist vragen opgenomen zoals: 'Wie zijn van het probleem op de hoogte?' en 'Zijn er mensen, die absoluut niet op de hoogte mogen raken van het probleem?' Daarnaast spelen uiteraard tal van juridische kwesties. Allereerst is hier aandacht voor enkele juridische aspecten, die te maken hebben met het uitwisselen van gegevens. Vervolgens worden enkele opmerkingen gemaakt over de beschikbaarstel-

ling van een in het dossier opgenomen analyse over een (mogelijke) eerzaak.

Gegevensuitwisseling

Bij de behandeling van zaken op het gebied van eer gerelateerd geweld wordt dikwijls door verschillende partners samengewerkt, bijvoorbeeld door de politie en door hulpverlenende instellingen. Het samenwerken kan met zich mee brengen dat partners de behoefte voelen om gegevens aan elkaar te verstrekken. De vraag is echter onder welke voorwaarden dit mogelijk is. In een door de ‘Helpdesk Privacy’ en het Programmabureau Eergerelateerd Geweld uitgegeven brochure (2008) wordt de basis van uitwisseling van gegevens als volgt beschreven: ‘De gegevensuitwisseling die het gevolg is van de samenwerking, is toegestaan wanneer deze noodzakelijk is om een gezamenlijk doel te bereiken. Verder moet iedere partner beschikken over een rechtmatige grondslag in de op hem van toepassing zijnde privacyregelgeving om in het kader van dit gezamenlijke doel aan een andere organisatie gegevens te mogen verstrekken. Alleen die gegevens mogen worden verstrekt die noodzakelijk zijn om het doel te bereiken. De gegevens moeten toereikend, ter zake dienend en niet bovenmatig zijn.’ Onder het gezamenlijke doel wordt hier verstaan: het voorkomen van eer gerelateerd geweld, de zorg voor veiligheid van slachtoffers en het komen tot ophelderingen in zaken met betrekking tot eer gerelateerd geweld, waarin strafrechtelijke normen zijn geschonden (Helpdesk Privacy en Programmabureau Eergerelateerd Geweld, 2008: 5).

In deze brochure wordt verder geattendeerd op de geheimhoudingsplicht, de verantwoordelijkheid voor gegevensverwerking en informatieplicht en rechten. Met betrekking tot geheimhouding wordt opgemerkt dat het niet is toegestaan dat persoonsgegevens gaan ‘zwerven’ bij betrokken instellingen of worden ingezet voor een ander doel dan waarvoor zij verkregen zijn. Er wordt aangegeven dat het belangrijk is dat de geheimhoudingsplicht expliciet wordt opgelegd aan eenieder, die betrokken is bij het samenwerkingsverband. De geheimhoudingsplicht kan doorbroken worden als een wettelijk voorschrift of de taak van een deelnemende instelling daartoe verplicht. Als het gaat om het verstrekken van strafrechtelijke persoonsgegevens dan dient altijd contact te worden opgenomen met de Officier van Justitie, die vervolgens de afweging maakt of er belangen op het gebied van opsporing en vervolging zijn, die tegen verstrekking van de gevraagde informatie pleiten. Op basis van de Wet Bescherming Persoonsgegevens (Wbp) geldt dat voor iedere vorm van gegevensbewerking een verantwoordelijke moet worden aangewezen. Het kan zich voordoen dat samenwerkende partners elk de gegevens opslaan in een dossier, dat bij de eigen organisatie is ondergebracht over de betreffende zaak. Dan is de eigen organisatie verantwoordelijk voor de gegevens. Een andere mogelijk-

heid is dat samenwerkende partners gezamenlijk een dossier over een zaak aanleggen. In een dergelijke situatie dienen de partijen een verantwoordelijke voor dit dossier aan te wijzen. De keuze kan vallen op een partner met de meeste betrokkenheid en/of de meeste bevoegdheden. Van de verantwoordelijke wordt in ieder geval verwacht dat deze onder andere zorg draagt voor het voldoen aan de informatieplicht (art. 33 en 34 Wbp⁴⁷). Verder dient de verantwoordelijke mogelijk te maken dat betrokkenen gebruik kunnen maken van het recht op inzage (art. 35 Wbp) en het correctierecht (art. 36 Wbp). Een verantwoordelijke kan echter besluiten om een betrokkene recht op informatie, inzage en/of correctie te weigeren als dat noodzakelijk is voor de voorkoming, opsporing of vervolging van strafbare feiten of in het geval dat dit essentieel is voor de bescherming van een derde (art 43 Wbp). Verder wordt verwacht dat de verantwoordelijke afdoende organisatorische en technische maatregelen treft ter bescherming van de persoonsgegevens (art. 13 Wbp) en bij het verstrijken van de bewaartermijn de persoonsgegevens vernietigt (art. 10 Wbp). Tot slot wordt als eis aan de verantwoordelijke gesteld dat deze indien nodig melding maakt bij het College Bescherming Persoonsgegevens (art. 30 Wbp) (Helpdesk Privacy en Programmabureau Eergerelateerd Geweld, 2008: 8-9).⁴⁸ In dit artikel wordt geregeld dat het College een register bijhoudt van de bij hen aangemelde gegevensverwerkingen.

Beschikbaarstelling van een analyse

Gegevens alleen maken geen analyse. In het volgende hoofdstuk wordt daar verder op ingegaan, maar in het kort komt het erop neer dat hier onder het begrip analyse het volgende wordt verstaan: een beschrijving van voorvallen aan de hand van geobjectiverde waarnemingen, een (culturele) toelichting – eventueel door tussenkomst van een externe deskundige – op de aan – of afwezigheid van een geschonden eergevoel als motief voor (dreigend) geweld en een advies voor het maken van een plan van aanpak.

---

⁴⁷ Informatieverstrekking aan betrokkenen is geregeld in deze artikelen van de Wbp. Dit betekent dat diegene die verantwoordelijk is over een bepaald gegevensbestand de plicht heeft om betrokkenen op de hoogte te houden van verwerking van gegevens. Betrokkenen hebben rechten met betrekking tot inzage, het corrigeren en het verwijderen van gegevens, die betrekking op hen hebben. De wet voorziet ook in uitzonderingssituaties, waarin de informatieplicht niet van toepassing is en betrokkenen hun rechten niet kunnen doen gelden.

⁴⁸ In de brochure is verder per partner de grondslag voor verstrekking van informatie uitgewerkt: de politie, het Openbaar Ministerie, de reclassering, de vrouwenopvang, de gemeente, het Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld, hulpverlenende instellingen voor slachtoffers, hulpverlenende instellingen voor daders, het Bureau Jeugdzorg/AMK en de Raad voor Kinderbescherming komen aan bod. Een andere instelling, die verder niet uitgebreid in deze brochure wordt besproken, maar waar de politie veelvuldig mee te maken heeft, is de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). In hoofdstuk 7 wordt aangegeven dat er inmiddels over dergelijke kwesties overleg wordt gevoerd tussen het LEC EGG en de IND.

In het peiljaar 2006 werd nog niet systematisch gebruik gemaakt van standaardformuleringen in dossiers, die wijzen op aspecten als vertrouwelijkheid en beperkte mate van bruikbaarheid van analyses. Sindsdien is echter een aantal standaardwaarschuwingen opgenomen. Zo staat momenteel onderaan elke bladzijde van een bij het LEC EGG opgemaakt dossier de volgende voettekst: ‘Vertrouwelijke informatie. Mag niet aan derden worden verstrekt of voor andere doeleinden worden gebruikt dan waar deze voor is opgesteld’. Daarnaast staat aan het einde van elke analyse: ‘Tot slot dient met betrekking tot dossiers en analyses te worden opgemerkt, dat deze beperkt houdbaar zijn. Het beeld dat uit de stukken oprijst, is nu eenmaal bepaald door plaats en tijd en de informatie, waarover de politie beschikt. Als relevante stukken ontbreken of zich plotseling nieuwe ontwikkelingen voordoen, dan dient de casus opnieuw tegen het licht te worden gehouden.’

5

Het LEC EGG en
de regiokorpsen

In het vorige hoofdstuk is een aantal uitspraken gedaan over de inhoud van een goed dossier. In het peiljaar 2006 vervulde de Haaglandse Unit MEP een landelijke functie, die tegenwoordig is overgenomen door het LEC EGG. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de samenwerking tussen het LEC EGG en de regiokorpsen er ideaaltypisch uit zou moeten zien. Daarbij wordt ook – overigens meer concreet dan in het vorige hoofdstuk – aandacht besteed aan de opbouw van een dossier. Nadat de samenwerking en de dossiervorming zijn besproken, wordt in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk een voorzet gegeven om te komen tot een registratie van activiteiten en casuïstiek, die conform de methode ‘query, rode vlaggen en checklist’ bij het LEC EGG en de regiokorpsen in beeld is gekomen.

5.1 Relatie tussen het LEC EGG en de regiokorpsen

Allereerst wordt hier ingegaan op overeenkomsten en verschillen in het takenpakket op het terrein van eer gerelateerd geweld van het LEC EGG en regiokorpsen. Vervolgens wordt stilgestaan bij de inhoud en de opbouw van dossiers. Daarbij wordt telkens onderscheid gemaakt tussen het LEC EGG en de regiokorpsen.

Taken en activiteiten van het LEC EGG en van regiokorpsen

De pilot ‘eer gerelateerd geweld in Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid’ (2004-2006) heeft onder meer geleid tot een nader uitgewerkte systematiek voor het herkennen van mogelijke eorzaken (query, rode vlaggen en checklist). Daarnaast zijn belangrijke inzichten verzameld, die betrekking hebben op het ontwerpen van een registratie van zaken met betrekking tot eer gerelateerd geweld. Dit pilotproject werd onder leiding van de Haaglandse Unit MEP uitgevoerd. Op verzoek van de Minister van Justitie is door het korps Haaglanden, op basis van de reeds opgedane deskundigheid bij de Unit MEP, het Landelijke Expertise Centrum Eer Gerelateerd geweld (LEC EGG) ingericht. De tijdens de pilot nader uitgewerkte herkenningssystematiek is door de regering landelijk verplicht gesteld voor alle politieregio’s.⁴⁹ Dit betekent dat de verschillende regionale korpsen elk een eigen

⁴⁹ De implementatie van de landelijke methodiek, in de wandelgangen ook wel ‘de uitrol’ genoemd, wordt uitgevoerd onder regie van het landelijk Programmabureau Eergerelateerd Geweld. Deze ‘uitrol’ bevat onder andere de volgende elementen: het aanwijzen van een regionale contactfunctionaris, het uitdragen van het gebruik van de rode vlaggen, de query en de checklist, het bevorderen van samenwerking in de strafrecht- en zorgketen en de samenwerking met minderheden(organisaties). Ook aandacht voor (politie)onderwijs behoort tot het takenpakket.

Unit MEP zullen inrichten, of onderbrengen bij een reeds bestaand organisatieonderdeel ten behoeve van het behandelen van casuïstiek uit de eigen regio.⁵⁰ Met het ontstaan van het LEC EGG heeft de Haaglandse Unit MEP uitsluitend nog een regionale functie waar het de aanpak van een gerelateerd geweld betreft (LEC EGG, 2009).

In het kader van de aanpak en preventie van een gerelateerd geweld heeft het LEC EGG een aantal taken op het politieke veld: in de eerste plaats gaat het om operationele advisering en ondersteuning bij complexe eierzaken op regio-overstijgend en nationaal niveau; in de tweede plaats verricht het centrum wetenschappelijk onderzoek ten behoeve van methoden en werkwijzen voor de politie en naar achtergronden van casuïstiek; in de derde plaats ondersteunt het LEC EGG het (politie)onderwijs met relevante achtergrondinformatie en materiaal (bijvoorbeeld een lesboek) en wordt voorlichting gegeven; verder heeft het LEC EGG als taak om voortdurend te werken aan opbouw en onderhoud van netwerken met als doel de versterking van de informatiepositie van het expertisecentrum.⁵¹

Wat betreft de aanpak en preventie van een gerelateerd geweld ziet het takenpakket voor regiokorpsen anders uit dan dat van het LEC EGG. Met uitzondering van de taak op het terrein van wetenschap, geven zij wel gestalte aan de taakvelden die het LEC EGG ook kent. Het verschil heeft te maken met het bereik en de complexiteit van zaken, dat wil zeggen dat regiokorpsen zich operationeel en wat betreft onderwijs, voorlichting en netwerken op de eigen politieregio richten. Bij complexe zaken wordt de hulp van het LEC EGG gezocht. Schema 5.1 geeft een overzicht.

---

⁵⁰ De regiokorpsen zijn vrij in de wijze waarop zij dit onderdeel organisatorisch inbedden. Binnen het LEC EGG leeft echter wel een sterke voorkeur voor inbedding binnen 'blauwe' politieonderdelen die gericht zijn op opsporing. Daar gaat het immers om bij de behandeling van een zaak. Soms kiezen regiokorpsen er echter voor om de aanpak van een gerelateerd geweld onder te brengen bij afdelingen, die zich richten op diversiteit. Daarmee ontstaat het risico dat de afstand tot de opsporing wordt vergroot.

⁵¹ In het werkplan (LEC EGG, 2009) wordt ook een vijfde taakveld onderscheiden. Dat heeft echter te maken met de opbouw van de organisatie van het LEC EGG. Dit is organisatorisch uitermate relevant, maar inhoudelijk minder interessant. Vandaar dat er hier niet verder op wordt ingegaan en volstaan wordt met een verwijzing naar het bewuste werkplan.

Inhoudelijke taken van regiokorpsen:

Toepassen van de query:

Een regiocoördinator ziet erop toe dat:

- medewerkers de query uitlezen; kleinere regio's kunnen gezamenlijk de query uit laten lezen door een daartoe aangewezen medewerker[s];
- medewerkers getraind worden in de achtergronden van het uitlezen van de query ('rode vlaggen');
- medewerkers motiveren hoe zij casuïstiek uit de query selecteren;
- kortom de kwaliteit bewaakt wordt van de manier waarop de query wordt gebruikt.

Gebruik van de checklist:

Een regiocoördinator heeft als taak:

- te bepalen of in door de query geselecteerde of op een andere manier onder de aandacht gekomen casuïstiek het wenselijk is om een checklist uit te zetten;
- erop toe te zien, dat in samenwerking met de behandelende politieambtenaren de checklist daadwerkelijk wordt ingevuld;
- erop toe te zien, dat de checklist daadwerkelijk aan hem of haar wordt geretourneerd.

Maken van een analyse en een plan van aanpak:

Een regiocoördinator heeft als taak:

- te bepalen of hij of zij zelf in staat is tot een analyse te komen en te adviseren bij het opstellen van een plan van aanpak;
- erop toe te zien dat een gedegen dossier wordt aangelegd (checklist, politieke gegevens, etc.);
- te adviseren en te ondersteunen bij de uitvoering van het plan van aanpak, zonder daarbij de regie of de verantwoordelijkheid over te nemen.

Te leveren/te vragen aan het LEC EGG:

Met betrekking tot de query:

Een regiocoördinator benadert het LEC EGG om:

- hulp/advies te vragen bij het verstrekken van relevante informatie aan medewerkers die met de query werken;
- periodiek aan te geven hoe het uitlezen van de query verloopt (vorderingen, eventuele problemen en kwaliteit);
- hulp/advies te vragen bij het toepassen van de query.

Met betrekking tot de checklist:

Een regiocoördinator benadert het LEC EGG om:

- periodiek aan te geven hoe vaak checklisten uitgezet en naar hem of haar geretourneerd zijn (kwaliteit);
- hulp/advies te vragen bij het gebruik van de checklist.

Met betrekking tot het maken van een analyse en een plan van aanpak:

Een regiocoördinator benadert het LEC EGG om:

- periodiek een beschrijving te geven van de aard van de op deze wijze geanalyseerde zaken;
- indien ondersteuning nodig is bij de analyse en het maken van een plan van aanpak, wordt een beroep gedaan op het LEC EGG; indien nodig/wenselijk benadert het LEC EGG externe deskundigen;
- hulp/advies te vragen bij de uitvoering van het plan van aanpak.

Schema 5.1 laat zien hoe de samenwerking tussen het LEC EGG en de regiokorpsen ideaaltypisch uit zou moeten zien. In dit schema is het LEC EGG náást de regiokorpsen geplaatst en niet erboven. Er is namelijk geen sprake van een hiërarchische verhouding. Het LEC EGG neemt immers niet de operationele zaken van korpsen over, maar ondersteunt korpsen bij de aanpak van complexe zaken. Op haar beurt heeft het LEC EGG de input van regiokorpsen hard nodig om gestalte te kunnen geven aan de informatiepositie van een expertisecentrum. Regiocoördinatoren, die periodiek hun ervaringen met de herkenningmethodiek en de aanpak van zaken aan het LEC EGG doorgeven, vormen immers in belangrijke mate de ‘oren en ogen’ van het LEC EGG. Dergelijke informatie is niet alleen van groot belang voor de behandeling van eorzaken, maar geeft ook een enorme impuls aan het wetenschappelijke onderzoek.

Hoewel in het bovenstaande schema per onderdeel van de herkenningmethodiek en de aanpak van een zaak verwachtingen en verplichtingen wat betreft taken van regiokorpsen en het LEC EGG zijn beschreven, is één belangrijke vraag hiermee nog niet opgelost: wanneer is een zaak dermate complex dat een regiokorps een beroep moet doen op het LEC EGG? Tot op heden bevinden veel regiokorpsen zich wat betreft de aanpak van eergerelateerd geweld in een opbouwfase. Dat betekent in de praktijk dat bijvoorbeeld regiocoördinatoren die relatief nieuw en onbekend zijn op dit terrein, in het begin frequent het LEC EGG om hulp verzoeken. Op dit moment zijn er nog geen heldere indicatoren, op basis waarvan aangegeven kan worden welke zaken regiokorpsen zelfstandig dienen af te handelen en wanneer ondersteuning van het LEC EGG noodzakelijk is.

Ontwikkelen van dergelijke indicatoren is makkelijker gezegd dan gedaan. Gezien het enorme scala aan menselijke gedragingen dat onder de noemer eergerelateerd geweld kan worden gebracht en de problemen bij het labelen van zaken als eorzaken,⁵² lijkt het vooralsnog niet wenselijk om met indicatoren te werken, die gekoppeld zijn aan de aard van de casuïstiek: er is immers veel en goede informatie nodig om een gedegen inschatting te kunnen maken. Die roep om informatie biedt wellicht wel aanknopingspunten om indicatoren op te stellen voor inschakeling van het LEC EGG. Het LEC EGG zou bijvoorbeeld als indicator (of beter gezegd: eis) kunnen nemen, dat uitsluitend ondersteuning wordt geboden als een goed ingevulde checklist wordt aangeleverd. Door het stellen van een ‘ingangseis’ wordt bovendien het risico verkleind, dat zaken als het ware ‘over de schutting worden gegooid’.⁵³ Een indicator of ingangseis, die momenteel

⁵² Zie hoofdstuk 1 in deelrapport 1, waarin uitgebreid is stilgestaan bij (meet)problemen bij het toekennen van motieven en het labelen van gedrag.

⁵³ Het is wel eens voorgekomen dat in plaats van een checklist een doos uitdraaien uit Blue View bij het LEC EGG werd bezorgd. Materiedeskundigen binnen het LEC EGG ervaren dit als ‘over de schutting gooien’. Een goede oplossing zou zijn om van het blue view-bestand een

wel in de praktijk door het LEC EGG wordt gehandhaafd, is dat de inschakeling van externe deskundigen via het LEC EGG verloopt. Op die manier tracht het LEC EGG mede te bewerkstellingen dat alleen diegenen die als deskundige zijn aangemerkt, worden ingezet.⁵⁴ Daarnaast hoopt het LEC EGG door de inzet van externe deskundigen te bewaken, bij te dragen aan de uniformiteit van de politieële werkwijze rond eer gerelateerd geweld.

Inhoud en opbouw van dossiers

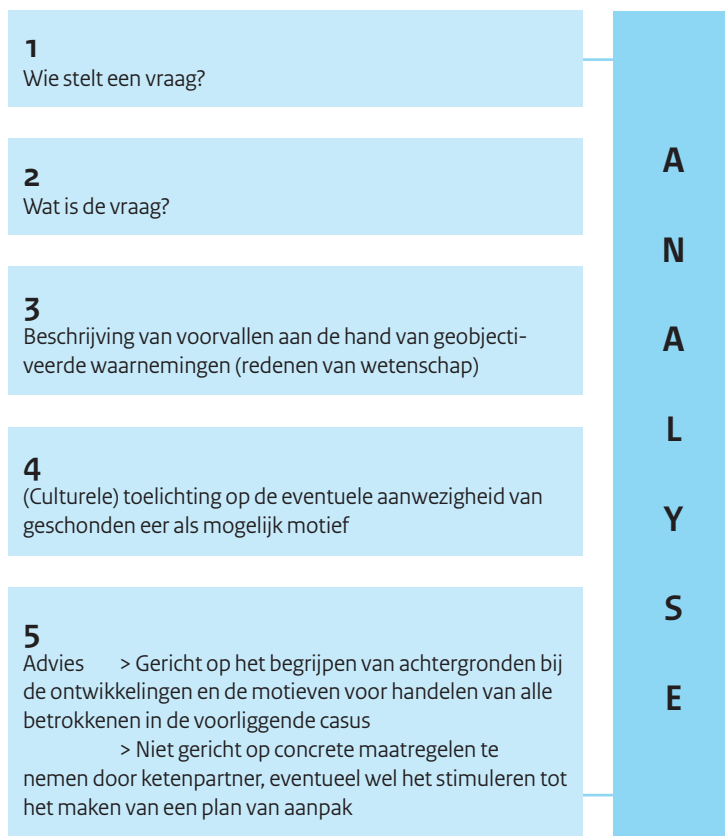
Hiervóór is over de organisatie en uit te voeren activiteiten gesproken op regionaal en landelijk niveau. Ook voor de opbouw van een dossier bestaat een ideaaltypisch beeld, dat is weergegeven in schema 5.2.

---

word-bestand wordt gemaakt, waaruit op zijn minst de dubbelingen zijn verwijderd. Materiedeskundigen zouden het prettig vinden wanneer eveneens de 'irrelevante info' zou worden verwijderd, maar het blijft natuurlijk wel de vraag wat (ir)relevant is. Op het eerste gezicht lijkt in een zaak met dodelijke afloop informatie over een aanrijding vijf jaar geleden zonder letstel en alleen met blikshade overbodige informatie. Maar theoretisch is het niet uitgesloten dat er personen bij betrokken waren, die ook in de actuele zaak een rol spelen. Bij selectie is dus voorzichtigheid geboden, aangezien het onderscheid tussen 'nice to know' en 'need to know' – een populaire zegswijze in politiekringen – niet altijd evident is. Tot voor kort beschikte het LEC EGG zelf niet over een autorisatie voor Blue View. Regiokorpsen, waarin zaken speelden, bevroegen zelf Blue View of het LEC EGG wendde zich tot de infodesk bij politie Haaglanden. Inmiddels is ook voor het LEC EGG een aanvraag voor toegang tot Blue View gedaan. Het LEC EGG blijft zich in principe wenden tot regiokorpsen en de infodesk van politie Haaglanden, maar is door een eigen autorisatie in staat om – indien nodig – na te gaan of alle relevante informatie is aangeleverd. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan problemen, die kunnen ontstaan wanneer in het Arabisch geschreven namen worden 'vertaald' naar het Latijnse schrift. De naam kan dan op verschillende wijze in politieële informatiesystemen zijn genoteerd. Dat betekent automatisch dat er meerdere routes voor onderzoek openstaan. In een regiokorps zal dergelijke specialistische kennis lang niet altijd aanwezig zijn. Het is dan verstandig dat het LEC EGG ook zelf in staat is, om alsnog relevante zoekslagen uit te voeren. Vergelijk: 'De nieuwe versie van Blue View (voor onder meer het raadplegen van afgesloten mutaties in het Herkenningsdienstsysteem (HKS) en het Bedrijfsprocessensysteem (BPS)) kent een beperkt aantal autorisaties. Dat vindt men veelal een goede zaak. De infodesks geven aan graag controle en regie te voeren op het bevragen en verstrekken van informatie. Een van de bezochte korpsen deelt mee dat het beperktere aantal autorisaties zorg draagt voor een goede monitoring van de wijze waarop medewerkers gebruik maken van de toegekende autorisaties. Alleen die medewerkers moeten geautoriseerd zijn die er ook daadwerkelijk gebruik van moeten maken; het aantal autorisaties is immers beperkt' (College Bescherming Persoonsgegevens, 2008: 18). Zie verder ook hoofdstuk 7 in dit rapport, waarin wordt teruggekomen op het gebruik van Blue View door het LEC EGG.

⁵⁴ Zie ook hoofdstuk 3 in dit rapport.

Schema 5.2 | Ideaaltypische opbouw van een dossier van een mogelijke eerzaak

Hieronder worden de verschillende onderdelen besproken, die als belangrijke bouwstenen voor een blauwdruk van een analyse door een lokale Unit MEP (zie pagina 74 voor uitleg) of het LEC EGG kunnen worden beschouwd:

Ad 1. Wie stelt een vraag?

Zowel de lokale Unit MEP als het LEC EGG:

Deze eerste vraag kan de lezer op het verkeerde been zetten. Want niet alle zaken komen via vragen ter kennis van een lokale Unit MEP. Bij zaken in een regiokorps kunnen mogelijke erekwesties namelijk ook via de query in beeld komen van de lokale Unit MEP. De lokale Unit MEP neemt dergelijke zaken niet over: de verantwoordelijkheid voor de behandeling blijft bij het bureau, waar de zaak speelt. De lokale Unit maakt –hoewel geen sprake is van een vraag van een bureau, maar van het in zicht komen van een zaak door de query – dan een analyse ten behoeve van het behandelende bureau.

Als aan een lokale Unit MEP of aan het LEC EGG een vraag over een zaak wordt gesteld, dan is het belangrijk om te weten, wie de vraag stelt: komt die vraag uit (het eigen) regiokorps of van een (lokale) ketenpartner?

Ad 2. Wat is de vraag?

Zowel lokale Unit MEP als LEC EGG:

Bij een verzoek om analyse kan het in principe om twee typen vragen gaan. In de eerste plaats spelen vragen omtrent de achtergronden van een casus en de mogelijke aanwezigheid van geschonden eergevoel als motief voor (dreigend) geweld. In de tweede plaats zijn er vragen, die samenhangen met het takenpakket en de bevoegdheden van diegene die het verzoek indient. Een medewerker van de IND kan bijvoorbeeld aan het LEC EGG een vraag stellen over mogelijke risico's die een persoon met familieproblemen in de eercontext loopt in verband met het verstrekken van een zelfstandige verblijfstitel. Het is belangrijk om voor ogen te houden dat LEC EGG bij vragen van ketenpartners uitsluitend in kan gaan op verzoeken, die gericht zijn op het verduidelijken van een bepaalde casus. Het LEC EGG kan uiteraard géén beslissingen nemen namens bijvoorbeeld de IND, maar slechts op basis van vragen informatie verschaffen, die door deze ketenpartner mee kunnen worden genomen in het eigen beslissingsproces. Hetzelfde geldt voor vragen die lokale ketenpartners aan een lokale Unit MEP stellen.

Een vraag wordt altijd gesteld vanuit een bepaald doel, bijvoorbeeld de onderbouwing van een risico-inschatting of het bepalen van de aanwezigheid van het motief eer. Dat betekent dat een op basis van een dergelijke vraag samengesteld dossier uitsluitend ten behoeve van een in die vraag besloten doelstelling kan worden aangewend.

Ad 3. Beschrijving van voorvallen

Zowel de lokale Unit MEP als het LEC EGG:

Wat is er eigenlijk gebeurd? Het gaat hier om een beschrijving van feiten en omstandigheden. Bij de uitwerking van de beantwoording van deze vraag moet de politieambtenaar vermelden hoe hij of zij de vermelde feiten en omstandigheden (niet) aan de weet is gekomen (redenen van wetenschap en bronnen).

Ad 4. (Culturele) toelichting op het motief

Lokale Unit MEP:

In minder complexe aangelegenheden zullen medewerkers van een lokale Unit MEP een toelichting kunnen geven bij de vraag of een geschonden eergevoel een motief is voor het handelen van betrokkenen.

LEC EGG:

Bij complexere casuïstiek kan door tussenkomst van het LEC EGG een

externe deskundige worden ingeschakeld, die zelfstandig⁵⁵ een analyse maakt met betrekking tot het mogelijke motief op basis van de eigen specialistische kennis, bijvoorbeeld op cultureel gebied.

Het is belangrijk dat uit een dossier onomstotelijk blijkt welk deel van de analyse tot stand is gekomen door toedoen van de politie en welk deel voor rekening komt van de externe deskundige. De inzichten van een externe deskundige zijn alleen van waarde als de onafhankelijke positie van hem of haar gegarandeerd is. Een externe deskundige mag dan ook niet met of namens de politie verslag uitbrengen.⁵⁶

Ad 5. Advies

Zowel de lokale Unit MEP als het LEC EGG:

In een analyse worden ook adviezen verstrekt. In de eerste plaats gaat het voornamelijk om wenken om in een casus het handelen van betrokkenen tegen een bepaalde achtergrond te begrijpen. Met ‘begrijpen’ wordt hier niet ‘legitimeren’ of ‘begrip hebben voor’ bedoeld, maar ‘duiden’. Door het toelichten van een bepaalde (deels cultureel bepaalde) context kan bijvoorbeeld voor de recherche het aantal zoekrichtingen in een ingewikkeld onderzoek worden vergroot. Dit voorbeeld illustreert meteen de tweede soort adviezen: zowel het LEC EGG als de lokale Unit MEP nemen van andere politie-eenheden niet het onderzoek of verdere behandeling over, maar zij adviseren door ondersteuning te bieden bij het maken van een plan

---

⁵⁵ Momenteel is aan de bij het LEC EGG vervaardigde dossiers, bij het deel waarin de analyse van een externe deskundige is opgenomen, de volgende standaard tekst bijgevoegd: ‘N.B. Hoewel deze toelichting fysiek is toegevoegd aan deze analyse, ligt de inhoudelijke verantwoordelijkheid voor deel II [dat is het deel van het document, waarin de toelichting van de externe deskundig wordt geplaatst] van deze analyse geheel bij de externe deskundige.’ In het peiljaar werd van deze toevoeging nog geen gebruik gemaakt.

⁵⁶ Persoonlijke noot van de auteur: in onderwijs en voorlichting probeer ik dit punt te verhelderen door een dossier te vergelijken met het ruim van een schip. Als er geen schotten in het ruim worden geplaatst, dat wil zeggen als niet voldoende duidelijk is welke bijdragen van de politie zijn en welke van de externe deskundige, is de kans groot dat het schip, hoe groot en fraai het aan de buitenkant ook oogt, bij tegenslag averij oploopt of ten onder gaat – een goed verstaander begrijpt dat hier een vergelijking met de Titanic wordt gemaakt. Als wel exact duidelijk is wie verantwoordelijk is voor de verschillende bijdragen aan een dossier, dan biedt dat alle betrokkenen bescherming. Stel dat de politie het onderzoek niet goed verricht heeft en/of niet goed heeft vastgelegd in het dossier, dan kan het zijn dat de externe deskundige op basis van incomplete of onnauwkeurige informatie tot een onbruikbare analyse van de casus komt. De externe deskundige treft echter geen enkele blaam, omdat duidelijk blijkt op basis van welke bronnen hij of zij tot die inschatting is gekomen. De omgekeerde situatie kan zich ook voordoen: een externe deskundige kan allerhande veronderstellingen uiten, die niet onderbouwd of zelfs tegengesproken kunnen worden op basis van door de politie verzamelde gegevens. De politie kan dan tot het inzicht komen om de toelichting van de externe deskundige als mogelijk scenario of zoekrichting in een specifieke casus te verwerpen. Kortom: de betekenis van de verklaring van een externe deskundige in het besluitnameproces in het politieonderzoek wordt zo transparant(er).

van aanpak en eventueel bij het uitvoeren van onderdelen daarvan, zoals een verhoor of een bemiddelingsgesprek. Er worden geen adviezen in de zin van dienstopdrachten voor de uitvoering van het politiewerk verstrekt. De feitelijke afhandeling blijft de verantwoordelijkheid van het verzoekende politiekorps. Hetzelfde geldt nog sterker voor adviezen aan ketenpartners. Zowel het LEC EGG als de lokale Unit MEP dient zich te onthouden van adviezen, die begrepen kunnen worden als opdrachten om bepaalde maatregelen uit te voeren. Het LEC EGG noch de lokale Unit MEP heeft als onderdeel van de politie immers zeggenschap over en verantwoordelijkheid voor het beleid en de uitvoeringspraktijk van (lokale) ketenpartners.⁵⁷ Zie in deze de opmerkingen bij het tweede onderdeel van het ideaaltypische dossier ‘wat is de vraag?’.

Tot slot dient met betrekking tot dossiers en analyses te worden opgemerkt, dat deze geen eeuwigheidswaarde hebben. Het beeld dat uit de stukken oprijst, is nu eenmaal bepaald door plaats en tijd en de informatie, waarover de politie beschikt. Als relevante stukken ontbreken of zich plotseling nieuwe ontwikkelingen voordoen, dan dient de casus opnieuw tegen het licht te worden gehouden. Analyses en adviezen hebben met andere woorden een beperkte houdbaarheidsstermijn.⁵⁸

5.2 Voorstel voor een registratie

Een voortdurend terugkerend onderwerp in politiek en publieke discussie ten aanzien van eer gerelateerd geweld is de behoefte aan cijfers en – in het verlengde daarvan – aan een registratiesysteem. In deze paragraaf wordt een voorstel voor een registratie gedaan. Deze voorzet is gebaseerd op de bevindingen uit het eerste en dit tweede deelrapport ten aanzien van de landelijk bij de politie gebruikte methode voor het herkennen en aanpakken van mogelijke eorzaken. Voordat het voorstel aan bod komt, worden allereerst enkele grondgedachten beschreven, die het fundament vormen van de voorgestelde registratie. Hier worden de contouren van een registratie geschetst, een gedetailleerde vormgeving of suggestie voor te

---

⁵⁷ In het peiljaar 2006 was dit nog niet het geval, maar momenteel is aan de bij het LEC EGG vervaardigde dossiers, bij het deel dat over het verstrekken van adviezen gaat, de volgende standaard tekst bijgevoegd: ‘Dit advies is vooral gericht op het begrijpen van achtergronden bij de ontwikkelingen en de motieven voor handelen van alle betrokkenen in de voorliggende casus. Dit advies is niet gericht op concrete maatregelen, te nemen door ketenpartners; eventueel kan het wel suggesties bevatten voor een plan van aanpak.’

⁵⁸ Zie in dit verband ook de slotopmerking in paragraaf 4.3.

gebruiken programmatuur⁵⁹ blijft buiten beschouwing.⁶⁰

Grondgedachte: géén eenduidige beelden

In het eerste deelrapport is in hoofdstuk 1 stilgestaan bij de vraag waarom behoefte is aan cijfers en welke moeilijkheden zich voordoen bij het ‘tellen’ van eezaken.⁶¹ Over die problemen is onder andere aangegeven dat het lastig is om een verschijnsel te kwantificeren dat geen vaste verschijningsvorm kent. Verschillende gedragingen kunnen onder de noemer ‘eer’ worden gebracht en daarbij speelt nog eens het moment waarop gekeken wordt, een belangrijke rol. Eezaken zijn dikwijls complex en langspannend. Dat betekent dat bijvoorbeeld een bedreiging kan uitlopen op een moord. Hoe een kwestie uiteindelijk in ‘de statistiek’ belandt – als bedreiging of als moord – hangt dus sterk af van het moment waarop geteld wordt. Een ander aspect, waaraan in de vorige deelrapportage verder in mindere mate aandacht is besteed,⁶² is het feit dat het niet ondenkbaar is dat onder

---

⁵⁹ In dit verband kan bijvoorbeeld gedacht worden aan maandelijks overzichten, zoals die ontwikkeld zijn door CvP Timmer bij de Unit MEP in de regio Haaglanden. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van Excel. Een ander voorbeeld is het volgsysteem, dat bij het LEC EGG in gebruik is. Ook dit is een eenvoudig systeem, dat gebaseerd is op reeds in gebruik zijnde systemen binnen het opsporingsproces.

⁶⁰ Deze paragraaf is ten behoeve van de ‘uitrol’, dat wil zeggen de introductie van de methode (query – rode vlaggen – checklist) in de regiokorpsen, eveneens als losse publicatie verschenen. In deze uitgave wordt verder ook aandacht besteed aan de relatie tussen regiokorpsen en het LEC EGG en het ‘vijf-stappen-model’ (Janssen, 2009). Verwijzingen naar literatuur, die in dit rapport zijn opgenomen, zijn in de losse uitgave grotendeels weggelaten.

⁶¹ In het eerste deelrapport en in dit tweede deel is bij aspecten, die betrekking hebben op de (schatting) van de omvang van eer gerelateerd geweld niet specifiek stilgestaan bij de invloed van media bij het tot stand komen van een cijfermatig beeld. Brenninkmeijer et al. (2009) besteden hier wel aandacht aan: ‘Uit ons onderzoek blijkt dat de zichtbaarheid van eer gerelateerd-geweld-problematiek in de politiek en in de media kan leiden tot bewustwording en een discussie rondom het probleem... Aan de andere kant kan deze grote zichtbaarheid ook tot processen van categorisering en stereotypering leiden’ (2009: 250). De auteurs spreken daarom over een ‘zichtbaarheidsparadox’. Zie over eer gerelateerd geweld en media ook Korteweg en Yurdakul (2009) en Burger en Koetsenruijter (2006), die onderzoek deden naar de vraag welke partijen in de nieuwsmidia worden opgevoerd om iets te zeggen over de omvang van het verschijnsel loverboy.

⁶² Zie naast hoofdstuk 1, paragraaf 1.1.2 ook hoofdstuk 4 uit het eerste deelrapport over problemen bij het eenduidige gebruik van het etiket ‘eer’. Verder wordt hier verwezen naar Janssen, 2008 C. Dit artikel handelt onder andere over het eergevoel van organisaties en de invloed van instituties bij het vormgeven van visies op maatschappelijke problemen, zoals eer gerelateerd geweld. De blik van organisaties en instituties als de politie op bepaalde problemen wordt onder meer beïnvloed door de aan deze instellingen gestelde verplichtingen en opgelegde taken. In feite zijn twee visies belangrijk: in de eerste plaats, die van een instelling op een maatschappelijk probleem en die van een instelling op het eigen aandeel in de aanpak van dat probleem. Brenninkmeijer et al. lijken te veronderstellen dat bij de politie het beeld van eer gerelateerd geweld en de visie op de eigen rol in de behandeling van deze vorm van geweld min of meer synoniem zijn: ‘De politie operationaliseert eergerelateerd

verschillende groepen in de samenleving andere ideeën heersen ten aanzien van de invulling van het begrip 'eer'.⁶³ Dat is een verdere beperking van de mogelijkheden om tot een definitie of eenduidig beeld te komen, op grond waarvan een telling en een registratie tot stand kunnen worden gebracht. Het is onmogelijk om tot een universele, dat wil zeggen op alle plaatsen en te allen tijde geldende omschrijving van de term 'eer gerelateerd geweld' te komen. Het doel van een telling of een registratie moet zijn om inzicht te verkrijgen in de problemen die in Nederland onder burgers leven op het gebied van eer gerelateerd geweld. Daarbij moet de visie van betrokken burgers leidend zijn. Dat wil zeggen dat een ten behoeve van beleid geconstrueerde definitie niet geschikt is om in kaart te brengen wat in de samenleving leeft. Dat betekent dat zeer behoedzaam moet worden omgegaan met het leggen van relaties tussen een fenomeen als 'eer gerelateerd geweld' en bijvoorbeeld 'gedwongen huwelijken' of 'achterlating van vrouwen'.⁶⁴ Het valt niet te ontkennen dat een relatie bestaat tussen eer en al deze op zich ook bijzonder complexe en eveneens moeilijk te definiëren fenomenen. Die band is echter niet één-op-één: een huwelijk dat onder dwang tot stand komt of een zaak waarbij een vrouw in Marokko wordt achtergelaten, kan een eerzaak zijn, maar dat hoeft lang niet altijd zo te zijn. Er kunnen daarnaast andere motieven in het spel zijn, bijvoorbeeld economische. Door zonder een gedegen onderbouwing toch op een relatie

---

geweld nadrukkelijk naar strafbare feiten en houdt zich daarmee dus bezig met geweldsvormen die als strafbaar gezien worden. Vormen van eengerelateerd geweld die niet strafbaar zijn, zoals achterlating, psychische druk, of verstoting, blijken daarmee buiten het bereik van de politie te vallen. Voorgaande operationalisering naar strafbare zaken, leidt bovendien tot een focus op de daders van eengerelateerd geweld' (Brenninkmeijer et al., 2009: 199). Het is waar dat in de vroegherkenning (query en 'rode vlaggen') een zwaar accent ligt op strafbare feiten, maar daarvoor is gekozen omdat de politie nu eenmaal een centrale taak heeft bij het aanpakken van dergelijke feiten. Bij de politie, bijvoorbeeld in het politieonderwijs ten aanzien van eer gerelateerd geweld, wordt geweld niet uitsluitend als fysiek geweld opgevat. Er is beslist ook aandacht voor psychische aspecten, zoals groepsdruk, maar het blijft in de praktijk de vraag of de politie over het kennisniveau, een morele én een juridische basis beschikt om in allerhande situaties die onwenselijk worden geacht, in te grijpen. De rechtsstaat stelt immers grenzen aan de mogelijkheden voor politieke interventies in het leven van burgers. Zoals elders in deze paragraaf ook wordt aangestipt, blijft het de vraag of, en zo ja tot op welke hoogte, fenomenen als achterlating onder de noemer 'eer gerelateerd geweld' kunnen worden gebracht.

⁶³ Zie het onderzoek van Brenninkmeijer et al. (2009), waarin onder meer aandacht is voor de betekenis die mannen, vrouwen, jongeren en ouderen uit migrantengemeenschappen waarin eer gerelateerd geweld voorkomt, aan eer en daarmee verband houdende concepten en praktijken geven. Eén van de conclusies is dat er een grotere mate van variatie en dynamiek in eeropvattingen bestaat dan in het publieke debat wordt verondersteld.

⁶⁴ Zie met betrekking tot dwang en partnerkeuze onder andere: De Koning en Bartels, 2005, Bouman, 2008 en Cornelissens et al., 2009. Zie voor een andersoortig voorbeeld over het naast elkaar bestaan van diverse interpretaties van één begrip bijvoorbeeld Berger over de verschillende beelden die het begrip 'sharia' oproept bij westerlingen en moslims (2007).

te blijven wijzen, erodeert de betekenis van het etiket 'eer gerelateerd geweld', dat in feite al een containerbegrip is.

Grondgedachte: de landelijk gebruikte methodiek als vertrekpunt

Betekent dat dan dat elke vorm van kwantificering totaal onmogelijk is? Nee, het tegendeel is waar. Inmiddels geldt voor de politie dat de herkenning en aanpak van zaken, waarin een geschonden eer als motief voor (dreigend) geweld wordt vermoed, op 'uniforme wijze' moeten worden uitgevoerd. Deze gelijkvormige aanpak biedt uitstekende mogelijkheden voor het opzetten van een registratiesysteem. Het gebruik van de landelijke methodiek als vertrekpunt voor een registratie heeft een aantal belangrijke voordelen:

- *Uniformiteit*
Wil een telling of registratie enige betekenis hebben, dan is het zaak dat op eenduidige wijze geadministreerd wordt. Bij de verschijningsvormen van eer gerelateerd geweld is dat buitengewoon moeilijk. Wat betreft de herkenning en de aanpak bestaat inmiddels binnen de Nederlandse politie wel eenduidigheid. Om die reden is de toepassing van de methodiek een goed uitgangspunt voor een op te zetten registratie.
- *Inzicht in werkwijzen en kwaliteit*
In woord en geschrift is er sprake van een eenduidige aanpak binnen de Nederlandse politie. In de praktijk betreft het hier echter nog 'werk in uitvoering'. De 'uitrol' van de methode over alle regiokorpsen is immers nog in volle gang. Door een registratie op basis van de uniforme werkwijze op te zetten, kunnen belangrijke inzichten worden verworven in de manier waarop de methodiek in de praktijk in de verschillende regiokorpsen wordt geïmplementeerd. Op basis van een dergelijke registratie kunnen knelpunten en andere problemen met betrekking tot de kwaliteit van de aanpak van zaken worden ondervangen.
- *Het plaatsen van casuïstiek in de relevante context*
Uiteraard blijft aandacht voor casuïstiek wenselijk. Maar om werkelijk tot inzicht in zaken te komen, is het essentieel dat de context, waarbinnen een zaak wordt waargenomen duidelijk wordt gemaakt. Het is niet ondenkbaar dat bijvoorbeeld op basis van door de politie verzamelde gegevens een ander beeld ontstaat van een specifieke kwestie, dan wanneer uitsluitend gebruik wordt gemaakt van data die door vrouwenopvang of door de IND bijeen zijn gebracht. Waar het om gaat is dat bij het beschrijven van beelden van casuïstiek volkomen duidelijk is met welke 'bril' naar een voorval is gekeken.

Voorstel voor een registratie

Hiervóór is uitgelegd dat het verstandig is om in de registratie in eerste instantie uit te gaan van de methode voor herkenning en aanpak van mogelijke eorzaken. Om die reden wordt de hier voorgestelde registratie de volgende naam meegegeven: 'registratie conform methodiek afgehandeld'.⁶⁵ Op basis van deze registratie kunnen vervolgens aspecten van casuïstiek in beeld worden gebracht. In deze subparagraaf wordt het registratievoorstel verder uitgewerkt: er wordt onder ingegaan op de vraag welke aspecten van het werkproces in een registratie kunnen worden ondergebracht en door wie dit punt moet worden vastgelegd. Tevens wordt stilgestaan bij verdere aandacht voor casuïstiek.

Stap 1 van de methodiek: toepassen van de query

Door toepassing van de query worden regiokorpsen in staat gesteld om op basis van 'rode vlaggen' uit de dagelijkse werkvoorraad casuïstiek te herkennen, waarin mogelijk sprake is van een geschonden eergevoel als motief voor (dreigend) geweld. In het onderstaande schema is aangegeven welke handelingen in een registratiesysteem kunnen worden opgenomen. Daarbij wordt ook aangegeven of dat onder de verantwoordelijkheid van het LEC EGG of het regiokorps valt.

Schema 5.3 | Registratie 'conform methodiek afgehandeld' stap 1

Stappen van de methodiek:	Te verrichten handelingen:	Verantwoordelijkheid lokale Unit MEP of LEC EGG:	Registratiepunten:
Stap 1: Toepassen query	<ul style="list-style-type: none"> - elke dag query uitlezen - elke dag 'hits' bekijken uit de query - de coördinator beoordeelt de selectie die bij het uitlezen van de query is gemaakt (zijn de 'rode vlaggen' goed toegepast?)	<ul style="list-style-type: none"> - lokale Unit MEP	<ul style="list-style-type: none"> - aantal, aard* en tijdstip van de door de coördinator goedgekeurde selectie 'hits' uit de query

* Met 'aard' wordt hier de achtergrond van een zaak bedoeld. Met andere woorden: met wat voor probleem werden de betrokkenen geconfronteerd en wat is er bekend over die betrokkenen? Ging het bijvoorbeeld om een bedreiging of een vermissing? In welke etnische groep speelde de kwestie? Deze uitleg geldt ook voor de volgende schema's in dit hoofdstuk.

⁶⁵ Bij politie Haaglanden wordt wat betreft de registratie van 'geweld binnenshuis' – zo wordt huiselijk geweld in dit korps genoemd – eveneens 'conform methodiek afgehandeld' als uitgangspunt genomen.

Nog een opmerking ten aanzien van de onder andere in schema 5.2 gebruikte terminologie: bij politie Haaglanden worden de regionale taken met betrekking tot de aanpak van eer gerelateerd geweld uitgevoerd door de Unit MEP. In andere korpsen kent men andere structuren, organisatievormen en benamingen. Voor het gemak wordt hier echter als verzamelterm ‘lokale Unit MEP’ gebruikt. Met de coördinator wordt hier de operationele contactpersoon in een regiokorps bedoeld.

Stap 2 van de methodiek: het invullen van de checklist

Nadat op basis van ‘rode vlaggen’ en met behulp van de checklist een aantal zaken is geïdentificeerd uit de politieke informatie, dient met behulp van de checklist verdere informatie ten behoeve van het dossier te worden verzameld, zodat een onderbouwde analyse van de zaak kan worden gemaakt. Het onderstaande schema laat zien dat ook aan deze stap van de methodiek aspecten zitten, die geschikt zijn voor registratie.

Schema 5.4 | Registratie ‘conform methodiek afgehandeld’ stap 2

Stappen van de methodiek:	Te verrichten handelingen:	Verantwoordelijkheid lokale Unit MEP of LEC EGG:	Registratiepunten:
Stap 2: Toepassen checklist	<ul style="list-style-type: none"> - de coördinator zet checklisten uit - de coördinator houdt bij of de uitgezette checklisten terug worden gestuurd en of deze kwalitatief goed zijn ingevuld 	<ul style="list-style-type: none"> - lokale Unit MEP 	<ul style="list-style-type: none"> - aantal uitgezette checklisten en tijdstip waarop - aantal terugontvangen en goed ingevulde checklisten en tijdstip waarop

Stap 3 van de methodiek: verdere analyse van een zaak al dan niet met tussenkomst van het LEC EGG

Zodra op basis van de checklist relevante gegevens zijn verzameld, kan een begin worden gemaakt met de analyse van een zaak. Daarbij doen zich twee mogelijkheden voor: een regiokorps is goed in staat om zelfstandig de zaak in kwestie te behandelen of het regiokorps doet een beroep op ondersteuning van het LEC EGG. In het onderstaande schema is voor beide opties een aantal registratiepunten aangegeven.

Schema 5.5 | Registratie 'conform methodiek afgehandeld' stap 3

Stappen van de methodiek:	Te verrichten handelingen:	Verantwoordelijkheid lokale Unit MEP of LEC EGG:	Registratiepunten:
Stap 3: Het maken van een analyse	Optie a De lokale Unit MEP maakt een analyse/ dossier op basis van het vijf-stappen-model	Optie a Lokale Unit MEP	Optie a Registratie door lokale Unit MEP - het aantal en de aard van de conform het vijf-stappen-model opgemaakte schriftelijke analyses zonder tussenkomst van het LEC EGG en het tijdstip waarop
	Optie b Indien nodig wordt het LEC EGG geconsulteerd	Optie b Lokale Unit MEP en LEC EGG*	Optie b Registratie door lokale Unit MEP - aantal en aard bij het LEC EGG uitgezette vragen en het tijdstip waarop - aantal en aard van het LEC EGG ontvangen schriftelijke antwoorden en het tijdstip waarop - aantal en aard analyses conform het vijf-stappen-model, waarbij het LEC EGG betrokken is geweest en het tijdstip waarop Registratie door LEC EGG - aantal en de aard van de door regiokorpsen aan het LEC EGG gestelde vragen en het tijdstip waarop - het aantal en de aard van de door het LEC EGG zelfstandig gegeven antwoorden (dat wil zeggen zonder tussenkomst van een externe deskundige) op basis van het vijf-stappen-model en het tijdstip waarop - aantal malen en welke externe deskundige is ingeschakeld en het tijdstip waarop

* In dit schema is overigens niet een aantal bijzondere afspraken opgenomen: zo is het LEC EGG formeel aangewezen in de Vreemdelingen-circulaire als enig aanspreekpunt voor de IND inzake eer gerelateerd geweld. Met de vrouwenopvang zijn ook aparte afspraken gemaakt. Het gaat te ver om in dit schema al deze bijzonderheden te vermelden, aangezien het hier vooral gaat om de werkrelatie tussen lokale Units MEP en het LEC EGG.

Deze derde stap in de methodiek is meer complex dan de eerste twee. Stap 1 en 2, het uitlezen van de query en het invullen van de checklist, vinden in principe in de regiokorpsen plaats. Bij de derde stap, die van de analyse, bestaan er twee mogelijkheden: uitsluitend een regionale behandeling of ondersteuning door het LEC EGG. Die ondersteuning door het LEC EGG betekent overigens niet dat het centrum de zaak van het regiokorps 'overneemt'. Het regiokorps blijft verantwoordelijk voor de operationele behandeling van de betreffende zaak. Helder is ook dat uitsluitend via het LEC EGG een beroep kan worden gedaan op externe deskundigen. Maar verder zijn er niet of nauwelijks 'harde' – of beter gezegd: heldere – criteria op grond waarvan inschakeling van het LEC EGG door een regiokorps

plaatsvindt. Hierbij speelt een rol dat, hoewel is afgesproken dat alle Nederlandse regiokorpsen met dezelfde methode voor herkenning en aanpak van eezaken gaan werken, in de praktijk het kennisniveau van de verschillende regiokorpsen nogal verschilt. Om de verschillende korpsen zo goed mogelijk te ondersteunen met de implementatie van de methode, heeft het LEC EGG tot op heden nauwelijks eisen gesteld aan de aard en de kwaliteit van de vragen en verzoeken van de diverse korpsen. Wellicht kan het zowel laten registreren van zaken met ondersteuning van het LEC EGG door het regiokorps als door het LEC EGG een bijdrage leveren aan het meer concreet maken van de werkrelatie tussen beide.

Regiokorpsen en LEC EGG

In het voorafgaande is op basis van de landelijk te gebruiken methode aangegeven welke aspecten en door wie deze in een registratie zouden kunnen worden opgenomen. Voor alle duidelijkheid wordt hier nog eens op een rij gezet welke gegevens door regiokorpsen en het LEC EGG worden vastgelegd. In het volgende schema wordt een overzicht geboden van de door de regiokorpsen vast te leggen data.

Schema 5.6 | Informatieregistratie lokale Unit MEP

De lokale Unit MEP registreert:
- het aantal en de aard van de 'hits' uit de door de regiocoördinator goedgekeurde selectie uit de query
- het aantal door de regiocoördinator uitgezette checklisten
- het aantal goed ingevulde door de coördinator terugontvangen checklisten
- het aantal en de aard van conform het vijf-stappen-model opgemaakte analyses, zonder tussenkomst van het LEC EGG
- aantal en aard van de door de coördinator bij het LEC EGG uitgezette vragen
- aantal en aard van de door de coördinator terugontvangen antwoorden van het LEC EGG
- het aantal en de aard van conform het vijf-stappen-model opgemaakte analyses, met tussenkomst van het LEC EGG
- inzicht in het tijdsverloop van de behandeling van een zaak door de lokale Unit MEP

Door de jaarverslagen van de lokale Units MEP van de 25 regiokorpsen 'op elkaar te stapelen' wordt een beeld verkregen van het aantal zaken dat in een peiljaar bij de politie onder de aandacht is gekomen en waarbij rekening is gehouden met de aanwezigheid van 'het motief eer'. Uiteraard is het mogelijk dat dubbeltellingen in een dergelijk systeem sluipen, zodra een zaak op meerdere locaties in verschillende politieregio's heeft gespeeld. In die zaken, waarbij het LEC EGG ondersteuning heeft geboden, moet het LEC EGG in staat zijn om dubbelingen in de registratie te vermijden. Het 'stapelen' van de jaarverslagen van de 25 regiokorpsen met als doel inzicht te verkrijgen in de wijze waarop de landelijk te hanteren methodiek is gebruikt, zou voor rekening van het LEC EGG dienen te komen.

In het onderstaande schema komen de onderwerpen aan bod, die door het LEC EGG worden vastgelegd.

Schema 5.7 | Informatieregistratie LEC EGG

Het LEC EGG registreert:
- aantal en aard van de door de coördinator bij het LEC EGG uitgezette vragen
- aantal en aard van de door de coördinator terugontvangen antwoorden van het LEC EGG
- het aantal en de aard van conform het vijf-stappen-model opgemaakte analyses, met tussenkomst van het LEC EGG
- het aantal malen dat door het LEC EGG een extern deskundige is ingeschakeld
- inzicht in het tijdsverloop van de tussenkomst en ondersteuning van het LEC EGG

Het LEC EGG legt dus zelf nauwelijks informatie vast over de eerste twee stappen van de methode, maar richt zich in de eigen registratie vooral op aspecten die te maken hebben met ondersteuning van de regiokorpsen en de analyse van zaken, al dan niet met tussenkomst van een externe deskundige.

Soorten informatie

Inmiddels is aandacht besteed aan de vragen wat en door wie geregistreerd zou kunnen worden. Maar welk soort informatie levert de voorgestelde registratie op? In het begin van deze paragraaf werd aangegeven dat een registratie in twee soorten informatie zou moeten voorzien: gegevens over de toepassing van de methodiek en data over de casuïstiek. De informatie over de methode wordt hier ‘procesinformatie’ genoemd. In het onderstaande schema is een en ander met betrekking tot dit soort data op een rij gezet.

Schema 5.8 | Overzicht ‘procesinformatie’

Onderdeel dat informatie levert:	Soort informatie:
Lokale Unit MEP	- gebruik van de query
Lokale Unit MEP	- gebruik van de checklist
Lokale Unit MEP	- wijze van vorming van dossiers op basis van het vijf-stappen-model zonder tussenkomst van het LEC EGG
Lokale Unit MEP	- uitgezette vragen bij en antwoorden van het LEC EGG
Lokale Unit MEP	- wijze van vorming van dossiers op basis van het vijf-stappen-model met tussenkomst van het LEC EGG
Lokale Unit MEP	- tijdsverloop in een casus
LEC EGG	- door regiokorpsen uitgezette vragen bij en antwoorden van het LEC EGG
LEC EGG	- wijze van vorming van dossiers op basis van het vijf-stappen-model met tussenkomst van het LEC EGG
LEC EGG	- inschakeling externe deskundige
LEC EGG	- tijdsverloop in een casus

Een vergelijkbaar overzicht is gemaakt voor de ‘casusinformatie’.

Schema 5.9 | Overzicht ‘casusinformatie’

Onderdeel dat informatie levert:	Bron:	Soort informatie:
Lokale Unit MEP	- dossier op basis van het vijf-stappen-model zonder tussenkomst van het LEC EGG	Met betrekking tot betrokkenen: - etnische achtergrond, geslacht en leeftijd, sociaal-economische situatie van betrokkenen - relatie tussen betrokkenen Met betrekking tot het conflict: - aanleiding tot het conflict - in welke mate is er sprake van (dreiging) met geweld? - hoe wordt onderbouwd dat een geschonden eergevoel daarbij een motief zou kunnen zijn? - wat hebben betrokkenen geprobeerd om het conflict op te lossen? - wanneer en hoe kwam de politie in beeld? - tijdsverloop in een casus
LEC EGG	- dossier op basis van het vijf-stappen-model met tussenkomst van het LEC EGG	

In het schema is een aantal variabelen met betrekking tot de casuïstiek voorgesteld. Dit voorstel heeft verfijning nodig. Daar wordt op teruggekomen in het derde deelrapport, waarin de casuïstiek centraal staat.

Hoewel hier niet verder wordt ingegaan op de concrete invulling van mogelijk op te nemen variabelen, wordt met betrekking tot dit thema wel een andere opmerking gemaakt: het is niet wenselijk om met ‘culturele labels’ in een registratiesysteem te werken. Vooralsnog blijft het moeilijk om het etiket ‘eer’ op casuïstiek te plakken. Het is zinvoller om in een registratie van zaken vooral meer feitelijke gegevens op te nemen, zoals in het bovenstaande schema is gedaan. Een aangetast eergevoel moet niet beschouwd worden als een feitelijk gegeven, maar als een motief voor (dreigend) geweld. In het eerste hoofdstuk van het eerste deelrapport is uitgebreid beschreven hoe moeilijk het is om motieven – die overigens niet alleen cultureel, maar bijvoorbeeld ook psychologisch bepaald kunnen zijn – te duiden.⁶⁶ Aangezien het veronderstellen van de aanwezigheid van een bepaald motief een onderbouwing behoeft, wordt hier voorgesteld om uitspraken over de aanwezigheid van een motief in door de politie behandelde casuïstiek te baseren op onderzoek door het LEC EGG. Dit betekent concreet dat zowel de regiokorpsen als het LEC EGG data vastleggen, zoals in bovenstaand schema is aangegeven, die als kenmerkend voor

⁶⁶ Zie paragraaf 1.1.2 van deelrapport 1 onder het kopje ‘Feiten en motieven’.

een casus kunnen worden gezien, maar dat uitsluitend het LEC EGG in jaarverslagen ingaat op de vraag of het etiket 'eer' al dan niet geplakt kan worden.

Hoewel met betrekking tot de 'procesinformatie' is aangegeven dat zowel de regiokorpsen als het LEC EGG een aantal aspecten met betrekking tot het werkproces in een eigen registratie vastlegt (waarbij dus een bepaalde mate van overlap tussen de regionale registratie en die van het LEC EGG ontstaat), is het de vraag of dit wenselijk is ten aanzien van de casusinformatie in die zaken, waarbij het LEC EGG de regiokorpsen ondersteuning heeft geboden. Als het LEC EGG inderdaad in jaarverslagen terugkomt op aspecten die met de onderbouwing van de aanwezigheid van het motief eer te maken hebben, dan is het niet nodig de regiokorpsen hiermee te belasten. Dat betekent dat de regiokorpsen alleen kenmerken van zaken vastleggen, die zij zelf zonder tussenkomst van het LEC EGG hebben behandeld. Het is wel de bedoeling dat die registratie ook aan het LEC EGG ter beschikking wordt gesteld voor verder onderzoek, zodat het LEC EGG ook kan onderzoeken of in deze zaken een eermotief aanwezig is geweest.

Mogelijkheden voor aansluiting door (keten)partners

De politie staat uiteraard niet alleen in haar zorg van de aanpak van eer gerelateerd geweld. (Keten)partners spelen een essentiële rol. Ook bij (keten)partners wordt gesproken over initiatieven voor het opzetten van een registratie.⁶⁷ Het verdient aanbeveling dat (keten)partners bij het vastleggen van informatie in een registratie eveneens onderscheid maken tussen methodische aspecten en kenmerken van casuïstiek. (Keten) partners, die eveneens een beroep doen op het LEC EGG, zouden elementen uit dit voorstel over kunnen nemen. De eerste stap, het uitlezen van de query, is voor partners buiten de politie niet relevant, aangezien dit instrument elders niet wordt gebruikt. Maar in de volgende stappen van de methode zitten wel degelijk raakvlakken met de werkwijzen van belangrijke partners van de politie, zoals de vrouwenopvang of de IND. Wellicht kan onderzocht worden of in de praktijk mogelijkheden zijn om ketenpartners door middel van opleidingen en voorlichting, die inmiddels voor de politie zijn ontwikkeld, verder op de hoogte te brengen van mogelijkheden voor aansluiting bij een registratie.

---

⁶⁷ Zie in dit verband bijvoorbeeld over het onderwijs: Kuppens et al., 2008.

6

Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt eerst een korte samenvatting met conclusies weergegeven. Vervolgens worden enkele aanbevelingen geformuleerd.

6.1 Samenvatting en conclusies

In het eerste hoofdstuk is onder andere teruggeblikt op het onderzoeksplan in zijn geheel, de bevindingen uit het eerste deelrapport en de in dit onderzoek gebruikte bronnen. Verder is stilgestaan bij de onderzoeksvragen, die in dit tweede deelrapport centraal staan. In het eerste deelrapport is aandacht besteed aan de instroom en vroegherkenning van de 422 zaken, die in 2006 bij de Unit MEP zijn binnengekomen (fase A en B in het onderzoeksplan). In dit tweede rapport gaat het om de vraag in welke van die 422 zaken door de Unit MEP een checklist is uitgezet (fase C) en in welke situaties de Unit MEP gebruik heeft gemaakt van de diensten van een externe deskundige (fase D). Daarnaast is erop gewezen dat inmiddels het LEC EGG is ingericht, dat de landelijke taak, die de Unit MEP in 2006 had, volledig heeft overgenomen. Om die reden is eveneens een onderzoeksvraag opgenomen naar de aard van de gegevens die regiokorpsen aan het LEC EGG kunnen leveren, zodat dit centrum een overzicht kan genereren ten aanzien van de landelijke stand van zaken met betrekking tot eergerelateerd geweld.

In hoofdstuk 2 werd het gebruik van de checklist behandeld. Er is op gewezen dat de checklist alles behalve een blauwdruk biedt voor de aanpak van mogelijke eorzaken. De checklist dient vooral begrepen te worden als een belangrijk instrument om op gedegen wijze informatie te verzamelen ten behoeve van een deugdelijke aanpak. In de dossiers uit 2006 zijn echter nauwelijks compleet ingevulde checklisten teruggevonden. Helaas is niet standaard in elk dossier aangetekend of wel of niet een checklist is verstrekt. Een analyse van ‘non-respons’ is derhalve niet mogelijk. Vermoedelijk speelden een overwaarding van de query als ‘de methode’ en de aan het gebruik van de checklist gebonden tijdsinvestering hierbij een rol.

Het derde hoofdstuk stond geheel in het teken van de inzet van externe deskundigen. Let wel, de deskundigheid was géén onderwerp van onderzoek in dit rapport. De wijze van inzet, de procedure, stond hier centraal. In circa eenderde (N=123) van de zaken uit 2006, waarbij een eermotief werd vermoed, is gebruik gemaakt van een externe deskundige. In 2006 kon de Unit MEP een beroep doen op twee externe deskundigen. Zij zijn bij verschillende soorten zaken ingezet, dat wil zeggen zaken met en zonder fatale afloop. De betreffende deskundigen hadden met name expertise op het terrein van Turkije en het Midden-Oosten. Andersoortige expertise was niet aanwezig. Het is ook voorgekomen dat gevraagd is om een analyse in zaken, waarbij de betrokkenen een andere culturele achtergrond hadden

dan het specialisme van de deskundige. Belangrijke kenmerken wat betreft de procedure van het inschakelen van een externe deskundige zijn niet standaard vastgelegd. In dit verband kan onder meer gedacht worden aan de vraag waarom een casus aan een externe deskundige is voorgelegd, welke vragen aan hem of haar zijn gesteld, welke bronnen ter beschikking zijn gesteld en of de deskundige op wat voor wijze dan ook bij de uitvoering van het politieonderzoek betrokken is geweest. Verder is in dit hoofdstuk aandacht besteed aan risico's en voorwaarden bij de gebruikmaking van externe deskundigheid. Er is onder meer gewezen op het gevaar van confirmatie, dat wil zeggen het zoeken naar bevestiging van een hypothese, het ontstaan van tunnelvisie en het geconfronteerd worden met deskundigen, die in een bepaalde casus of in de wetenschappelijke literatuur tot verschil van inzicht komen. Bij al deze risico's is het van belang dat goed verslag wordt gelegd van de eerder genoemde procedurele aspecten en dat een verklaring van een externe deskundige vooral benaderd wordt als een mogelijk scenario of een mogelijke zoekrichting in het politieonderzoek.

Op basis van de in hoofdstuk 2 en 3 beschreven inzichten is in het vierde hoofdstuk ingegaan op de ingrediënten, die nodig zijn om het ideale dossier te creëren. Daarbij is aandacht besteed aan de visie dat het bij eierzaken wellicht niet zozeer gaat om een cultureel delict als wel om een culturele strafzaak. Met dat laatste wordt bedoeld dat in een procedure of het politieonderzoek rekening wordt gehouden met cultuur als factor van invloed. Voordeel van een dergelijke benadering is, dat cultuur als verklarende factor onderbouwd moet worden en niet het vertrekpunt van de analyse is. Voor het politiewerk betekent dit, dat de methoden en technieken van het reguliere politiewerk centraal staan. De aanpak van (dreigende) vormen van eigenrichting met een eermotief is immers ook regulier politiewerk. Daarnaast is aandacht gevraagd voor de benadering van een casus als een verhaal met verschillende tijdlijnen. Door het chronologische verloop in een casus helder in kaart te brengen en daarbij niet alleen aandacht te besteden aan de voorgeschiedenis en de verdere ontwikkeling van de 'verhaallijn', maar ook aan de inzet van de politie en ketenpartners, kunnen verschillende scenario's worden doordacht en kan een degelijk plan van aanpak worden gemaakt. Wat betreft de gegevens, die in door de Unit MEP in 2006 aangelegde dossiers zijn opgenomen, blijken verschillende mogelijkheden voor uitwisseling van gegevens met partners te zijn. Uiteraard dienen partners over een rechtmatige grondslag te beschikken en dient de gegevensuitwisseling noodzakelijk te zijn voor het bereiken van een gezamenlijk doel. Analyses – al dan niet tot stand gebracht door tussenkomst van een externe deskundige – mogen alleen gebruikt worden voor het doel waarvoor ze zijn opgesteld.

Hoofdstuk 5 was gericht op de samenwerking tussen het LEC EGG, dat inmiddels de landelijke taak van de Unit MEP heeft overgenomen, en de

regiokorpsen. Niet alleen om zich van haar operationele taak te kunnen kwijten, maar ook wetenschappelijk is het LEC EGG in sterke mate afhankelijk van de (kwaliteit van de) gegevens, die regiokorpsen aanleveren. In dit hoofdstuk is een voorstel gedaan voor een registratiesysteem, waarbij elk regiokorps aspecten registreert, die te maken hebben met de herkenning-methodiek (query, rode vlaggen en het uitzetten van de checklist, eventueel een beroep op het LEC EGG en inschakeling van een extern deskundige en de opbouw van de dossiers (vijf-stappen-model). Op die manier wordt niet alleen inzicht in de (kwaliteit van) werkwijzen verkregen, maar wordt bovendien de uniformiteit van de politieële aanpak bevorderd. Voorgesteld wordt om het LEC EGG in jaarverslagen op basis van de zo vergaarde informatie onderbouwde uitspraken te laten doen over het al dan niet aanwezig zijn van een eermotief.

Schema 6.1 | Korte samenvatting van antwoorden op de onderzoeksvragen uit hoofdstuk 1

Vragen met betrekking tot:	
Fase C	
In welke zaken zet de Unit MEP een checklist uit?	
Zijn na binnenkomst bij de Unit MEP zaken terzijde gelegd als zijnde geen eerzaken?	In principe werden in 2006 alle binnengekomen zaken als 'mogelijke eerzaken' behandeld. Als vermoed wordt dat een eermotief van invloed zou kunnen zijn, dient een checklist te worden uitgezet. Helaas is niet duidelijk hoe vaak een checklist is uitgezet of hoe vaak dat achterwege is gelaten. Derhalve kunnen ook geen uitspraken worden gedaan over de frequentie van het aantal zaken, dat bij binnenkomst is afgedaan als zijnde geen eerzaak.
Hoe vaak en in welke situaties werd in 2006 een checklist uitgezet? Zijn op basis van een ingevulde checklist alsnog zaken als niet zijnde eerzaken terzijde gelegd?	In de dossiers is niet standaard aangetekend of een checklist is uitgezet.
Welke vormen van operationele ondersteuning werden door de Unit MEP in deze fase verleend?	In principe kunnen alle denkbare opsporingsmethoden bij eerzaken worden ingezet. Er is in dit deelrapport niet exact in kaart gebracht welke operationele activiteiten door de Unit MEP in 2006 zijn ontplooid. In het derde deelrapport wordt daar bij de beschrijving van de casuïstiek op teruggekomen.
Fase D	
In welke situaties maakt de Unit MEP gebruik van externe deskundigen?	
Welk deel en welke soort zaken van de in 2006 binnengekomen casuïstiek is eveneens voorgelegd aan een externe deskundige?	Circa eenderde (N=123) van de binnengekomen zaken is voorgelegd aan een externe deskundige.
Zijn na beoordeling door een externe deskundige nog zaken als zijnde geen erekwesities terzijde geschoven?	Die vraag is lastig te beantwoorden, aangezien niet systematisch is aangetekend welke vragen aan de externe deskundigen zijn voorgelegd.

Vraag gebaseerd op de vragen met betrekking tot fase C en D: Welke gegevens kunnen deze lokale units in de regiokorpsen leveren, op basis waarvan door het LEC EGG een landelijk overzicht kan worden gemaakt inzake de stand van zaken met betrekking tot eer gerelateerd geweld?	
Wanneer, dat wil zeggen in welke fase van het behandelingstraject van een casus – en door wie – wordt op een casus het etiket ‘eer’ geplakt? Gebeurt dit door lokale units of door het LEC EGG?	Het is wenselijk dat het toekennen van het etiket ‘eer’ in een zo laat mogelijk stadium van de analyse gebeurt. Er dient eerst voldoende informatie te worden verzameld. Voorgesteld wordt om dit in de toekomst – op basis van het in hoofdstuk vijf voorgestelde registratiesysteem – op onderbouwde wijze terug te laten komen in de jaarverslagen van het LEC EGG.
Hoe zou een format voor het aanleveren van data door de lokale units aan het LEC EGG uit kunnen zien?	Het is wenselijk dat regiokorpsen inzichtelijk maken hoe zij conform de landelijk gebruikte methodiek casuïstiek onder de aandacht hebben gekregen. De methode dient het vertrekpunt te zijn en niet de casus.
Welke cijfers zal het LEC EGG op basis van de binnengekomen data kunnen genereren?	Op basis van de voorgestelde registratiemethode kan het LEC EGG kwantitatieve informatie genereren over de implementatie van de landelijk te gebruiken methodiek. Daarnaast komt ‘verdachte casuïstiek’ in beeld, waarbij eer als motief wordt vermoed en waarvan de achtergronden en de context geanalyseerd kunnen worden.

6.2 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden aanbevelingen gedaan met betrekking tot het gebruik van de checklist, de inzet van externe deskundigen, het opbouwen van een dossier en het vormgeven van de relatie tussen de regiokorpsen en het LEC EGG.

Met betrekking tot de checklist

- Noteer in elk dossier dat wordt aangelegd of de checklist wel of niet is verstrekt. Alleen op die manier kan inzichtelijk worden gemaakt op welke wijze van dit instrument gebruik wordt gemaakt.
- Bij voorlichting over de methodiek in Nederlandse politiekorpsen dient te worden benadrukt dat de methodiek voor de aanpak van eer gerelateerd geweld meer behelst dan de toepassing van de query. Het gebruik van de checklist vormt een essentieel onderdeel. Daarbij is het van belang dat gewezen wordt op de gevaren, die een ondoordachte aanpak op grond van gebrekkige informatie met zich meebrengt in complexe zaken,

zoals eerkwesties. Regiokorpsen dienen erop attent te worden gemaakt dat de kwaliteit van de ondersteuning en adviezen van het LEC EGG in grote mate afhankelijk is van de kwaliteit van de door regiokorpsen ingeleverde checklisten en relevante onderliggende stukken.

- Zonder het gebruik van de checklist te reduceren tot een simpele invuloefening, is het wel wenselijk dat voortdurend aandacht wordt besteed aan vormgeving en andere aspecten, die dit instrument meer gebruikersvriendelijk kunnen maken. Randvoorwaarde is echter dat het karakter van de checklist behouden blijft. Dat wil zeggen dat de checklist als kwalitatief instrument uit blijft gaan van het probleem dat voorkomen of op een andere manier aangepakt moet worden en niet verwordt tot rituele handeling, die weliswaar nauwelijks tijd kost, maar ook geen belangrijke bouwstenen levert voor een zorgvuldige benadering van complexe eerzaken. Het aan te pakken complexe maatschappelijke probleem – eer gerelateerd geweld – kan nu eenmaal niet aangepast worden aan de behoefte aan simpele instrumenten van de politieorganisatie.

Met betrekking tot de inzet van deskundigen

- In 2006 had de Unit MEP de beschikking over twee externe deskundigen. Het is wenselijk dat deze ‘pool’ wordt uitgebreid. Daarbij wordt eveneens aanbevolen om ook andere vormen van expertise te betrekken, zodat voorkomen wordt dat de beschikbare deskundigen worden ingezet op casuïstiek, die in feite niet aan hun expertise raakt. Uiteraard moet wel aan de voorwaarden worden voldaan, zoals beschreven in hoofdstuk 3.
- In de dossiers dient structureel aandacht te worden besteed aan procedurele aspecten rond de inzet van externe deskundigen: waarom, met welke vraag of onderzoeksopdracht en met welke informatie wordt de deskundige benaderd? Daarnaast dient te worden vastgelegd of de deskundige op enigerlei betrokken of aanwezig is geweest bij de uitvoering van het politieonderzoek. Op deze wijze wordt de transparantie van het werken met externe deskundigen vergroot. In de pilotperiode was meer ruimte om te werken aan de opbouw van een werkwijze. Inmiddels, met het in het leven roepen van het LEC EGG, is het van belang om aansluiting te zoeken bij belangrijke ontwikkelingen in het politieonderzoek, die mede door de Commissie Posthumus in gang zijn gezet.

Met betrekking tot het opbouwen van een dossier

- Houdt bij elke nieuwe casus voor ogen dat culturele verklaringen onderbouwing behoeven. Een dossier draagt verder aan inzicht in een casus bij als systematisch tijdlijnen met betrekking tot de voorgeschiede-

nis en het verdere verloop van de casus zijn uitgewerkt. In die lijnen dient ook het handelen van de politie zelf, (keten)partners en externe deskundigen te zijn verwerkt.

- Een externe deskundige rapporteert onafhankelijk. Als zijn of haar verklaring aan een dossier wordt toegevoegd, moet volstrekt duidelijk zijn, welk deel van het dossier voor zijn of haar rekening komt.

Met betrekking tot de relatie tussen het LEC EGG en de regiokorpsen

- Het LEC EGG heeft informatie van regiokorpsen nodig om tot een landelijk overzicht te kunnen komen van de aanpak van eer gerelateerd geweld door de politie. Het is wenselijk dat bij een op te zetten registratiesysteem de regiokorpsen het LEC EGG vooral informatie leveren, die gebaseerd is op de landelijk te gebruiken herkenningmethodiek. Op deze wijze wordt overigens ook informatie gegenereerd over relevante casuïstiek.
- Verder wordt aanbevolen om pas in een ver gevorderd stadium van analyse het etiket 'eer' al dan niet toe te kennen, aangezien de informatiepositie dan steviger is. Er wordt voorgesteld om dit labelingsproces aan het LEC EGG over te laten.

Met betrekking tot het voorstel voor een registratiesysteem

- Er zou onderzocht kunnen worden in hoeverre via voorlichting en onderwijs, dat ten behoeve van de politie is ontwikkeld, ook ketenpartners verder inzicht in de herkenningmethodiek van de politie kan worden verschaft. De methodiek ligt immers ten grondslag aan het ontwerp van het voorgestelde registratiesysteem. Zo wordt het voor partners duidelijk waar en hoe zij aansluiting kunnen zoeken.

7

Nabeschouwing:
2006-2009

In dit rapport is op basis van casuïstiek uit 2006 een aantal conclusies en aanbevelingen gepresenteerd. Vanwege het ‘pilot-karakter’ van zowel de operationele als de wetenschappelijk (‘actie-onderzoek’) werkzaamheden onder de vlag van de Unit MEP in 2006 was het mogelijk om in de praktijk al een aantal wijzingen en verbeteringen door te voeren. In de volgende schema’s wordt hiervan een overzicht geboden met betrekking tot de checklist, de inzet van externe deskundigen, de opbouw van dossiers en de relatie tussen het LEC EGG en de regiokorpsen.

De checklist

Schema 7.1 | Verbeterpunten uit 2006 gezien in 2009 (checklist)

Situatie in 2006	Situatie in 2009
Checklist	Checklist
Vormgeving: hoewel dat niet specifiek voor het peiljaar is onderzocht, werd frequent vernomen dat gebruikers het instrument niet gebruikersvriendelijk vonden.	Vormgeving: inmiddels wordt gebruik gemaakt van een digitaal formulier, dat makkelijker in het gebruik is. De actuele versie is voor alle politieambtenaren in Nederland toegankelijk via het intranet van PolitieKennisNet.
Essentieel onderdeel van de methodiek: hoewel dat niet specifiek voor het peiljaar is onderzocht, leefde de indruk dat gebruikers in het land de methodiek reduceerden tot de toepassing van de query en de rode vlaggen.	Essentieel onderdeel van de methodiek: daar waar het LEC EGG ook maar enige invloed heeft op voorlichting en onderwijs, wordt er met klem op gewezen dat de checklist als instrument voor het vergaren van gedegen kennis voor de opbouw van een deugdelijk dossier onontbeerlijk is.

De inzet van externe deskundigen

Schema 7.2 | Verbeterpunten uit 2006 gezien in 2009 (inzet van externe deskundigen)

Situatie in 2006	Situatie in 2009
Inzet van de externe deskundige	Inzet van de externe deskundige
Procedure: in het peiljaar werd niet systematisch vast gelegd wanneer en waarom een externe deskundige werd ingeschakeld.	Inmiddels zijn richtlijnen ontwikkeld, waarin onder meer is uitgewerkt hoe coördinatoren binnengekomen zaken bij het LEC EGG uitzetten bij materiedeskundigen. Tijdens de behandeling van een zaak beslist een coördinator wanneer een externe deskundige wordt ingeschakeld. Hoewel daarmee nog niet het antwoord op de vraag gegeven is, waarom een extern deskundige wordt ingezet, wordt daarmee de procedure wel meer transparant.
Procedure: in het peiljaar werd geen gebruik gemaakt van ‘harde’ criteria, in betekenis van kenmerken van casuïstiek, op basis waarvan besloten kon worden tot inzet van een externe deskundige.	Inmiddels leeft het inzicht dat dergelijke ‘harde’ criteria buitengewoon lastig tot stand zijn te brengen. Het streven is om bij de inschakeling van dergelijke deskundige steeds meer aansluiting te zoeken bij de lessen, die sinds de instelling van de Commissie Posthumus zijn geleerd (werken met scenario’s, tegenspraak en dergelijke).

Procedure: onafhankelijke status van het werk van de externe deskundige.	In de dossiers, die bij LEC EGG worden aangelegd, wordt tegenwoordig duidelijk aangegeven dat de analyse van de externe deskundige een volstrekt zelfstandig stuk is.
--	---

Opbouw van dossiers

Schema 7.3 | Verbeterpunten uit 2006 gezien in 2009 (opbouw van dossiers)

Situatie in 2006	Situatie in 2009
Opbouw van een dossier	
Bouwstenen van een dossier: aandacht voor belangrijke lijnen.	Tegenwoordig wordt in het deel van het dossier dat door materiedeskundigen van het LEC EGG opgemaakt wordt, vaker aandacht besteed aan lijnen, die bijvoorbeeld de ontwikkeling in de tijd aangeven.
Uitwisselbaarheid van gegevens.	Inmiddels voert het LEC EGG overleg met de IND over (on)mogelijkheden omtrent de uitwisseling van gegevens.
Verzamelen van gegevens door bevraging van Blue View was door medewerkers van de Unit MEP nog niet mogelijk.	Een aantal materiedeskundigen van het LEC EGG is inmiddels opgeleid en geautoriseerd voor Blue View. Op dit moment onderzoeken zij – tot op heden weinig gebruikte – technische mogelijkheden, die dit systeem biedt, om in mogelijke eezaken relevante extra zoekslagen uit te kunnen voeren. Tevens wordt nagegaan of er mogelijkheden zijn, om zaken – waarin dat om veiligheidsredenen wenselijk is – gedurende een periode van drie tot zes maanden te volgen in dit systeem.
In 2006 is een begin gemaakt met de implementatie van een 'voortgangssysteem'. Dit systeem is gebaseerd op vergelijkbare administratieve systemen, die bij de recherche worden gebruikt om de opbouw van dossiers te kunnen volgen.	In 2009 is dit systeem verder aangepast, waardoor de coördinatoren van het LEC EGG meer bewakingsmomenten hebben bij de opbouw van dossiers.

De relatie tussen het LEC EGG en de regiokorpsen

Schema 7.4 | Verbeterpunten uit 2006 gezien in 2009 (LEC EGG en de regiokorpsen)

Situatie in 2006	Situatie in 2009
Het LEC EGG en de regiokorpsen	
In 2006 werd landelijk bij de politie voor de aanpak van eer gerelateerd geweld zorg gedragen door de Unit MEP bij politie Haaglanden.	Inmiddels is het LEC EGG in het leven geroepen. Aangezien in een aantal regiokorpsen aandacht voor deze specifieke vorm van geweld nog in de kinderschoenen staat, wordt nog frequent een beroep gedaan op het LEC EGG. Onder andere met behulp van deels door het LEC EGG verzorgde (bij) scholing wordt er naar gestreefd dat in de (nabije) toekomst regiokorpsen minder complexe zaken zelfstandig af kunnen doen.

8

Korte vooruitblik
op het derde
deelrapport

In de eerste en tweede rapportage zijn de instroom en het analyseproces beschreven. In de derde rapportage staat niet meer het proces van informatieverwerking centraal, maar de inhoud van de casuïstiek. Dat betekent niet dat de ruim 400 zaken, die in het eerste rapport zijn genoemd, allemaal in de analyse worden meegenomen. Er wordt nog bekeken op welke wijze het beste tot een selectie van casuïstiek kan worden gekomen. Ernst en mate van geweld zullen in ieder geval belangrijke factoren zijn bij het proces van selectie.

Bij erekwesties gaat het om conflicten. Bij een verdere analyse van casuïstiek dient dan ook stil te worden gestaan bij vragen naar de aanleiding van het conflict, de wijzen waarop betrokkenen getracht hebben of alsnog bezig zijn het probleem uit de wereld te helpen en de achtergronden van de betrokkenen. In het nu volgende worden deze vragen verder uitgewerkt.

Wat is bekend over de aanleiding van het conflict en de wijzen waarop betrokken burgers tracht(t)en dit conflict op te lossen?

- Wat was de aanleiding tot het conflict (bijvoorbeeld onenigheid naar aanleiding van zaken of zedelijke opvattingen)?
- In hoeverre is een geschonden eergevoel in het geding? Kunnen andere mogelijke motieven voor het (dreigen met) het gebruik van geweld worden ontdekt?
- In welke sociale kring speelt het conflict (bijvoorbeeld in familieverband)?
- Welke concrete handelingen hebben betrokkenen ondernomen om het conflict te beëindigen? Was daarbij al sprake van een gewelddadige oplossing?
- Op welk punt van het conflict kwam de zaak onder de aandacht van de politie (in feite gaat het hier om het bepalen van de plaats in schema twee en drie)?
- Valt het gebeurde binnen de door Ferwerda en Van Leiden (2005) ontwikkelde werkdefinitie?

Op basis van de dossiers uit 2006 zal bij relevante casuïstiek een tijdslijn worden gereconstrueerd (wanneer ontstond het conflict? Op welk tijdstip kwam de zaak bij de politie binnen? Sinds wanneer dreigde escalatie of vond concreet geweld plaats? etc.) Op basis van deze tijdslijnen zal getracht worden inzicht in de vraag of wellicht verschillende scenario's denkbaar zijn volgens welke casuïstiek met een gewelddadig karakter verloopt. In de onderstaande figuur zijn ter illustratie drie eenvoudige mogelijkheden weergegeven.

Schema 8.1 | Drie mogelijke scenario's voor gewelddadig eerherstel

Eerschending >	Onmiddellijk gewelddadig eerherstel	
Eerschending >	Poging tot bemiddeling >	Gewelddadig eerherstel
Eerschending >	Dreiging met geweld >	Afloop vooralsnog onbekend

Teneinde meer zicht te krijgen op het mogelijke motief dat ten grondslag lag aan de casus, zal onder meer gebruik worden gemaakt van stukken waarin betrokkenen zelf aan het woord komen (bijvoorbeeld verslagen van verhoren) en van de analyses van externe deskundigen. Daarbij komen de volgende vragen in beeld: spreken betrokkenen zelf letterlijk over 'eer'? Noemen betrokkenen zelf ook andere motieven? Lastig is wel dat weinig letterlijke transcripties van verhoren met betrokkenen voorhanden zijn; dikwijls worden uitspraken geparafraseerd, dat betekent dat teksten uit verhoren niet zonder meer geschikt zijn voor uitgebreide tekstanalyses. Of: hoe onderbouwen externe deskundigen op basis van de hen verstrekte data en hun eigen ervaring en kennis het al dan niet aanwezig zijn van het motief eer? Antwoorden op deze vragen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan een verdere afbakening van het begrip eer gerelateerd geweld. Een verdere afbakening kan het registreren van dit complexe fenomeen vereenvoudigen.

In het tweede deelrapport is erop gewezen dat bij het maken van deze tijdlijnen ook aandacht dient te worden besteed aan het chronologische verloop van de inzet van de politie, (keten)partners en deskundigen. Alleen op die manier komt de voorgeschiedenis en de dynamiek van het verdere verloop van de casus in al zijn complexiteit tot zijn recht.

Achtergronden van betrokkenen

Met betrekking tot de achtergronden van betrokkenen worden de volgende gegevens in kaart gebracht:

- de rol (dader, slachtoffer, of anders)
- geslacht
- leeftijd
- sociaal-economische achtergrond
- burgerlijke staat
- woonomgeving
- nationaliteit/etniciteit
- verblijfsstatus

Literatuur

Baerveldt, C., Criminologische macro theorieën, in: *Tijdschrift voor Criminologie*, nr. 2, 1998: 166-175.

Berger, M., Sharia in Nederland is vaak keurig Nederlands, in: *Ars Aequi*, nr. 6, 2007: AA56: 506-510.

Bollen, M., *Tunnelvisie als bedrijfsrisico*, Deventer: Kluwer, 2006.

Bouman, A., *Politiewerk achter de multiculturele voordeur*. Eergeweld en huwelijksdwang in antropologisch perspectief, Amsterdam: Politie Amsterdam-Amstelland, 2008.

Bovenkerk, F., *Wie is de terrorist? Zin en onzin van ethnic profiling*, Utrecht: Forum, 2009.

Bovens, M., Cultuur als verweer, in: Bovenkerk, F., Komen, M. & Y. Yeşilgöz (red.), *Multiculturaliteit in de strafrechtspleging*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 2003: 137-150.

Brenninkmeijer, N., Geerse, M. & C. Roggeband, *Eergerelateerd geweld in Nederland. Onderzoek naar de beleving en aanpak van eergerelateerd geweld*, Den Haag: Sdu Uitgevers, 2009.

Broeders, A.P.A., Forensische wetenschap: de stand van zaken, in: Broeders, A.P.A & E.R. Muller (red.), *Forensische wetenschap. Studies over forensische kennis en organisatie*, Deventer: Kluwer, 2008: 11-49.

Burger, P. & W. Koetsenruijter, Nieuws over loverboys komt uit een klein kaartenbakje. Inhoudsanalyse van berichtgeving in Nederlandse nieuwsmedia (1995-2005), in: Burger, P. & W. Koetsenruijter (red.), *Misdaad in het nieuws. Cijfers en verhalen*, Leiden: Stichting Neerlandistiek Leiden, 2008: 37-59.

Çankaya, S., 'Welkom in politie'. Een antropologisch onderzoek naar de onbewuste en de subtiele vertogen van insluiting en uitsluiting van de etnische minderheden binnen de politie Amsterdam-Amstelland, Amsterdam: Politie Amsterdam-Amstelland, 2008.

College Bescherming Persoonsgegevens, *Politie Infodesk. Onderzoek naar de inrichting van de politie infodesk en de waarborgen voor de bescherming van persoonsgegevens*, Den Haag: College Bescherming Persoonsgegevens, 2008.

Commissie Posthumus, *Evaluatieonderzoek in de Schiedammer parkmoord. Rapportage in opdracht van het College van procureurs-generaal*, Amsterdam: 2005.

Cornelissens, A., Kuppens, J. & H. Ferwerda, *Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven? Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland*, Arnhem: Bureau Beke, 2009.

Crombag, H.F.M. & W.A. Wagenaar, Audite et alterem partem, in: *Trema*, 23, 2000: 93-96.

Eck, C. van, *Door bloed gezuiverd. Eerwraak bij Turken in Nederland*, Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker, 2001.

Eck, C. van, Kritiek die geen houdt snijdt, in: *Tijdschrift voor Criminologie*, 4, 2003: 413-414.

Eerste Kamer, *Memorie van antwoord*, vergaderjaar 2007-2008, 31 116, C.

Ermers, R., *Eer en eerwraak. Definitie en analyse*, Amsterdam: Bulaaq, 2007.

Ferwerda, H. & I. van Leiden, *Eerwraak of eengerelateerd geweld? Naar een werkdefinitie*, Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 2005.

Geertz, C., *Anthropological reflections on philosophical topics*, Princeton: Princeton University Press, 2000.

Helpdesk Privacy/Programmabureau Eengerelateerd Geweld, *Eengerelateerd geweld en ernstige dreiging. Privacyaspecten bij de aanpak van eengerelateerd geweld en ernstige dreiging*, Den Haag: Projectdirectie Veiligheid begint bij Voorkomen, Ministerie van Justitie/Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2008.

Hielkema, J., *Deskundigen in Nederlandse strafzaken*, Den Haag: Sdu Juridische & Fiscale Uitgeverij, 1996.

Hughes, CH.C., Culture-bound or construct-bound? The syndromes and DSM-III, in: Simons, R.C. & Ch.C. Hughes (ed.), *The culture-bound syndromes. Folk illnesses of psychiatric and anthropological interest*, Dordrecht: D. Reidel Publishing Company, 1985: 3-24.

Janssen, J., Over culturele en andere achtergronden van eengerelateerd geweld, in: *Tijdschrift voor Criminologie*, nr. 4., 2007: 400-406.

Janssen, J., *Instroom en vroegherkenning van mogelijke eerzaken bij de politie. Een onderzoek naar casuïstiek uit 2006. Deelrapport 1*, Den Haag: Ministerie van Justitie, Ministerie van Binnenlandse Zaken en LEC, 2008 A.

Janssen, J., *Je eer of je leven? Een verkenning van eorzaken voor politieambtenaren en andere professionals*. Tweede herziene druk, Den Haag: Stapel & De Koning, 2008 B.

Janssen, J., Organisaties, cultuur en eergevoel. Over complexe institutionele samenwerking bij de aanpak van eer gerelateerd geweld, in: *Proces*, nr 4., 2008 C: 132-137.

Janssen, J., Cultuur en emotie in de interpretatie van eergegerelateerd geweld bij de politie, in: Siegel, D., Gemert, F. van & F. Bovenkerk (red.), *Culturele criminologie*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 2008 D: 223-234.

Janssen, J., *Voorstel voor een registratie van mogelijke eorzaken*, Den Haag: Ministerie van Justitie, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld, 2009.

Janssen, J. et al., *Pilot eer gerelateerd geweld in Haaglanden en in Zuid-Holland-Zuid. Tweede tussenrapportage*, Den Haag: Politie Haaglanden, 2005.

Kleber, R.J., Psychotrauma en cultuur: over grenzen en mogelijkheden, in: Bot, H., Braakman, M., Preijde, L. & W. Wassink (red.), *Culturen op de vlucht. Over de transculturele zorg aan asielzoekers en vluchtelingen*, Wolfheze: Afdeling Phoenix. De Gelderse Roos Geestelijke Gezondheidszorg, 2002: 95-99.

Knoops, G.J., De voortschrijdende strafprocessuele interrelatie tussen forensische expertise en de verdediging in strafzaken, in: Broeders, A.P.A & E.R. Muller (red.), *Forensische wetenschap. Studies over forensische kennis en organisatie*, Deventer: Kluwer, 2008: 677-704.

Koning, M. de, & E. Bartels, *Over het huwelijk gesproken: partnerkeuze en gedwongen huwelijken onder Marokkaanse, Turkse en Hindostaanse Nederlanders*, Den Haag: ACVZ, 2005.

Korteweg, A. & Yurdakul, Islam, gender, and immigrant integration: boundary drawing in discourses on honour killing in the Netherlands and Germany, in: *Ethnic and Racial Studies*, no. 2, 2009: 218-238.

Kortmann, F.A.M., De dialoog in de transculturele hulpverlening, in: Bot, H., Braakman, M., Preijde, L. & W. Wassink (red.), *Culturen op de vlucht. Over de transculturele zorg aan asielzoekers en vluchtelingen*, Wolfheze: Afdeling Phoenix. De Gelderse Roos Geestelijke Gezondheidszorg, 2002: 85-89.

Kuppens, J., Cornelissens, A. & H. Ferwerda, *Leren van eer op scholen. Een onderzoek naar vroegsignaleren van eerge relateerd geweld*, Arnhem: Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 2008.

Kwakman, N.J.M., De deskundige in het strafproces, in: Groenhuijsen, M.S. & G. Knigge (red.), *Het onderzoek ter zitting, eerste interimrapport Onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Deventer: Gouda Quint, 2001: 343-395.

Lange, E.J. de, Resnick, S. & B.C.M. Raes, Exploratief onderzoek in het grensgebied tussen de reguliere en de forensische psychiatrie, in: *Sancties*, afl. 6, 2005: 341-348.

LEC EGG, *Werkplan 2009-2010 Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld*, Den Haag: LEC EGG, 2009.

Leeuwen, A.M.H. van, Feiten en psyche, in: Het psychiatrisch Juridisch Gezelschap, *Psychisch gestoorde gedetineerden. Opneming, behandeling en rapportage*, Arnhem: Gouda Quint, 1991.

Liem, M. & F. Koenraadt, Meervoudige doding in het gezin, in: Koenraadt, F. & M. Liem (red.) *Het kind als slachtoffer*, Amsterdam: Dutch University Press, 2008: 31-48.

Nauta, A.H. & H. Werdmölder, Onderzoek naar kenmerken van eerwraak, in: *Tijdschrift voor Criminologie*, 4, 2002: 367-373.

Malsch, M., Toetsing en gebruik van deskundigenrapporten, in: Broeders, A.P.A & E.R. Muller (red.), *Forensische wetenschap. Studies over forensische kennis en organisatie*, Deventer: Kluwer, 2008: 655-675.

Mechelen, P.M.F., Interculturalisatie: noodzaak of hype, in: Bot, H., Braakman, M., Preijde, L. & W. Wassink (red.), *Culturen op de vlucht. Over de transculturele zorg aan asielzoekers en vluchtelingen*, Wolfheze: Afdeling Phoenix. De Gelderse Roos Geestelijke Gezondheidszorg, 2002: 17-27.

Muller, E.R., Forensische wetenschap in perspectief, in: Broeders, A.P.A & E.R. Muller (red.), *Forensische wetenschap. Studies over forensische kennis en organisatie*, Deventer: Kluwer, 2008: 733-741.

Nierop, N.M. & P. Van den Eshof, Misbruik, misleiding en misverstanden. *Onderzoeksverslag van de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken over de periode 2003-2007*, LEBZ, 2008.

Nijboer, J.F., De deskundige en het deskundigenbewijs, in: Koppen, P.J. van, Hessing, D.J. & H.F.M. Crombag (red.), *Het hart van de zaak. Psychologie van het recht*, Deventer: Gouda Quint, 1997: 260-274.

Nijboer, J.F., De rol van expertise in de rechtspraak, in: *Justitiële Verkenningen*, nr. 1, 2004: 9-19.

Nijboer, J.F., De rechtspleging en de rol van de forensische expertise daarin, in: Broeders, A.P.A. & E.R. Muller (red.), *Forensische wetenschap. Studies over forensische kennis en organisatie*, Deventer: Kluwer, 2008: 621-654.

Openbaar Ministerie, Politie, NFI, *Versterking opsporing en vervolging naar aanleiding van het evaluatierapport van de Schiedammer Parkmoord*, 4 november 2005.

Openbaar Ministerie, Politie, NFI, *Uitwerking van de maatregelen uit het rapport "Versterking opsporing en vervolging"*, 1 augustus 2006.

Poot, C.J. de, Bokhorst, R.J., Koppen, P.J. van & E.R. Muller, *Rechercheportret. Over dilemma's in de opsporing*, Alphen aan den Rijn: Kluwer, 2004.

Rassin, E., *Waarom ik altijd gelijk heb. Over tunnelvisie*, Scriptum Psychologie, 2007.

Ridder, J. de, Klein Haarhuis, C.M. & W.M. de Jongste, *De CEAS aan het werk. Over het functioneren van de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken 2006-2008*, Den Haag: WODC, Groningen: RuG, 2008.

Siesling, M., *Multiculturaliteit en verdediging in strafzaken. Een onderzoek naar de manieren waarop in het Nederlandse strafrecht ruimte wordt geboden voor het verwerken van de culturele achtergrond van de verdachte*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 2006.

Siesling, M. & J.M. Ten Voorde, *Verdediging in culturele strafzaken*, Den Haag: SDU Uitgevers, 2009.

Tweede Kamer, *Wijziging van het Wetboek van Strafvordering tot verbetering van de regeling van de positie van de deskundige in het strafproces (Wet deskundige in strafzaken)*. Memorie van Toelichting, vergaderjaar 2006-2007, 31 116, nr. 3.

Tweede Kamer, *Brief van de Minister van Justitie*, vergaderjaar 2007-2008, 31 116, nr. 10.

Vogelsang, H., Deskundigheid in 2009, in: *Blauw*, nummer 1, 2009: 8-12.

Voorde, J.M. ten, *Cultuur als verweer. Een grondslagentheoretische studie naar de ruimte en grenzen van culturele diversiteit in enige leerstukken van materieel strafrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri, 2007.

Voorde, J.M. ten, Nieuwe wetgeving inzake tolken en vertalers, in: *Proces*, nr. 6, 2008: 184-192.

Wiersinga, H.C., *Nuance in benadering. Culturele factoren in het strafproces*, Den Haag: Boom Juridische Uitgeverij, 2002.

Wiersinga, H. Culturele expertise in het strafrecht, in: *Trema*, mei, 2005: 273-277.

Bijlage

De checklist eer
gerelateerd geweld

In het lesboek ten behoeve van de politie is een uitgebreide beschrijving van de checklist te vinden (Janssen, 2008 B). Sinds 2006 is de inhoud van de lijst niet gewijzigd, wel is getracht door middel van vormgeving de checklist gebruikersvriendelijker te maken. Zo is inmiddels een digitaal formulier in gebruik, waar bij elk blok met een extra klik een hulpmenu verschijnt met achterliggende informatie. Hieronder worden eerst deze hulpmenu's getoond zoals ze op een computerscherm verschijnen. Vervolgens wordt de gehele digitale checklist in afgedrukte vorm weergegeven. De uitleg uit de hulpmenu's is dan na de laatste vraag terug te vinden.

CHECKLIST EERGERELATEERD GEWELD

In dit overzicht vindt u een vragenlijst, punten van aandacht en tips die van belang kunnen zijn voor het behandelen van een eergerelateerde zaak. Het is van belang dat u de vragen zo volledig mogelijk behandelt zodat er op basis van de door u verstrekte informatie een deugdelijke analyse kan worden uitgevoerd. **Tip:** *Print de checklist ook uit, zodat u de bijsluiter die achter de vragenlijst zit, bij de hand hebt.*

Voor de politie geldt dat er op de intranetsite van de Unit MEP Haaglanden meer informatie te vinden is. Surf daarvoor naar het intranet van politie Haaglanden, klik op 'In 't blauw' en vervolgens op 'Multi-etnisch politiewerk'.

Gegevens verzoeker e.g. vast contactpersoon:

Datum van invullen :
Regio/instantie :
Naam :
Telefoonnummer :
Emailadres :
Zaaknummer :

In te vullen door LEC:

LECnummer:

1) De Melding

- Neem de tijd voor een uitgebreide intake.
- Zoek een rustige ruimte.
- Neem de melder serieus en geef hem/haar aandacht.
- Stuur de melder nooit weg.

[Klik hier voor meer info](#)

2) Personalia

-Noteer naast de familienaam ook de meisjesnamen van vrouwen (echtgenotes, (schoon)moeders, (schoon)zussen.
-Vraag naar de burgerlijke staat van betrokkenen.
-Noteer de geboorteplaats- en land. Vraag naar de streek en provincie en (bekende) steden in de buurt. Vraag de oorspronkelijke en huidige adressen in het land van herkomst en eventuele latere (stedelijke) adressen.
-Noteer de nationaliteit.
-Vraag naar de verblijfsstatus: vergunning tot verblijf, welke soort, tijdelijk/afhankelijk of visum kort verblijf.

Maak zoveel mogelijk een kopie van officiële documenten zoals paspoorten en verblijfsvergunningen

Bij meerdere betrokken personen deze informatie in een bijlage per persoon verwerken.

[Klik hier voor meer info](#)

Achternaam:	
Evt. Meisjesnaam:	
Voornaam:	
Geboortedatum:	
Geboorteplaats:	
Geboortestreek:	
Geboorteland:	
Adres:	
Postcode:	
Plaats:	
Telefoonnummer:	
Nationaliteit:	
Verblijfsvergunning:	
zo ja, soort en nr.:	
Rol:	

Relevante vragen: personalia

In eerste instantie zal de melder naar de personalia van alle betrokkenen worden gevraagd. Hou er echter rekening mee, dat minderjarigheid is er voor iedereen begint bij de 18e verjaardag. Een vrouw is in sommige culturen minderjarig zolang zij ongehuwd is. Bij melding van vermisting van een ongehuwde 25-jarige vrouw, kan dit dus betekenen, dat het in de ogen van de melder gaat om een tiener- of tienermeisje, die mogelijk ongelijke bescherming nodig heeft. Als in het eerste contact actief op zoek naar informatie. Als de betrokkenen niet alle antwoorden weten, vraag dan naar iemand anders (metgezel/vertrouweling), die de informatie wel kan geven. Maak verder zoveel mogelijk kopieën van dit materiaal. Als het materiaal niet direct voorhanden zijn, laat ze dan door de betrokkenen op een later tijdstip brengen.

[JCCU](#)

3) Vaststelling van het probleem

- Wat is het probleem maak onderscheid tussen eerschending en eerherstel)?
- Waarvoor zijn betrokkenen concreet bang? Wat is met andere woorden het ergste, dat er zou kunnen gebeuren? Is dat al gebeurd?
- Wat is de houding van en welke emoties tonen betrokkenen?
- Wie zijn bij het probleem betrokken?
- Wie zijn van het probleem op de hoogte?
- Zijn er mensen die absoluut niet op de hoogte mogen raken van het probleem?

[Klik hier voor meer info](#)

Aard van het probleem

Vraag de melders een beschrijving van het probleem te geven: waarvoor is men bang, wie zijn er bij betrokken en wie heeft worst van het probleem? Het is niet altijd verstandig om hier gelijk mee te beginnen. Soms zijn melders zo nerveus of ingesust, dat het wellicht beter is om eerst met meer omwoudige vragen (Hofvraag) vragen naar de persoon(s) te beginnen, zodat de melders aan de gespreksituatie kan wennen. Het kan echter ook zo zijn, dat de melders meteen ter zake wil komen en gelijk de essentie van het probleem schetst. Gaat het hier inderdaad om een gesprek? Zo ja, probeer dan te bepalen wat de eerschending is geweest en of er al sprake is geweest van (pogingen) tot eerherstel. Probeer met andere woorden ten einde van het gesprek in te schatten op welk punt van de glijdende schaal van eerz divergente handelingen de zaak zich bevindt verder te lie. Belangrijk om goed rekening te houden met emoties van betrokkenen: hebben vermoedelijke aanpakkers het een gerepareerd geweld bijvoorbeeld het gevoel, dat zij in hun valste recht staan? Stralen betrokkenen angst uit? Let dus goed op attitude en emoties, want deze kunnen inzicht geven in motieven en beweegredenen van het okken.

[Leug](#)

4) Sociale en economische achtergronden

- Vraag naar de hoogst voltooide opleiding in Nederland en/of in het land van herkomst.
- Informeer naar de positie op de arbeidsmarkt. Als de betrokkenen geen werk hebben, vraag dan naar het arbeidsverleden.
- Breng de financiële situatie van de betrokkenen in kaart.
- Probeer inzicht te krijgen in de vraag wie in de familie of andere groep waar het in de casus om gaat, de beslissingen neemt.
- Informeer naar de geloofsovertuiging van de betrokkenen. Welke moskee/gebedshuis bezoeken ze?
- Tracht inzicht te krijgen in het sociale leven van de familie of groep in het openbaar: in welke openbare gelegenheden komen ze (denk bijvoorbeeld aan een buurthuis, koffiehuis of een sportschool)?
- Probeer in beeld te krijgen in hoeverre opvattingen verschillen binnen de betreffende familie of groep.

Relevante vragen: sociale en economische achtergronden

Vragen naar sociale achtergronden van alle betrokkenen – dus niet alleen die van een individueel persoon – maar die van de gehele familie of van een ander belangrijk omgevingsverband – hebben uiteraard betrekking op de omstandigheden in Nederland, maar ook op die in het land van herkomst. Kennis hiervan kan het ook bieden in de aanwezigheid van een niet-mogelijk matrit. Verder van dit soort informatie laten zien hoe de verschillende verhoudingen zijn. Daarbij is niet alleen het thema afhankelijkheid interessant, bijvoorbeeld in financieel opzicht of wat betreft de verblijfstitel. Waar het met andere woorden om gaat, is om te proberen krijgen wat voor verwachtingen mensen ten opzichte van elkaar hebben en in hoeverre het niet voldoen van die verwachtingen als onoverwinnelijk wordt bestempeld. Sociale en economische achtergrondinformatie kan verder een wijziging geven van het veld van een concrete bemiddelaar in een conflict. Stel dat betrokkenen niet gelovig zijn, een heeft het wellicht niet zoveel aan om een religieus leider te raadplegen als bemiddelaar in de instand. Uit sociale en economische achtergronden van betrokkenen kan onder meer gebleek worden van de type opleiding, het werkverleden en de type religieus. Verder te het van de ene om naams te doen naar het bestaan van verschillende opvattingen onder de betrokkenen ten aanzien van (religieuze) normen en waarden. In dit verband kan onder meer gedacht worden aan opvattingen ten aanzien van (vrij)seksualiteit, opvoeding, religie, man-vrouw verhoudingen of religieuze dogma's, die de vragen stelt moet worden of het zijn op sociaal wettelijke afwijkingen. Het kan goed zijn, dat een betrokkene niet vanzelf wilt bli of zijn echt denkt, maar een antwoord geeft, waarvan hij of zij denkt, dat het de vragensteller wel zal bevallen. Per situatie moet bekeken worden of het verstandig is om de vragen wel of niet te stellen of dat het wijzen is om in een gesprek of wel een welk meer betrokkenende bewegingen te maken.

Klik hier voor meer info

5) Ervaringen met geweld

- Wordt er momenteel met geweld gedreigd? Zo ja, wanneer en in welke vorm?
 -Is er in deze zaak al geweld gebruikt? Zo ja, wanneer en in welke vorm?
 - Is er in het verleden geweld toegepast? Zo ja in welke vorm, door wie en tegen wie was dit geweld gericht? Zijn die incidenten/antecedenten bij de politie bekend?
 - Vraag door naar achtergronden en specifieke kenmerken van de geweldpleger(s).
 - Hoe is op eerdere geweldadige ervaringen door de betrokkenen gereageerd?

[Klik hier voor meer info](#)

Relevante vragen: ervaringen met geweld

Er dient niet alleen inzichtelijk te worden gemaakt, of er in de voortliggende casus reeds gedreigd is met geweld of dat geweld daadwerkelijk is toegepast. -andere geweldadige ervaringen zijn ook relevant. Het kan zowel om fysiek (onder meer slaan, schoppen, duwen, aansluiten, bedreigen (met wapens) of dwingen tot (inname van medicijnen en/of drugs) als geestelijk (uitschelden, vernederen, chanteren, bedreigen van familieleden, bedreigen) geweld gaan. Hoe hebben de betrokkenen in het verleden op dit geweld gereageerd? Berchtes uit het verleden kunnen helpen te bepalen hoe met de actuele casus moet worden omgegaan. Daarnaast dient te worden nagegaan of de politie informatie over eerder incidenten in de eigen informatiesystemen terug kan vinden. Tot slot is het zaak, als er in het verleden geweldadige ervaringen zijn opgedaan, door te vragen naar kenmerken van de daders: zijn zij (vuur)wapen gevaarlijk? Verkeren ze in een crimineel milieu? Gebruiken ze drugs of is er sprake van psychische stoornissen?

[hier ig](#)

6) Relatieschema

Maak net zoals onderstaand voorbeeld een relatieschema (volgende bladzijde)

[Klik hier voor meer info](#)

Plaats in de familie	Voor- en achternamen	Geboortedatum	Geboorteplaats, -streek en -land	Werk	Huidige adres
potentiële slachtoffer, tevens melder	X1	04-04-1974	Plaats X in Nederland	Boekhouder	Slotstraat 2, te X of op een onbekend adres in Turkije
Vader	X2	01-02-1943	Plaats Y in Turkije	Gepensioneerd	Slotstraat 2, te X
Moeder, vermoedelijke dader (intellectueel)	X3	05-03-1945	Plaats Y in Turkije	Geen	Slotstraat 2, te X
Broer	X4	12-10-1967	Plaats Y in Turkije	Geen	Slotstraat 2, te X
Zus	X5	03-05-1970	Plaats X in Nederland	Geen	Slotstraat 2, te X
Echtgenoot van zus	Y1	11-09-1970	Plaats X in Nederland	Docent	Slotstraat 2 te X
Broer	X6	02-03-1969	Plaats Y in Turkije	Kapper	Onbekend adres in Turkije
Broer, vermoedelijke dader (materieel)	X7	05-06-1971	Plaats X in Nederland	Lasser	Slotstraat 2, te X
Ex-man	Z1	01-03-1972	Plaats Y in Turkije		Singel 1, te Z.

2.0.2.

Het maken van een relatieschema

Zowel voor de politie als voor anderen die met een analyse van de zaak bezig zijn, is het handig om een familiestamboom of een netwerkoverzicht te hebben, waarin de onderlinge relaties tussen de betrokkenen zijn weergegeven. Wie wordt er (vermoedelijk) bedreigd met moord of ontvoering? Waar verblijft het potentiële slachtoffer op dit moment? Wie heeft (waarschijnlijk) de aanzet gegeven tot het plegen van een gerelateerd geweld (Intellectuele dader) en wie is (waarschijnlijk) voornemens om dit plan uit te gaan voeren?

brug

CHECKLIST EER GERELATEERD GEWELD

In dit overzicht vindt u een vragenlijst, punten van aandacht en tips die van belang kunnen zijn voor het behandelen van een eer gerelateerde zaak. Het is van belang dat u de vragen zo volledig mogelijk behandelt zodat er op basis van de door u verstrekte informatie een deugdelijke analyse kan worden uitgevoerd. **Tip:** Print de checklist ook uit, zodat u de bijsluiter die achter de vragenlijst zit, bij de hand hebt.

Voor de politie geldt dat er op de intranetsite van de Unit MEP Haaglanden meer informatie te vinden is. Surf daarvoor naar het intranet van politie Haaglanden, klik op 'In 't blauw' en vervolgens op 'Multi-etnisch politiewerk'.

Gegevens verzoeker c.q. vast contactpersoon:

Datum van invullen :
Regio/instantie :
Naam :
Telefoonnummer :
Emailadres :
Zaaknummer :

In te vullen door LEC:

LECnummer:

1) De Melding

-Neem de tijd voor een uitgebreide intake. [Klik hier voor meer info](#)
 -Zoek een rustige ruimte.
 -Neem de melder serieus en geef hem/haar aandacht.
 -Stuur de melder nooit weg.

2) Personalia

<p>-Noteer naast de familienaam ook de meisjesnamen van vrouwen (echtgenotes, (schoon)moeders, (schoon)zussen. -Vraag naar de burgerlijke staat van betrokkenen. -Noteer de geboorteplaats- en land. Vraag naar de streek en provincie en (bekende) steden in de buurt. Vraag de oorspronkelijke en huidige adressen in het land van herkomst en eventuele latere (stedelijke) adressen. -Noteer de nationaliteit. -Vraag naar de verblijfsstatus: vergunning tot verblijf, welke soort, tijdelijk/afhankelijk of visum kort verblijf.</p> <p><u><i>Maak zoveel mogelijk een kopie van officiële documenten zoals paspoorten en verblijfsvergunningen</i></u></p> <p><i>Bij meerdere betrokken personen deze informatie in een bijlage per persoon verwerken.</i></p> <p>Klik hier voor meer info</p>	Achternaam:	
	Evt. Meisjesnaam:	
	Voornaam:	
	Geboortedatum:	
	Geboorteplaats:	
	Geboortestreek:	
	Geboorteland:	
	Adres:	
	Postcode:	
	Plaats:	
	Telefoonnummer:	
	Nationaliteit:	
	Verblijfsvergunning:	
	zo ja, soort en nr.:	
Rol:		

3) Vaststelling van het probleem

- *Wat is het probleem maak onderscheid tussen eerscheiding en eerherstel)?*
- *Waarvoor zijn betrokkenen concreet bang? Wat is met andere woorden het ergste, dat er zou kunnen gebeuren? Is dat al gebeurd?*
- *Wat is de houding van en welke emoties tonen betrokkenen?*
- *Wie zijn bij het probleem betrokken?*
- *Wie zijn van het probleem op de hoogte?*
- *Zijn er mensen die absoluut niet op de hoogte mogen raken van het probleem?*

[Klik hier voor meer info](#)

4) Sociale en economische achtergronden

- Vraag naar de hoogst voltooide opleiding in Nederland en/of in het land van herkomst.

- Informeer naar de positie op de arbeidsmarkt. Als de betrokkenen geen werk hebben, vraag dan naar het arbeidsverleden.

Breng de financiële situatie van de betrokkenen in kaart.

- Probeer inzicht te krijgen in de vraag wie in de familie of andere groep waar het in de casus om gaat, de beslissingen neemt.

- Informeer naar de geloofsovertuiging van de betrokkenen. Welke moskee/gebedshuis bezoeken ze?

- Tracht inzicht te krijgen in het sociale leven van de familie of groep in het openbaar: in welke openbare gelegenheden komen ze (denk bijvoorbeeld aan een buurthuis, koffiehuis of een sportschool)?

- Probeer in beeld te krijgen in hoeverre opvattingen verschillen binnen de betreffende familie of groep.

[Klik hier voor meer info](#)

5) Ervarenen met geweld

- Wordt er momenteel met geweld bedreigd? Zo ja, wanneer en in welke vorm?
- Is er in deze zaak al geweld gebruikt? Zo ja, wanneer en in welke vorm?
- Is er in het verleden geweld toegepast? Zo ja in welke vorm, door wie en tegen wie was dit geweld gericht? Zijn die incidenten/antecedenten bij de politie bekend?
- Vraag door naar achtergronden en specifieke kenmerken van de geweldpleger(s).
- Hoe is op eerdere gewelddadige ervaringen door de betrokkenen gereageerd?

[Klik hier voor meer info](#)

- Haaglanden
- Landelijk Expertise Centrum EGG

Plaats in de familie	Voor- en achternamen	Geboortedatum	Geboorteplaats, -streek en -land	Werk	Huidige adres
potentiele slachtoffer, tevens melder	X1	04-04-1974	Plaats X in Nederland	Boekhouder	Slotstraat 2, te X of op een onbekend adres in Turkije
Vader	X2	01-02-1943	Plaats Y in Turkije	Gepensioneerd	Slotstraat 2, te X
Moeder, vermoedelijke dader (intellectueel)	X3	05-03-1945	Plaats Y in Turkije	Geen	Slotstraat 2, te X
Broer	X4	12-10-1967	Plaats Y in Turkije	Geen	Slotstraat 2, te X
Zus	X5	03-05-1970	Plaats X in Nederland	Geen	Slotstraat 2, te X
Echtgenoot van zus	Y1	11-09-1970	Plaats X in Nederland	Docent	Slotstraat 2 te X
Broer	X6	02-03-1969	Plaats Y in Turkije	Kapper	Onbekend adres in Turkije
Broer, vermoedelijke dader (materieel)	X7	05-06-1971	Plaats X in Nederland	Lasser	Slotstraat 2, te X
Ex-man	Z1	01-03-1972	Plaats Y in Turkije		Singel 1, te Z.

Z.O.Z.

Relatieschema

Plaats in de familie	Voor- en achternamen	Geboortedatum	Geboorteplaats, -streek en -land	Werk	Huidige adres

7) Het maken van een plan van aanpak

- *Treed nooit overhaast op.*
- *Maak een overzicht van de reeds verzamelde informatie.*
- *Welke (essentiële) informatie ontbreekt?*
- *Hoe kan die informatie alsnog ingewonnen worden?*
- *Overschat nooit de eigen kennis: Is er hulp van een specialist of een bemiddelaar nodig? Vraag via contactpersonen eer gerelateerd geweld in de eigen regio of ondersteuning van het LEC EGG noodzakelijk is.*
- *Wat wil het potentiële slachtoffer en/of andere betrokkenen? Hoe zien zij de toekomst? Kennen zij een persoon die geschikt is om te bemiddelen?*
- *Schep duidelijkheid bij alle betrokkenen over de rol van de politie en andere betrokken partijen en denk goed na over te verlenen nazorg.*

[Klik hier voor meer info](#)

8) Het horen van betrokkenen en het gebruik van tolken

- *Hoor iedere betrokkene apart.*
- *Houd rekening met de belangen van betrokkenen en de gevolgen van afgelegde verklaringen.*
- *Gebruik bij voorkeur geen tolk, maar houdt rekening met eisen aan bewijsvoering, indien het tot een rechtszaak komt.*
- *Gebruik in overige gevallen een tolk die niet zelf tot de ingroup behoort.*
- *Voorkom dat de tolk als 'cultuurspecialist' gaat optreden of een eigen draai aan de vertaling geeft.*
- *Laat bij twijfel de vertaling van de tolk controleren door een andere (onafhankelijke) tolk.*

[Klik hier voor meer info](#)

9) Vastleggen en doorgeven van informatie

- *Schrijf een uitgebreide rapportage en voeg kopieën van alle relevante stukken toe.*
- *Voeg een overzicht van alle gemaakte afspraken (met collega's en alle betrokkenen, maar geen vrijwilligers van slachtofferhulp) toe.*

[Klik hier voor meer info](#)

10) Bemiddeling door de politie

- *Kies een geschikte locatie en houdt daarbij rekening met de beveiliging.*
- *Kies een bemiddelaar, die voor alle betrokkenen acceptabel is. Houdt daarbij rekening met de visie van betrokkenen op respect en gezag.*
- *Maak afspraken concreet.*

[Klik hier voor meer info](#)

Na het invullen van de checklist kunt u deze samen met andere relevante documenten sturen naar de coördinator eer gerelateerd geweld in uw regio of naar de helpdesk van het LEC EGG > lec@haaglanden.politie.nl
Het LEC EGG is tevens bereikbaar via telefoonnummer: 070-4243376
U krijgt zo spoedig mogelijk bericht.

De melding

Als iemand aan het bureau komt om melding te maken van een situatie, waarin eer vermoedelijk een belangrijke rol speelt, dan is het zaak, dat de dienstdoende agent de zaak serieus neemt en de nodige aandacht besteedt aan de melder. De uitgebreide intake kan inzicht geven in het mogelijke motief. Het heeft meestal geen zin om vermoedens over eer als motief te benoemen. De melder zal ze niet altijd rechtstreeks bevestigen. De vraagstelling moet open zijn. Bij het zoeken naar een motief dient het woord 'eer' mensen niet in de mond te worden gelegd. Eer is een ingewikkeld iets, waarover lang niet altijd makkelijk gesproken wordt. Bovendien is in veel gemeenschappen de politie de laatste instantie, waar mensen zich toe wenden als ze een probleem hebben. Geef melders dan ook nooit de boodschap mee, dat het druk is en dat ze later terug moeten komen. Vaak hebben melders alle moed moeten verzamelen om naar de politie te gaan.

[terug](#)

Relevante vragen: personalia

In eerste instantie zal de melder naar de personalia van alle betrokkenen worden gevraagd. Houd er echter rekening mee, dat meerderjarigheid niet voor iedereen begint bij de 18e verjaardag. Een vrouw is in sommige culturen minderjarig zolang zij ongehuwd is. Bij melding van vermissing van een ongehuwde 25 jarige vrouw, kan dit dus betekenen, dat het in de ogen van de melder gaat om een uiterst kwetsbare vrouw, die de grootst mogelijke bescherming nodig heeft. Ga in het eerste contact actief op zoek naar informatie. Als de betrokkenen niet alle antwoorden weten, vraag dan naar iemand anders (metgezel/vertrouweling), die de informatie wél kan geven. Maak verder zoveel mogelijk kopieën van documenten. Als de documenten niet direct voorhanden zijn, laat ze dan door de betrokkenen op een later tijdstip brengen.

[terug](#)

Aard van het probleem

Vraag de melder een beschrijving van het probleem te geven: waarvoor is men bang, wie zijn er bij betrokken en wie heeft weet van het probleem? Het is niet altijd verstandig om hier gelijk mee te beginnen. Soms zijn melders zo nerveus of ongerust, dat het wellicht beter is om eerst met meer eenvoudige vragen (bijvoorbeeld vragen naar de personalia) te beginnen, zodat de melder aan de gesprekssituatie kan wennen. Het kan echter ook zo zijn, dat de melder meteen ter zake wil komen en gelijk de essentie van het probleem schetst. Gaat het hier inderdaad om een eerzaak? Zo ja, probeer dan te bepalen wat de eerschending is geweest en of er al sprake is geweest van (pogingen) tot eerherstel. Probeer met andere woorden aan het einde van het gesprek in te schatten op welk punt van de glijdende schaal van eerzuiverende handelingen de zaak zich bevindt. Verder is het belangrijk om goed rekening te houden met emoties van betrokkenen: hebben vermoedelijke aanzetters tot eer gerelateerd geweld bijvoorbeeld het gevoel, dat zij in hun volste recht staan? Stralen betrokkenen angst uit? Let dus goed op attitude en emoties, want deze kunnen inzicht geven in motieven en beweegredenen van betrokkenen.

[terug](#)

Relevante vragen: sociale en economische achtergronden

Vragen naar sociale achtergronden van alle betrokkenen – dus niet alleen die van een individueel persoon, maar die van de gehele familie of van een ander belangrijk groepsverband - hebben uiteraard betrekking op de omstandigheden in Nederland, maar ook op die in het land van herkomst. Kennis hierover kan inzicht bieden in de aanwezigheid van eer als mogelijk motief. Verder kan dit soort informatie laten zien hoe de onderlinge verhoudingen zijn. Daarbij is met name het thema afhankelijkheid interessant, bijvoorbeeld in financieel opzicht of wat betreft de verblijfstitel. Waar het met andere woorden om gaat, is om helder te krijgen wat voor verwachtingen mensen ten opzichte van elkaar hebben en in hoeverre het niet voldoen aan die verwachtingen als oneervol wordt bestempeld. Sociale en economische achtergrondinformatie kan verder aanwijzingen bevatten voor het vinden van een geschikte bemiddelaar in een conflict. Stel dat betrokkenen niet gelovig zijn, dan heeft het wellicht niet zoveel zin om een religieus leider te benaderen als bemiddelende instantie. Bij sociale en economische achtergronden van betrokkenen kan onder meer gedacht worden aan de genoten opleiding, het arbeidsverleden en de financiële staat. Verder is het van belang om navraag te doen naar het bestaan van verschillende opvattingen onder de betrokkenen ten aanzien van (religieuze) normen en waarden. In dit verband kan onder meer gedacht worden aan opvattingen ten aanzien van (homo)seksualiteit, opvoeding, uiterlijk, man-vrouw verhoudingen of uitgaven. Diegene, die de vragen stelt moet wel alert zijn op sociaal wenselijke antwoorden: het kan goed zijn, dat een betrokkene niet vertelt wat hij of zij echt denkt, maar een antwoord geeft, waarvan hij of zij denkt dat het de vragensteller wel zal bevallen. Per situatie moet bekeken worden of het verstandig is om de vragen rechtstreeks te stellen of dat het wijzer is om in een gesprek of verhoor wat meer 'omtrekkende bewegingen' te maken.

[terug](#)

Relevante vragen: ervaringen met geweld

Er dient niet alleen inzichtelijk te worden gemaakt, of er in de voorliggende casus reeds bedreigd is met geweld of dat geweld daadwerkelijk is toegepast. Eerdere gewelddadige ervaringen zijn ook relevant. Het kan zowel om fysiek (onder meer slaan, schoppen, duwen, opsluiten, bedreigen [met wapens] of dwingen tot innemen van medicijnen en/of drugs) als geestelijk (uitschelden, vernederen, chanteren, bedreigen van familieleden, belagen) geweld gaan. Hoe hebben de betrokkenen in het verleden op dit geweld gereageerd? Reacties uit het verleden kunnen helpen te bepalen hoe met de actuele casus moet worden omgegaan. Daarnaast dient te worden nagegaan of de politie informatie over eerdere incidenten in de eigen informatiesystemen terug kan vinden. Tot slot is het zaak, als er in het verleden gewelddadige ervaringen zijn opgedaan, door te vragen naar kenmerken van de daders: zijn zij (vuur)wapen gevaarlijk? Verkeren ze in een crimineel milieu? Gebruiken ze drugs of is er sprake van psychische stoornissen?

[terug](#)

Het maken van een relatieschema

Zowel voor de politie als voor anderen die met een analyse van de zaak bezig zijn, is het handig om een familiestamboom of een netwerkoverzicht te hebben, waarin de onderlinge relaties tussen de betrokkenen zijn weergegeven. Wie wordt er (vermoedelijk) bedreigd met moord of ontvoering? Waar verblijft het potentiële slachtoffer op dit moment? Wie heeft (waarschijnlijk) de aanzet gegeven tot het plegen van eer gerelateerd geweld (intellectuele dader) en wie is (waarschijnlijk) voornemens om dit plan uit te gaan voeren?

[terug](#)

Het maken van een plan van aanpak

De problematiek rond eer gerelateerd geweld is dermate complex, dat een goed plan van aanpak noodzakelijk is. Overhaaste beslissingen, waarvan op voorhand de mogelijke consequenties niet goed worden overzien, kunnen een averechts effect hebben. Het is zelfs mogelijk, dat door een niet goed voorbereide aanpak de politie of andere partners onbedoeld zelf de eer van betrokkenen schenden. Denk in dit verband bijvoorbeeld aan wat er allemaal kan gebeuren, als een tot dan toe goed bewaard geheim door onachtzaamheid van de politie of andere partners uitlekt. Indien dit als een eerschending wordt ervaren, is het probleem verergerd. Voor de betrokkenen zijn de gevolgen dan misschien niet te overzien, terwijl de behandelend politieambtenaar zich wellicht van geen enkel kwaad bewust is, omdat hij of zij de gevoeligheden niet (onder)kent. De zaak wordt nog complexer indien betrokkenen de politie of andere partners in de veiligheidszorg hiervoor verantwoordelijk houden. Pogingen om eer te herstellen – waaronder het gebruik van geweld – kunnen zich dan ook tegen medewerkers van de politie en haar partners gaan richten!

[z.o.z](#)

Het maken van een plan van aanpak 2

De behandelend politieambtenaar moet er zich terdege van bewust zijn, dat hij of zij niet altijd in staat zal zijn om de ingewikkelde problematiek met betrekking tot eer gerelateerd geweld op te lossen. Vaak is doorverwijzing naar een specialist nodig. Eer is immers een dynamisch verschijnsel, dat zich in verschillende hoedanigheden voor kan doen. Voor de aanpak van eer gerelateerd geweld kan dan ook geen 'recept' worden verstrekt. Externe specialisten hebben echter informatie nodig op grond waarvan zij zich over een specifieke casus uit kunnen spreken.

Een relatieschema is een belangrijke hulp bij het opstellen van een plan van aanpak. Het schema kan nog verder aangevuld worden met andere informatie, zoals de resultaten van controles van alle personalia in de informatiesystemen, waartoe de politie toegang heeft. Bij het systematiseren van informatie met behulp van een schema, wordt ook sneller duidelijk of er nog belangrijke gegevens ontbreken. Breng eveneens goed in kaart, wat het potentiële slachtoffer en/of andere betrokkenen graag zouden willen. Wil men het contact met de eerschender handhaven? Is men bereid belangrijke sociale banden, zoals familierelaties te verbreken? Hoe ziet men de toekomst? Verder is het belangrijk, dat alle betrokkenen en de politie realistische verwachtingen ten opzichte van elkaar hebben. Het is aan te raden deze afspraken op papier te zetten en ze officieel te laten ondertekenen door de betrokkenen (laat ook de eventuele bemiddelaar tekenen). Verder moet van tevoren goed worden nagedacht over nazorg.

Alleen op basis van goede informatie kunnen concrete stappen worden gezet. Helaas kan een plan van aanpak voor eerzaken niet worden gestandaardiseerd. In sommige gevallen kan bijvoorbeeld bemiddeling door mensen uit eigen kring tot een oplossing leiden. Betrokkenen kennen wellicht iemand, die daar voldoende gezag en draagvlak voor heeft. Er zijn echter ook situaties denkbaar, waarin de onderlinge verhoudingen zo vertroebeld zijn, dat dit niet meer mogelijk is. Dan zou een geestelijk leider als bemiddelaar een goed alternatief kunnen zijn. Maar standaard een imam of een andere geestelijk leider inschakelen, zonder dat hierover overleg is gevoerd met de betrokkenen, kan desastreuze gevolgen hebben als blijkt dat het gezag van de leider door de betrokkenen niet erkend wordt. Zoek dus niet op eigen houtje een bemiddelaar, raadpleeg bijvoorbeeld aangewezen deskundigen in de politiekorpsen, die weer een beroep kunnen doen op de expertise, die in het politiekorps Haaglanden voorhanden is. Aan het einde van deze lijst is een apart blok opgenomen met tips voor het geval de politie zelf in een eerzaak als bemiddelaar optreedt.

[terug](#)

Vastleggen en doorgeven van informatie

Het spreekt voor zich: maak altijd een volledige en uitvoerige rapportage (met eventuele processen-verbaal). Doe dit ook, indien het er aanvankelijk naar uitziet, dat de situatie door een gesprek tot rust is gebracht. In die rapportage dient een overzicht te worden gegeven van alle gemaakte afspraken, bijvoorbeeld over het verstrekken van informatie aan wijkagenten en anderen binnen het politieapparaat. In dit verband moet eveneens duidelijkheid worden verschaft omtrent het verstrekken van informatie aan betrokkenen en derden. Het gaat dus niet alleen om afspraken tussen politieambtenaren onderling en met partners in de veiligheidszorg, maar ook om afspraken met andere betrokkenen, zoals de melder en zijn achterban of een geestelijk leider, die als bemiddelaar bij de zaak betrokken is.

In Haaglanden is in het bedrijfsprocessensysteem Genesys een veld toegevoegd met betrekking tot slachtofferhulp. Bij politie Haaglanden vormt het Bureau Vrijwilligers, waar onder andere de vrijwilligers van slachtofferhulp onder vallen, een onderdeel van de politieorganisatie. Het korps vindt het belangrijk dat slachtoffers van delicten, indien daar behoefte aan bestaat, gebruik kunnen maken van de diensten van slachtofferhulp. Bij zaken met betrekking tot eer gerelateerd geweld valt dit echter sterk af te raden. De aan dit bureau verbonden vrijwilligers beschikken niet over de kennis om dergelijke complexe en dikwijls lang slepende zaken goed te kunnen behandelen. Een verkeerde benadering kan – zoals reeds eerder werd aangegeven bij het maken van een plan van aanpak - desastreuze gevolgen hebben. Bij het vastleggen van informatie – het ‘museren’ dienen agenten dan ook aan te geven dat bemiddeling van slachtofferhulp niet gewenst is. Men moet er alert op zijn het in Haaglanden verplichte veld ‘slachtofferhulp ja/nee’, dat automatisch op ‘ja’ staat, te wijzigen.

[terug](#)

Het horen van betrokkenen en het gebruik van tolken

Elke betrokkene dient apart te worden gehoord. Alleen op die manier voelen partijen zich vrij om te spreken en kunnen nadien de verhalen vergeleken worden. De politieagent, die de zaak behandelt moet alert zijn op de belangen van betrokkenen en de gevolgen van verklaringen. Waarom wordt dat en dat verklaard? Door wie wordt wat verklaard? Wanneer wordt wat verklaard? Daarbij dient rekening te worden gehouden met culturele patronen (en gevolgen). Een jong meisje, dat als getuige alles open en eerlijk verklaart, kan daarvoor soms later een hoge prijs betalen. Spreek bij twijfel altijd met een deskundige in de regio, die een beroep kan doen op het LEC EGG in Haaglanden.

Door niet met een tolk te werken die tot de *ingroup* behoort, wordt voorkomen, dat de persoonlijke opvattingen van de tolk het proces beïnvloeden. Een tolk uit de ingroup kan bovendien door betrokkenen worden herkend als behorend bij een bepaalde groep of stroming, waardoor er niet open en eerlijk wordt gesproken. Ook kan een tolk uit de eigen groep schaamte of angst voor roddels oproepen en versterken, waardoor men zwijgt of minder verklaart. Soms kan het niet anders en moet er toch een tolk worden ingezet. Dit speelt bijvoorbeeld in zaken, waar dodelijke slachtoffers zijn gevallen. Als het tot een proces komt, wil de rechter immers stukken zien, waar met een beëdigde tolk is gewerkt. Verder is het van belang, dat, wanneer er van de diensten van een tolk gebruik wordt gemaakt, deze niet wordt ingezet als een 'cultuurspecialist', die vanuit de eigen overtuiging de politieambtenaar (ongewild, onbewust of soms moedwillig) een bepaalde richting op stuurt. Let goed op, dat de tolk een zo getrouw mogelijke weergave geeft van wat hem verteld is. Dit is natuurlijk moeilijk als de betrokken agent zelf de vreemde taal niet machtig is. Wees echter alert als een tolk zich bij zijn of haar vertalingen frequent bedient van politiejargon of politiek correct Nederlands. Door deze 'extra vertaling' kunnen namelijk belangrijke nuances over het hoofd gezien worden!

[terug](#)

Bemiddeling door de politie

Als het tot een bemiddelend gesprek komt, dan is er een aantal aspecten waar goed over nagedacht dient te worden. In de eerste plaats moet er een geschikte locatie voor de bijeenkomst worden gekozen. Het moet neutraal gebied zijn, zodat alle partijen genegen zijn te komen. Indien er redenen zijn om aan te nemen dat er gewelddadige escalatie mogelijk is, zijn ook de beveiligingsmogelijkheden van belang. Is er bijvoorbeeld voldoende ruimte om betrokkenen apart te spreken of van de groep te scheiden als de emoties hoog oplopen? Fouilleer indien nodig de aanwezigen en zorg dat er op bijstand van collega's kan worden gerekend, mochten er problemen ontstaan. Een ander belangrijk punt bij het zoeken van een geschikte locatie, is het rekening houden met zichtbaarheid van de gesprekspartners. Als buitenstaanders kunnen zien wie er bij het gesprek zijn betrokken, zou dit tot gevolg kunnen hebben dat de zaak alsnog uitlekt, waardoor het geschonden eergevoel een extra knauw krijgt. Al met al biedt een politiebureau goede mogelijkheden voor het voeren van deze moeilijke gesprekken.

Eerder is al gesproken over het kiezen van een geschikte bemiddelaar. Indien een politieambtenaar de leiding van het gesprek op zich neemt, kies dan iemand die gezag uitstraalt. Laat de gespreksleiding over aan de oudste en/of de hoogste in rang. Dikwijls is het verstandig – afhankelijk van de groep die het betreft – om het gesprek door een man te laten voeren. Critici zullen wellicht stellen, dat een dergelijke aanbeveling in de Nederlandse context niet meer van deze tijd is. Doel van een bemiddelingsgesprek is echter niet het halen van het eigen morele gelijk, maar het voorkomen van escalatie in een complex conflict. Enig inlevingsvermogen in de belevingswereld van de betrokkenen is hierbij van essentieel belang. Waar het om gaat is dat de gespreksleider op respect en vertrouwen kan rekenen van de aanwezigen. Als de gespreksleider eerst zijn eigen positie moet 'bevechten', kan deze nooit als een volwaardige bemiddelaar optreden: de betrokken partijen zullen immer niets van hem of haar aannemen. Collega's kunnen overigens het gezag van de gespreksleider verstevigen door deze als een echte 'magistraat' te behandelen: laat de bemiddelaar niet de deelnemers aan het gesprek bij de voordeur ophalen, de jassen aannemen of koffie serveren, maar doe dat voor hem. Het is zaak dat de bemiddelaar te allen tijde de regie over het gesprek houdt.

Verder is het belangrijk dat de bemiddelaar de onderwerpen, die besproken worden, tastbaar en concreet maakt. Dat kan door bijvoorbeeld afspraken op papier te zetten en de stukken voor de ogen van de betrokkenen in een dossiermap te voegen onder vermelding van hun naam. Op die manier wordt het serieuze karakter van datgene wat besproken is, nog eens onderstreept. Het onderstaande schema geeft een samenvatting van de belangrijkste punten.

[terug](#)

© 2007 Politie Haaglanden, Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld
Deze checklist is ontwikkeld ten behoeve van de Nederlandse politie en dient in haar volledigheid te worden gebruikt. Het aanbrengen van wijzigingen is niet toegestaan.
Publicatie in onverkorte vorm kan slechts geschieden met bronvermelding.

Deze publicatie is een uitgave van:
Ministerie van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties
Ministerie van Justitie
Programmabureau Eergerelateerd Geweld
Landelijk Expertise Centrum Eer
Gerelateerd Geweld

Fotografie
Peter Montenev, Politie Haaglanden

© Rijksoverheid | Oktober 2009
ISBN-nummer: 978-90-5414-184-6